

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΎΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
(ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΜΕΣΟΥ)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΚΛΑ
ΗΛΙΑ ΗΛΙΑΝΑ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΡΟΚΟΠΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ:</u>	4
------------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1. Προσδιορισμός του φαινομένου.....	6
1.1. Βασικά ζητήματα ορολογίας.....	7
2. Ιστορική Αναδρομή.....	8
3. Αίτια Μετανάστευσης.....	10
4. Επιπτώσεις της Μετανάστευσης.....	12
5. Θεωρίες Μετανάστευσης.....	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

1. Ορισμός της ένταξης	17
2. Κοινωνική Ένταξη και κοινωνική Ενσωμάτωση.....	20
3. Χώρες με πολιτική αφομοίωσης των μεταναστών.	21
4. Δυσκολίες ένταξης στη χώρα υποδοχής.....	22
5. Οικονομικές επιπτώσεις.....	28
6. Οι θεωρήσεις του δυϊσμού – κατακερματισμού της αγοράς εργασίας.	32
6.1 Ο δυϊσμός της αγοράς εργασίας στη Κύπρο.....	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.....	37
2. Συνθήκη Σένγκεν	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Ιστορική Αναδρομή.....	43
2. Αίτια της Μετανάστευσης στην Κύπρο.....	45

3. Συνέπειες της Μετανάστευσης στην Κύπρο.....	45
4. Νομοθετικό πλαίσιο	46
4.1 Το δικαίωμα εισόδου, έλεγχος μετανάστευσης και ανεπίσημοι μετανάστες...	50
5. Ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών.....	53

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ

1. Στόχοι της έρευνας.....	58
2. Ερευνητική Υπόθεση και ερευνητικά ερωτήματα.....	59
3. Ερευνητική Στρατηγική.....	60
4. Ταυτότητα του Δείγματος.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

1. Κοινωνικά χαρακτηριστικά.....	65
2. Η επαγγελματική κατάσταση των μεταναστών στη χώρα προέλευσης.....	70
3. Η απασχόληση των μεταναστών στη Λεμεσό.....	75
4. Εισοδηματική κατάσταση των μεταναστών.....	94
5. Διάφορες υποκειμενικές προσλήψεις των μεταναστών	99

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	104
--------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	108
----------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	114
-------------------	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως μετανάστευση ορίζεται η φυσική μετάβαση ατόμων και ομάδων από μια κοινωνία σε κάποια άλλη, ή κάθε γεωγραφική μετακίνηση μεγάλου αριθμού ατόμων, ή μεταφορά ανθρώπινου και εργατικού δυναμικού από μια περιοχή σε μια άλλη. Η μετακίνηση πληθυσμών από μια περιοχή προς κάποια άλλη ή/και από μια χώρα προς κάποια άλλη είναι τόσο παλαιό φαινόμενο όσο και η ιστορία της ίδιας της ανθρωπότητας. Πρόκειται δε, για ένα κατ' εξοχήν πολυσυζητημένο θέμα, αφού οι κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις του είναι ποικιλότητες και συχνά προκαλούν έντονες τριβές, προστριβές και αντιπαραθέσεις.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι τεράστιο, περίπλοκο και είναι ασφαλώς αντικείμενο κοινωνιολογικής έρευνας, αλλά και ιστορικής μελέτης, μέσα στα νέα πλαίσια που την τελευταία δεκαετία δημιουργήθηκαν. Αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο, με ιδιαιτερότητες που εκδηλώνετε διαχρονικά και σε παγκόσμια κλίμακα.

Η μετανάστευση είναι ζήτημα που προκαλεί έντονες συζητήσεις και διχάζει. Ορισμένοι τη θεωρούν απειλή για την εθνική τους ταυτότητα ενώ άλλοι την υποδέχονται ευνοϊκά ως πηγή πολιτιστικής πολυμορφίας.

Η μελέτη της απασχόλησης αλλοδαπών εργατών στη Λεμεσό είναι πρόκληση διότι απαιτεί μελέτη του φαινομένου που ονομάζεται «μετανάστευση». Αφετηρία για την έρευνα αυτή αποτελεί η πεποίθηση ότι το ζήτημα της απασχόλησης των μεταναστών εργατών αποτελεί σημαντικό θέμα προς διερεύνηση, το οποίο δυστυχώς δεν έχει τύχει της δέουσας ερευνητικής προσοχής και προτεραιότητας τουλάχιστον στο Κυπριακό πλαίσιο.

Η μελέτη αυτή βασίζεται σε έρευνα που εξετάζει το πλαίσιο απασχόλησης και εργασίας των μεταναστών εργατών στη Λεμεσό με σκοπό τις οικονομικές συνθήκες ένταξης των οικονομικών μεταναστών στη πόλη της Λεμεσού.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται γενικά στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Προσδιορίζει το φαινόμενο της μετανάστευσης το οποίο έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια λόγω της ανάπτυξης και διεθνοποίησης της παραγωγής,

των επενδύσεων και της κατανάλωσης. Σημαντική είναι η αναφορά που γίνεται στα αίτια, στις επιπτώσεις, και στις θεωρίες της μετανάστευσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται η οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Η ένταξη των μεταναστών στη φιλοξενούσα κοινωνία αποτελεί μια αμφίδρομη διαδικασία προσαρμογής και προϋποθέτει την προθυμία των ντόπιων να δεχτούν την ένταξη των μεταναστών. Επιπρόσθετα αναφέρονται οι δυσκολίες ένταξης και οι οικονομικές επιπτώσεις στη χώρα υποδοχής καθώς και οι θεωρήσεις για τη κατάτμηση της αγοράς εργασίας οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές, ιδίως σε σχέση με την εργασία και την απασχόληση των μεταναστών που τυγχάνουν διακριτικής μεταχείρισης .

Το τρίτο κεφάλαιο διερευνά τη μεταναστευτική πολιτική που ασκήθηκε στον Ευρωπαϊκό χώρο μέχρι σήμερα και που ασκήθηκε από τα εθνικά κράτη. Επίσης αναφέρετε στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την μετανάστευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η πολιτική μετανάστευσης της συνθήκης Σένγκεν για την ένταξη των μεταναστών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το φαινόμενο της μετανάστευσης στη Κύπρο, το οποίο τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε έξαρση. Στη συνέχεια αναφέρονται οι λόγοι που ωθούν τους μετανάστες να επιλέξουν τη Κύπρο ως χώρα προορισμού τους και οι συνέπειες της μετακίνησης τους προς αυτή. Εξηγείται το νομοθετικό πλαίσιο το οποίο επιτρέπει την ομαλή ενσωμάτωση των ξένων εργατών στη Κύπρο και παραβάλλονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών.

Ακολουθεί η έρευνα η οποία διερευνά το πλαίσιο απασχόλησης και εργασίας των μεταναστών εργατών στη Λεμεσό με σκοπό τις οικονομικές συνθήκες ένταξης τους στη πόλη της Λεμεσού.

Στο τέλος της εργασίας παρουσιάζονται συμπεράσματα και προτάσεις τα οποία προέκυψαν με την ολοκλήρωση της έρευνας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1. Προσδιορισμός του Φαινομένου

Διεθνώς, το φαινόμενο της μετανάστευσης έχει αναπτυχθεί σημαντικά λόγω της ανάπτυξης και διεθνοποίησης της παραγωγής, των επενδύσεων και της κατανάλωσης, επομένως πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα των παγκόσμιων κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών. Τα εκατομμύρια των μεταναστών στον κόσμο, κυριολεκτικά άνθρωποι σε κίνηση, μετακινούνται ακριβώς γιατί το μεταναστευτικό φαινόμενο συνδέεται άρρηκτα με τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα. Οι κοινωνικές αντιφάσεις και κρίσεις δημογραφικού, πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα στις λιγότερο οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες δημιουργεί μια αδυναμία στην δημιουργία θέσεων εργασίας και παράγει χρόνια ανεργία κι εξαθλίωση. Αυτή η «αδυναμία» της αγοράς εργασίας και κράτους να δημιουργήσουν νέες προοπτικές για την απορρόφηση εργατικού δυναμικού στις χώρες προέλευσης των μεταναστών είναι δομικού χαρακτήρα και σχετίζεται με το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Έχει δε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη μεταναστευτικών ρευμάτων προς τις πλουσιότερες χώρες σε αναζήτηση εργασίας και καλύτερης ζωής.¹

Η σχέση της μετανάστευσης με τα δεδομένα που αφορούν την παρούσα ιστορική φάση δημιουργεί συνθήκες κάτω από τις οποίες η ανάλυση του φαινομένου είναι δύσκολη ενώ δε η επεξεργασία του ζητήματος αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία.

Η μετανάστευση, όπως και άλλα κοινωνικά-οικονομικά φαινόμενα, είναι ιστορικό παράγωγο της κοινωνικής ανάπτυξης με φύση ασταθή, ρευστή και αντιφατική που προκαλεί συνεχής ανατροπές και μεταλλαγές, καθώς έρχεται σε ρήξη ή γενικά επιδρά σε ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες οξύνοντας υφιστάμενες ή δημιουργώντας καινούριες αντιφάσεις στην κοινωνία, τόσο στην χώρα αποδήμησης, αλλά κυρίως στην

¹ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι απασχόλησης μεταναστών εργατών και ο ρόλος του Συνδικαλιστικού κινήματος στη προστασία των εργατών κεκτημένων και την ένταξη τους στο εργατικό κίνημα. Κύπρος, 2004, σελ: 13.

χώρα υποδοχής. Η μετανάστευση στην ΕΕ πρέπει να γίνει κατανοητή εντός του ιστορικό-πολιτικού, οικονομικό-κοινωνικού και εργασιακού πλαισίου όπου δρομολογούνται αναδομήσεις των σχέσεων κεφαλαίου και εργασίας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Μέσα από αυτό το πρίσμα η μετανάστευση γίνεται αντιληπτή ως ενεργός παράγοντας δηλαδή ως δέκτης και αγωγός πολλαπλών επιδράσεων στην ταξική και ευρύτερα κοινωνική πάλη, πυροδοτώντας παράλληλα μια σειρά αλυσιδωτών ή/και ασύμμετρων συγκρούσεων που ενεργοποιούνται τόσο δια-ταξικά, όσο ενδο-ταξικά στη βάση μιας συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής. Δημιουργούν με αυτό τον τρόπο μια διαφορετική, μια καινούρια, ωστόσο συγκεκριμένη μετά-μεταναστευτική ιστορικότητα στις χώρες υποδοχής.²

Τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε πρακτικό-πολιτικό επίπεδο, η μετανάστευση δεν γίνεται κατανοητή όπως θα έπρεπε, δηλαδή ως μια σύνθετη σχέση συνυφασμένη με άλλα κοινωνικά-οικονομικά και πολιτικά φαινόμενα, ενώ οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις, καθώς επίσης και οι τρόποι επίλυσης προβλημάτων που πηγάζουν από το ζήτημα γενικεύονται και απλουστεύονται σε βαθμό απλοϊκότητας. Είναι μέσα σ' αυτό το πλαίσιο που ενδυναμώνονται και αναπαράγονται διάφορες ρατσιστικές και ξενοφοβικές εξάρσεις κι ευρέως διαδεδομένες εσφαλμένες αντιλήψεις και στερεότυπα. Ο «οικονομικός ρατσισμός», ο οποίος για παράδειγμα ισχυρίζεται ότι ο αριθμός θέσεων εργασίας είναι σταθερός. Επομένως η εισροή μεταναστών πλήττει την δήθεν οικονομία, ενώ αντίθετα επίσημες πηγές της εργοδοσίας και ενίοτε του κράτους ισχυρίζονται ότι οι μετανάστες ωφελούν την «εθνική οικονομία».³

1.1 Βασικά ζητήματα ορολογίας

Μετανάστευση:

Με τον ορισμό «μετανάστευση» γενικά εννοούμε μια μορφή μετακίνησης μιας μερίδας πληθυσμού, ορισμένες κατηγορίες ατόμων ή μεμονωμένα άτομα, που για διάφορους λόγους είτε αυτοί είναι φυσικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί ή ψυχολογικοί επιλέγουν να φύγουν από μια περιοχή και να εγκατασταθούν μόνιμα σε κάποια άλλη.

² Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου., Οι όροι απασχόλησης μεταναστών εργατών... ό.π., σελ: 18-19

³ Ιωακείμογλου, Μετανάστευση, Αθήνα, 2001. σελ: 85-86

Διεθνής μετακίνηση υπάρχει όταν η κίνηση τελείται από ένα κράτος προς το άλλο. «Αναγκαστική μετανάστευση» είναι η κίνηση που είναι αποτέλεσμα ηθελημένης δημιουργίας δυσμενών συνθηκών διαβίωσης σε βάρος μιας μερίδας πληθυσμού.⁴

Παλιννόστηση:

Ο όρος «παλιννόστηση» σημαίνει το ακριβώς αντίθετο του ορισμού της μετανάστευσης. Η λέξη «παλιννόστηση» προέρχεται από το ρήμα παλιννοστώ (παλιν-νόστος) και σημαίνει την εκούσια, την ηθελημένη επιστροφή μεταναστών στη χώρα καταγωγής.

Πρόσφυγας:

Πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο που λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης, για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται έξω από τη χώρα υπηκοότητας του και δεν μπορεί, εξ' αιτίας αυτού του φόβου, να προσφύγει στην προστασία της χώρας αυτής σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης.

2. Ιστορική Αναδρομή

Το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι τόσο παλαιό όσο και η ιστορία της ανθρωπότητας. Μετανάστες υπήρχαν ανέκαθεν. Υπάρχουν και σήμερα και θα συνεχίσουν να υπάρχουν. Η οικονομική και κοινωνική ιστορία γράφεται και από τους μετανάστες.

Η ύπαρξη των μεταναστών σε μία χώρα επηρεάζει σημαντικά την οικονομική και κοινωνική διάρθρωση της χώρας. Η ιστορία της νεοελληνικής μετανάστευσης, με την έννοια της μετοίκησης, είναι τόσο παλιά όσο είναι και η ιστορία. Για λόγους, που κατά καιρούς διαφοροποιούνται, οι Έλληνες φαίνεται πως πάντα αποζητούσαν καινούριες πατρίδες με παραδοσιακούς προορισμούς τον Εύξεινο Πόντο, τα Ανατολικά της Μεσογείου, τα νότια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και κάποια κέντρα της Δυτικής Ευρώπης, που έγιναν οι πυρήνες μιας ισχυρής αλλά και πολυπληθούς διασποράς.

⁴ Δ. Τσαούσης,, Στοιχεία κοινωνιολογίας, Αθήνα, 1987, σελ. 223

Ωστόσο από τα τέλη του περασμένου αιώνα οι αναζητήσεις κατευθύνονταν ακόμα πιο μακριά, καταργώντας τα νοητά σύνορα των ωκεανών, με κύριους αποδέχτες την Αμερική και την Αυστραλία . Χιλιάδες άνθρωποι εγκαταλείπουν τις χώρες που είναι οικονομικά εξουθενωμένες και πολιτικά αβέβαιες και ξεκινούν για τη «Γη της Επαγγελίας», που υπόσχεται πλούτο, ευημερία και «ευκαιρίες». Ο μύθος της αμερικάνικης «Γης της Επαγγελίας» ή του «ονείρου» όπως ακόμα και σήμερα λέγεται, του καταφύγιου των αποδήμων όλου του κόσμου, αναμφισβήτητα διαπότισε όλη την ύπαιθρο.

Τα μεταπολεμικά χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου βρήκαν την Ελλάδα να «αιμορραγεί» από την απώλεια του εργατικού δυναμικού της, μιας και μεγάλος αριθμός Ελλήνων εγκατέλειπαν τη χώρα με προορισμό αναπτυγμένες οικονομίες του Βορρά και υπερπόντιων χωρών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης. Το ίδιο, όμως, παρατηρήθηκε και σε άλλες χώρες, μιας και η ανοικοδόμηση των μεταπολεμικών χωρών της Δυτικής Ευρώπης στηρίχθηκε στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό.

Χαρακτηριστικό είναι αυτό που αναφέρει ο Γαβρόγλου : «οι μετανάστες προέρχονταν από λίγα κράτη, ήταν χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, εισέρχονταν κατά κανόνα νόμιμα στη χώρα, εντάσσονταν σχετικά εύκολα στο νόμιμο τομέα της οικονομίας, προστατεύονταν από το νόμο και είχαν κοινωνική προστασία βάσει διμερών σχέσεων».⁵

Σε γενικότερο επίπεδο τα έτη 1973-74 οι σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που συμβαίνουν διεθνώς, έχουν ως αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε κρίση το μακροχρόνιο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που είναι γνωστό ως «φορντισμός». Το μοντέλο αυτό χαρακτηρίζεται από μαζική παραγωγή και κατανάλωση τυποποιημένων προϊόντων.

Η κρίση του ισχυρού αυτού οικονομικού μοντέλου είχε σοβαρές επιπτώσεις, όχι μόνο στη διεθνή οικονομία αλλά και στο υπάρχον θέμα της μαζικής και οργανωμένης μετανάστευσης που απασχόλησε κυρίως την Ευρώπη. Η αντίδραση των ευρωπαϊκών κρατών ήταν άμεση, καθώς η Γερμανία έκλεισε τα σύνορα της το Νοέμβριο του 1973 και

⁵ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι απασχόλησης μεταναστών..., ό. π. , σελ: 20

η Γαλλία τον Ιούλιο του 1974. Εξαιρέση αποτέλεσαν η Ελβετία και η Μεγάλη Βρετανία που είχαν ξεκινήσει τις προσπάθειες να περιορίσουν τη μετανάστευση.

Από τη δεκαετία του 1980, με το τέλος της πετρελαϊκής κρίσης και την παρακμή του φορτικού μοντέλου, δημιουργείται μία στροφή της μεταναστευτικής ροής όσον αφορά τις χώρες της Νότιας Ευρώπης όπου από χώρες πλέον αποστολής μεταναστών λειτουργούν ως χώρες υποδοχής, με την παράλληλη αλλαγή πολιτικής υποδοχής μεταναστών.

Επιτρέπει δηλαδή σε εργαζόμενους να έρθουν να εργαστούν στη βάση ενός συγκεκριμένου μοντέλου προσωρινής παροχής άδειας εργασίας και παραμονής στην χώρα υποδοχής που συνδέεται πάντα με τον εργοδότη και την συγκεκριμένη θέση.

3. Αίτια Μετανάστευση

Ο Ravenstein, ήταν από τους πρώτους που επιχείρησαν να ερμηνεύσουν την μετανάστευση διατυπώνοντας κάποιες αρχές οι οποίες αφορούσαν προβλήματα υπερπληθυσμού, δυσμενές νομικό πλαίσιο, υψηλή φορολογία και αρνητικό κοινωνικό περιβάλλον και θέτοντας ως κυρίαρχο κίνητρο τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και του βιοτικού επιπέδου.⁶

Στις μέρες μας σχηματικά αναφέρεται η διάκριση σε μετανάστευση από ανατολή σε δύση και από νότο σε βορρά. Υπάρχουν επίσης και οι ενδοευρωπαϊκές / ενδοκοινοτικές μετακινήσεις. Στην πρώτη περίπτωση εντάσσεται το κύμα που προήλθε από την αποικιοποίηση, αλλά και αυτό που οφείλεται σε πολιτικές διώξεις και, πιο πρόσφατα, στην καθεστωτική αλλαγή των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών. Τα αίτια των εν λόγω μετακινήσεων είναι οικονομικά (οικονομική μετανάστευση), πολιτικά (π.χ. διώξεις αυταρχικών καθεστώτων) και πολιτιστικά. Στην δεύτερη περίπτωση ("νότου-βορρά") τα αίτια είναι κυρίως οικονομικά (π.χ. η ανεργία, η φτώχεια και η πείνα της Αφρικανικής ηπείρου).

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε, να πούμε ότι η βασικότερη αιτία της μετανάστευσης πρέπει να αναζητηθεί στην διαφορά οικονομικής, πολιτικής (δημοκρατικής) και πολιτιστικής ανάπτυξης ανάμεσα στις μεγάλες πόλεις των χωρών

⁶ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι απασχόλησης μεταναστών εργατών.....όπως πιο πάνω, σελ: 115

υποδοχής και στις χώρες της "περιφέρειας" σ' ένα αιώνα που χαρακτηρίστηκε από συνεχή διεθνοποίηση, τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και διάδοση ιδεολογιών χειραφέτησης με αποτέλεσμα τις πολλαπλές κινητοποιήσεις των πληθυσμών.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την μετανάστευση και γενικότερα ωθούν τους πολίτες να μεταναστεύουν σχετίζονται τόσο με ευρύτερους οικονομικό-κοινωνικούς παράγοντες, όσο και με παράγοντες που σχετίζονται με το προφίλ της περιοχής και με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων που μετακινούνται. Για παράδειγμα οι εισοδηματικές διαφορές μεταξύ χώρας - προορισμού και χώρας προέλευσης επηρεάζουν θετικά τη μετανάστευση. Όσο αυξάνεται η διαφορά ανάμεσα στους μισθούς στη χώρα - προορισμού και στη χώρα προέλευσης, τόσο αυξάνεται η μετανάστευση. Η γεωγραφική απόσταση ανάμεσα στη χώρα προορισμού και στη χώρα προέλευσης επηρεάζει εξίσου τη μετανάστευση. Όσο μειώνεται αυτή η απόσταση, αυξάνονται οι πιθανότητες των ατόμων για μετανάστευση.

Εκτός όμως από τη διαφορά των μισθών ως σημαντικό παράγοντα της μετανάστευσης, ο Stiglitz, πρόσθεσε και τον παράγοντα «χρόνος αναζήτησης εργασίας». Όσο επιμηκύνεται ο χρόνος αναζήτησης εργασίας στην χώρα προορισμού, τόσο μειώνεται η πιθανότητα για μετανάστευση.⁷

Σύμφωνα με τον Borjas, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων επηρεάζουν τη μετανάστευση. Για παράδειγμα η μετανάστευση είναι περισσότερο διαδομένη στους νέους και στους πιο μορφωμένους.⁸

Το άνοιγμα των οικονομιών και γενικότερα ο διεθνής ανταγωνισμός μπορεί να επηρεάσει τη μετανάστευση. Κατά κανόνα η μετανάστευση διευκολύνεται στα πλαίσια ενός περισσότερο ανοικτού διεθνούς συστήματος, στο βαθμό που οι πλουσιότερες χώρες μπορούν να αναζητούν εξειδικευμένη εργασία από τις φτωχότερες χώρες. Βέβαια η διεθνοποίηση της οικονομίας προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό και την παραγωγική διάρθρωση των οικονομιών και ως εκ τούτου και το ύψος και το είδος της μετανάστευσης.

Σαν αποτέλεσμα αυτών των παραγόντων οι πιο ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, ιδίως αυτές του "πλούσιου Βορρά", απέκτησαν, ιδίως μετά τον Β' Παγκόσμιο

⁷ J. Stiglitz, *Alternative theories of wage determination and unemployment in LDCs*, 1976, σελ: 118

⁸ H. Borjas, *Labor Economics*, The McGraw – Hill Companies, Inc, Κριτική, 1996, σελ: 96

Πόλεμο, αξιοσημείωτες μεταναστευτικές μειονότητες, που έφταναν μέχρι και το 10% του εθνικού πληθυσμού. Γερμανία, Βρετανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία, ήταν από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες που έγιναν "χώρες υποδοχής".

Πάντως το άνοιγμα στους "ξένους", που οφειλόταν στις διεθνείς ανακατατάξεις, δεν θα υλοποιείτο, αν οι χώρες αυτές δεν είχαν τη σχετική βούληση, υπαγορευμένη, τις περισσότερες φορές, από οικονομικές σκοπιμότητες (π.χ. στην φάση της ανασυγκρότησης των κατεστραμμένων από τον πόλεμο οικονομιών, οπότε υπήρχε ανάγκη για φτηνή εργατική δύναμη), ή οφειλόμενη υποχρέωση, που πρέπει να αναζητηθεί στο αποικιοκρατικό παρελθόν ή και στο δημοκρατικό παρόν. Αξιοσημείωτες μεταναστευτικές μειονότητες απέκτησαν αργότερα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ιδίως όταν αναπτύχθηκαν περισσότερο και ενσωματώθηκαν στη ζώνη της Ε.Ε. Έτσι, οι χώρες της νότιας Ευρώπης, που κάποτε ήταν "χώρες αποστολής", μετατράπηκαν σε "χώρες υποδοχής", συναντώντας με τη σειρά τους τις δυνάμεις και τους προβληματισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω.

4. Επιπτώσεις της Μετανάστευσης

Το κύριο ίσως ζήτημα που απασχολεί την κοινωνιολογική προσέγγιση στο επίπεδο της συνολικής εκτίμησης του μεταναστευτικού φαινομένου είναι το ζήτημα των επιπτώσεων του φαινομένου αυτού στη κοινωνική δομή της χώρας υποδοχής και στη χώρα αποστολής.⁹

Οι *οικονομικές επιπτώσεις* είναι: η μείωση της ανεργίας και υποαπασχόλησης, η εξαγωγή νεαρών ατόμων με των οποίων την ανατροφή και εκπαίδευση επιβαρύνθηκε η χώρα προέλευσης, την εργατική τους όμως δύναμη θα εκμεταλλευτεί η χώρα υποδοχής. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα προκύπτει πρόβλημα έλλειψης εργατικού δυναμικού σε συγκεκριμένους κλάδους ή περιοχές. Η ερήμωση επαρχιακών περιοχών, μείωση των δυνατοτήτων αύξησης της παραγωγής και μείωση της ελαστικότητας στην αγορά εργασίας με συνέπεια τη στασιμότητα, η διάθεση των εμβασμάτων των αλλοδαπών για την εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών, και η στασιμότητα στα έργα υποδομής.

⁹ Λ. Μουσούρου, Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Αθήνα, Gutenberg, 1991, σελ: 89

Οι *οικονομικές επιπτώσεις* συνοψίζονται αφενός στις διαδικασίες που διατηρούν την αμοιβή των ανειδίκευτων εργασιών του δευτερογενή σε χαμηλά επίπεδα, αλλά και που διαμορφώνουν τις αμοιβές του τομέα αυτού σε επίπεδα κατώτερα από εκείνα που θα διαμορφώνονταν αν δεν υπήρχε η προσφορά του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού. Αφετέρου, όμως, όπως πολλοί μελετητές επισημαίνουν, οι παραπάνω διαδικασίες συνέβαλαν αποφασιστικά στην παραπέρα ανάπτυξη της οικονομίας – και ανάπτυξη της οικονομίας και η ανάπτυξη αυτή είναι μακροπρόθεσμα σε όφελος και της ντόπιας εργατικής δύναμης.

Οι *κοινωνικές επιπτώσεις* της αναδόμησης της εργατικής τάξης στις χώρες υποδοχής μεταναστών είναι πιο πολύπλοκες από τις οικονομικές. Βέβαια, η κάλυψη των ανειδίκευτων εργασιών από την προσφερόμενη μεταναστευτική εργατική δύναμη επέτρεψε σε πολλούς από τους ντόπιους εργαζόμενους να ανέλθουν επαγγελματικά και να επιτύχουν μια πραγματική ανοδική κοινωνική κινητικότητα. Τούτο σημαίνει ότι η εργατική τάξη χάνει τμήμα της αλλά και ότι αυτοί οι πρώην εργάτες δεν πέτυχαν την βελτίωση της ατομικής τους κατάσταση μέσα από συλλογικούς αγώνες. Αυτοί οι μετανάστες δεν έχουν εναντίον τους μόνον τους ντόπιους πρώην εργάτες αλλά και τους ανειδίκευτους ή ημι-ειδικευμένους εργάτες, που δεν κατάφεραν να ανέλθουν επαγγελματικά και κοινωνικά. Αυτοί θεωρούν τους μετανάστες υπεύθυνους για την διατήρηση της αμοιβής τους σε χαμηλά επίπεδα και ταυτόχρονα, πιστεύουν τους εαυτούς τους κοινωνικά ανώτερους από τους μετανάστες ενώ εκτός από την εντοπιότητα, δεν παρουσιάζουν ουσιαστικές διαφορές.

Οι *πολιτικές επιπτώσεις* της αναδόμησης της εργατικής τάξης στις χώρες υποδοχής είναι εν πολλοίς συνέπεια των κοινωνικών και μπορούν να συνοψιστούν στο ότι η αλλαγή ταξικής συνείδησης υποσκάπτει την ενότητα της εργατικής τάξης και έτσι μειώνει τη πολιτική της ισχύ. Τούτο είναι φανερό στην απώλεια πολιτικής επιρροής των εργατικών συνδικάτων, ιδιαίτερα μάλιστα εκείνων που αφορούν βιομηχανικούς κλάδους, στους οποίους οι περισσότεροι εργαζόμενοι είναι μετανάστες. Τα εργατικά συνδικάτα δεν μπορούν να ξεπεράσουν τα δυο προβλήματα που απειλούν άμεσα τη συνοχή και την αποτελεσματικότητά τους : (α) την αντίδραση των ντόπιων μελών τους στην ένταξη των ξένων εργατών στους κόλπους τους και (β) την ύπαρξη ουσιαστικών δυσχερειών για την

ένταξη αυτήν, όπως είναι τα προβλήματα γλώσσας, διαφορετικής κουλτούρας, διαφορετικών εργασιών και άλλων ηθών και παραδόσεων.¹⁰

Ορισμένες από τις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις στις χώρες προέλευσης είναι η εξασθένηση του συστήματος ασφαλίσεων και κοινωνικών παροχών, της μείωσης των παραγωγικών δυνάμεων και κατά συνέπεια και των κοινωνικών εισφορών, η εξαγωγή κοινωνικών και πολιτικών εντάσεων και συγκρούσεων μέσω της αποδημίας και επομένως σταθεροποίηση του συστήματος, η εισαγωγή κοινωνικών εντάσεων, σε περίπτωση μαζικής παλιννόστησης, δηλαδή εφ' όσον η χώρα υποδοχής κάνει εξαγωγή της ανεργίας της στη χώρα προέλευσης, η αστικοποίηση της κοινωνίας λόγω του ότι οι παλιννοστούντες εργάτες διαθέτουν κατά κανόνα τις οικονομίες τους για την αγορά σπιτιών και καταναλωτικών αγαθών, και δεν ταυτίζουν τους εαυτούς τους με τη ντόπια εργατική τάξη και η δημιουργία προβλημάτων στο εκπαιδευτικό σύστημα σε περίπτωση μαζικής παλιννόστησης των μεταναστών.

Οι *δημογραφικές επιπτώσεις* είναι η ελάττωση του πληθυσμού της χώρας και η αλλαγή της πληθυσμιακής πυραμίδας, λόγω αποδημίας των νεαρών ατόμων (αύξηση του πληθυσμού των υπερηλίκων, κοινωνία γερόντων σε ορισμένες επαρχιακές περιοχές).

Όσα προηγήθηκαν σκιαγραφούν τα βασικότερα στοιχεία της σημαντικής επίδρασης που είχε η μετανάστευση στην κοινωνικό-οικονομική και πολιτισμική πραγματικότητα των χωρών υποδοχής. Τα στοιχεία αυτά καθιστούν δύσκολη την αβασάνιστη παραδοχή τόσο της αξιολόγησης των ωφελημάτων του κέντρου και της εκμετάλλευσης της περιφέρειας από μέρους του όσο και της αξιολόγησης της όλης μεταναστευτικής κίνησης ως ενός ισογισμού με κέρδη και ζημίες.

5. Θεωρίες της Μετανάστευσης

Η μετανάστευση αποτελεί μια δυναμική διαδικασία και έννοια, η οποία μεταβάλλεται συνεχώς, αλλάζει μορφή και αποτελεί συστατικό στοιχείο των αλλαγών που συντελούνται στην κοινωνία καθ' όλη την πορεία της ανθρώπινης ιστορίας. Οι αλλαγές αυτές εκτός του ότι έχουν θεωρητικές επιπτώσεις μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν βασικές ερμηνευτικές αδυναμίες των καθολικών θεωρητικών σχημάτων.

¹⁰ Λ. Μουσούρου, Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική...ό.π., σελ: 94-95

Φανερόνουν επίσης την ανάγκη να στραφούμε σε λιγότερο φιλόδοξες θεωρίες, οι οποίες θα έχουν μεγαλύτερες ερμηνευτικές ικανότητες.

Η πολυπλοκότητα του φαινομένου της μετανάστευσης οδήγησε και στη δημιουργία ορισμένων σχολών και θεωριών που επηρέασαν την οικονομική σκέψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης.

Οι *νεοκλασικές θεωρίες* (για την αγορά εργασίας και τη μετανάστευση) βασίζονται στην προϋπόθεση της τέλει γνώσης των λειτουργιών και διαδικασιών της αγοράς εργασίας από το άτομο καθώς και της αντίστοιχης πληροφόρησης του για τα οικονομικά χαρακτηριστικά άλλων περιοχών. Σύμφωνα με τη θεώρηση αυτή οι προϋποθέσεις αυτές καθίστανται αναγκαίες για τον υποψήφιο μετανάστη εφόσον θα τον καθοδηγήσουν να επιλέξει «ορθολογικά» με σκοπό τη μεγιστοποίηση ατομικών και οικονομικών συμφερόντων. Οι συγκεκριμένες θεωρήσεις αντιμετωπίζουν τη μετανάστευση ως μηχανισμό εξισορρόπησης της ανισότητας στην κατανομή οικονομικών ευκαιριών και χαρακτηρίζονται από έντονο μεθοδολογικό ατομισμό.¹¹ Παραβλέπουν τον παράγοντα ότι είναι σχεδόν αδύνατο για κάποιον να έχει επαρκείς γνώσεις για τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες άλλων περιοχών.

Οι *μαρξιστικές και νεομαρξιστικές* θεωρίες ερμηνεύουν τη μετανάστευση ως φαινόμενο άμεσα συνδεδεμένο με τις ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές και πρεσβεύουν ότι πρέπει να μελετάται στη βάση αυτών των αλλαγών. Εδώ, η μετανάστευση αντιμετωπίζεται σαν αποτέλεσμα συλλογικής δράσης στις εκάστοτε κοινωνικές και ταξικές δομές. Εστιάζοντας όμως στο μακρο- επίπεδο αγνόησαν το μικρο-επίπεδο που συνδέει το δομικό επίπεδο με τις πραγματικές πληθυσμιακές μετακινήσεις και απέτυχαν να συμπεριλάβουν τα κίνητρα που οδηγούν τα άτομα σε μετανάστευση και επηρεάζουν την απόφασή τους για παραμονή.

Οι *θεωρίες μέσου επιπέδου* αποτέλεσαν την προσπάθεια συγκερασμού των δύο παραπάνω θεωρητικών κατευθύνσεων με σκοπό να ξεπεραστούν οι αδυναμίες που τα χαρακτήρισαν, προτείνοντας ως μονάδα ανάλυσης το νοικοκυριό. Το φαινόμενο της μετανάστευσης, σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, μπορεί να αναλυθεί με βάση αυτή τη μονάδα μέτρησης εφόσον η οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά του νοικοκυριού μπορεί να ειπωθεί ως σειρά στρατηγικών συντήρησης και επιβίωσης, μία από τις οποίες

¹¹ Λ. Μουσούρου, Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική...ό.π., σελ: 90

μπορεί να είναι και η μετανάστευση για ένα ή περισσότερα μέλη του. Έτσι παρόλο που άτομα μόνο μπορεί να μεταναστεύουν, η απόφαση δεν είναι ατομική αλλά συλλογική.¹²

Η προσέγγιση την οποία προτιμούν τόσο οι κοινωνιολόγοι όσο και οι κοινωνικοί δημογράφοι είναι αυτή που βασίζεται στην θεωρία της έλξης – απώθησης, τη *μακροκοινωνιολογική* προσέγγιση. Στα πλαίσια της προσέγγισης αυτής λαμβάνεται υπόψη μια ποικιλία παραγόντων κοινωνικών, οικονομικών, δημογραφικών και άλλων, όπως οι παράγοντες αυτοί διαμορφώνονται στις χώρες αποστολής και στις χώρες αποστολής και στις χώρες υποδοχής. Απώτερος στόχος είναι η εξήγηση όχι μόνον των αιτιών αλλά και των κινήτρων μετανάστευσης.

Η κοινωνιολογική και ψυχοκοινωνική μελέτη των επιπτώσεων της μετανάστευσης στα άτομα και τις οικογένειες έχει από καιρό οδηγήσει στην επισήμανση των προβλημάτων που αυτή δημιουργεί στο μικροεπίπεδο – προβλήματα συμπεριφορών και σχέσεων ουσιαστικής σημασίας, τόσο καθαυτά όσο και για την αξιολόγηση του μεταναστευτικού φαινομένου στο σύνολό του. Παρά τη σημασία της όμως αυτήν, η *μικροκοινωνιολογική* προσέγγιση άργησε πολύ να συμβάλει στην μελέτη των αιτιών και των επιπτώσεων της μετανάστευσης: μόνο κατά τα τελευταία χρόνια αρχίζει να λαμβάνεται ουσιαστικά υπόψη η επίδραση του μικροεπίπεδου στο μακροεπίπεδο ως συμπληρωματική της αντίστροφης επίδρασης στην κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου.¹³

¹² Bach R.L and" Schami L.A: (1982). Migration crisis and theoretical conflict. International Migration Review. Σελ: 320

¹³ Λ. Μουσούρου, Μετανάστευση και μεταναστευτική...ό.π., σελ: 85-87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

1. Ορισμός της ένταξης

Η ένταξη των μεταναστών στη φιλοξενούσα κοινωνία αποτελεί μια αμφίδρομη διαδικασία προσαρμογής και προϋποθέτει την προθυμία των ντόπιων να δεχτούν την ένταξη των μεταναστών. Συνεπώς, οι πολιτικές πρέπει να προνοούν για τη διαδικασία εγκατάστασης και ενσωμάτωσης και να επηρεάζουν τη συμπεριφορά τόσο των μεταναστών όσο και της κοινωνίας που τους υποδέχεται, αλλά και να κινητοποιεί πόρους από όλες τις πλευρές για την αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών.

Οι όροι της ένταξης εν γένει περιγράφουν τις διαδικασίες και το βαθμό της συμμετοχής του ατόμου, σε ένα κοινωνικό σύστημα. Στην περίπτωση των μεταναστών, αυτές οι διαδικασίες καθορίζονται από τις συνθήκες ανασύστασης της σχέσης του ατόμου με την κοινωνία υποδοχής και τους όρους συμμετοχής σε αυτή. Πρόκειται για πολιτικές που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τις διαδικασίες άρνησης ορισμένων αξιών, αναφορικά με την άσκηση καθημερινών δραστηριοτήτων και την υιοθέτηση εκείνων που αρμόζουν περισσότερο προς τις συνθήκες και τους όρους διαβίωσης στη νέα χώρα¹⁴.

Η ένταξη του μετανάστη προϋποθέτει την ανάπτυξη ή την εξειδίκευση μέτρων κοινωνικής οργάνωσης από μέρους του κράτους, αλλά και την υιοθέτηση πρακτικών σύμφωνα με τους κανόνες της κοινωνικής οργάνωσης της χώρας υποδοχής από τον μετανάστη. Ακόμα προϋποθέτει την εν μέρει τουλάχιστον αποδοχή των βασικών αξιών και πρακτικών διασφάλισης των όρων αναπαραγωγής της υφιστάμενης κοινωνικής οργάνωσης στη νέα χώρα. Αντίστοιχα, η ενσωμάτωση, σε διάκριση από την αφομοίωση

¹⁴ Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία: Η περίπτωση της περιφέρειας Αττικής στο Χ. Μπαγκβός, Δ Παπαδοπούλου, Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, Αθήνα, Gutenberg, 2006, σελ: 246

που προϋποθέτει την πλήρη αποδοχή των αξιών της χώρας υποδοχής, καθώς και την πλήρη άρνηση της εκ της γέννησης διαφορετικής εθνοτικής ταυτότητας, προσδιορίζεται κυρίως από την ανασύνθεση των αξιών της χώρας υποδοχής με τη διαμόρφωση ενός νέου μείγματος που συνεπάγεται την ισότιμη παρουσία των διαφορετικών εθνοτικών ταυτοτήτων.

Αποδεχόμαστε ότι όλοι οι τομείς της καθημερινής ζωής του ατόμου που άπτονται του δημόσιου βίου του, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της κοινωνικής ένταξης, ενώ αντίθετα η σφαίρα του ιδιωτικού βίου και οι δραστηριότητες του ατόμου μέσα σε αυτήν παραπέμπουν στην κοινωνική ενσωμάτωση που σαφώς υποδηλώνει μία διαφορετική σχέση με τη χώρα υποδοχής και τους κατοίκους της¹⁵.

Σύμφωνα με τους μελετητές του μεταναστευτικού φαινομένου στις αναπτυγμένες χώρες, όπου επικρατεί η μισθωτή απασχόληση, η μεταναστευτική πολιτική καθορίζεται κατά βάση από τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Σ' αυτές τις κοινωνίες το επάγγελμα και το είδος της απασχόλησης του ατόμου αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της ταυτότητας του. Σ' αυτό το πλαίσιο το είδος της επαγγελματικής απασχόλησης του μετανάστη αντιμετωπίζεται ως πρωταρχικός μηχανισμός ένταξης του στην κοινωνία υποδοχής. Η εργασία είναι αυτή που εξασφαλίζει την παραμονή, τα εισοδήματα αλλά και τα κοινωνικά δικαιώματα που απολαμβάνει ο μετανάστης. Το είδος της εργασίας του μετανάστη διαμορφώνει σε πολύ μεγάλο βαθμό τους όρους και τις προϋποθέσεις παραμονής και δραστηριοποίησης του στη νέα κοινωνία¹⁶.

Από την άλλη πλευρά η απουσία θέσεων εργασίας (ανεργία) για τον γηγενή πληθυσμό ενδέχεται να οδηγεί σε δυσμενείς διακρίσεις κατά των μεταναστών, αναφορικά με την απασχόληση και από αυτή την άποψη αποτελεί παράγοντα αποκλεισμού τους. Επιπλέον, η ανεργία συνιστά ανασταλτικό παράγοντα στη διαδικασία της ένταξης του μετανάστη, καθώς συνδέεται με μία ποικιλία αρνητικών φαινομένων που κυμαίνονται από τις ρατσιστικές διακρίσεις μέχρι την άρνηση αναγνώρισης των δεξιοτήτων και προσόντων των μεταναστών ή ακόμα με τη

¹⁵ Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης..., ό.π., σελ.247.

¹⁶Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης..., ό.π., σελ.248.

μεγαλύτερη αυστηρότητα στις προϋποθέσεις ανανέωσης των εγγράφων νόμιμης παραμονής.

Θα πρέπει επίσης να γίνει διάκριση μεταξύ του τρόπου εισόδου και των διαδικασιών ένταξης στην χώρα υποδοχής. Τα βασικά ζητήματα που προκύπτουν κατά την είσοδο του μετανάστη στη χώρα υποδοχής είναι αφενός ο νόμιμος ή όχι χαρακτήρας της και αφετέρου η εξασφάλιση ή όχι απασχόλησης πριν και μετά την είσοδό του. Στις περιπτώσεις που η αναχώρηση και η είσοδος στη χώρα υποδοχής γίνεται έπειτα από ειδική συμφωνία ή πρόσκληση, η είσοδος του μετανάστη είναι ομαλή και οι διαδικασίες της ένταξής του λίγο ως πολύ προδιαγεγραμμένες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μεταναστευτικής πρακτικής είναι η στρατολόγηση ειδικευμένων εργατών όπου παρουσιάζεται έλλειψη στην εθνική αγορά εργασίας. Όταν πάλι ο μετανάστης εισέρχεται με τις διαδικασίες της οικογενειακής συνένωσης ή και για λόγους σπουδών διαμορφώνονται διαφορετικές προϋποθέσεις και κανόνες για την ένταξη του, οι οποίες όμως είναι επίσης προδιαγεγραμμένες.

Αντίθετα όταν η είσοδος στη χώρα υποδοχής γίνεται ακούσια ή εκούσια με αποκλειστική πρωτοβουλία του μετανάστη, οι όροι και οι προϋποθέσεις εισόδου λαμβάνουν χώρα χωρίς την εξασφάλιση απασχόλησης και εγγράφων νόμιμης διαμονής και συνεπώς διαμορφώνονται άλλες συνθήκες ένταξης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο μετανάστης βρίσκεται στη χώρα υποδοχής με ατομική του ευθύνη και πρωτοβουλία και η κρατική μεταναστευτική πολιτική καλείται εκ των υστέρων να ρυθμίσει τους όρους παραμονής και ένταξης. Ως εκ τούτου, το ερώτημα είναι αν η μεταναστευτική πολιτική της χώρας υποδοχής συντελεί στην ένταξη ή τον αποκλεισμό των οικονομικών μεταναστών αυτής της κατηγορίας. Κατά τη γνώμη μας το πρώτο βήμα για αυτό είναι η αναγνώριση της ιδιόμορφης παρουσίας τους και η ένταξη τους στις βασικές συνισταμένες καθορισμού της μεταναστευτικής πολιτικής¹⁷.

¹⁷ Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης..., ό.π., σελ.249-250.

2. Κοινωνική Ένταξη και Κοινωνική Ενσωμάτωση:

Ο άνθρωπος εντάσσεται στο κοινωνικό σύνολο με τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Είναι αυτή η διαδικασία που ξεκινώντας από τη μηδενική στιγμή της γέννησης του ανθρώπου αρχίζει μια διαδικασία ένταξης και προσαρμογής του στην κοινωνία που ολοκληρώνεται με το πέρας της ζωής του. Τον όρο **Κοινωνική Ένταξη** τον αναγνωρίζουμε συνήθως στη διαδικασία της ένταξης κατά την διάρκεια της δευτερογενούς κοινωνικοποίησης , δηλαδή απασχόληση , συμμετοχή σε σωματεία, συμμετοχή στα κοινά κ.λ.π.

Η κοινωνική ένταξη παραπέμπει σε διαδικασίες που βρίσκονται στον αντίποδα του κοινωνικού αποκλεισμού και αφορούν στην ένταξη της ομάδας μεταναστών στο πεδίο των ευρύτερων κοινωνικών θεσμών και στις κοινωνικές και οικονομικές διεργασίες της εθνικής κοινωνίας, χωρίς να χάνονται ωστόσο η διακριτή της ταυτότητα και οι ιδιαίτερες πολιτισμικές στάσεις και αντιλήψεις των μελών της. Η κοινωνική ένταξη των μεταναστών προϋποθέτει πολιτικές που ενισχύουν την ισότιμη πρόσβαση τους στις ευκαιρίες για εργασία, εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική φροντίδα κατανάλωση, και την άρση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων σε βάρος της¹⁸.

Ο όρος **Κοινωνική Ενσωμάτωση** αποτελεί το προϊόν πολιτικής ερμηνείας και κοινωνικής διαπραγμάτευσης, ανάλογα με την πολιτική και οικονομική συγκυρία, αλλά και τις ιδιαιτερότητες και τις ευαισθησίες της εκάστοτε κοινωνίας. Οι διαδικασίες ενσωμάτωσης συνδέονται άμεσα με τους όρους συγκρότησης μιας εθνικής κοινωνίας. Μια κοινωνία ενσωματώνει τα μέλη της ανάλογα με τις αξίες και το ιδεολογικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο έχει κατασκευαστεί. Οι μετανάστες δεν κάνουν τίποτα περισσότερο από το να αναδεικνύουν την εσωτερική εξέλιξη του έθνους και τους όρους συγκρότησης του: είναι η σχέση μεταξύ μεταναστών και εθνοτικού πολιτικού σχεδίου που έχει αλλάξει και όχι ο αριθμός των μεταναστών αυτός, καθ' αυτός που θέτει πρόβλημα στην ενσωμάτωση τους.

Οι πολιτικές της κοινωνικής ενσωμάτωσης επιτρέπουν την πολιτισμική ιδιαιτερότητα μέσα σε ορισμένα πλαίσια. Η ενσωμάτωση γίνεται με όρους τους οποίους θέτει η κυρίαρχη ομάδα. Στο χώρο της κοινοτικής εργασίας η στρατηγική αυτή έχει ταυτιστεί με μια προσπάθεια προσέγγισης από τα κάτω των προβλημάτων και των

¹⁸ Ζαϊμάκης Ι., Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002, σελ 151.

αναγκών των μεταναστευτικών ομάδων και με μια γνώση των αντιλήψεων, των τελετουργιών και των πολιτισμικών πρακτικών των μεταναστών. Ωστόσο, και αυτή η προσέγγιση έχει τα όρια της. Οι σχέσεις εξουσίας είναι αμετάβλητες και δεν υπάρχει σημαντική γνώση και υποστήριξη του δικαιώματος που έχουν τα μέλη των κυριαρχούμενων ομάδων να είναι πλήρη μέλη μιας κοινωνίας. Συνήθως η ενσωμάτωση λειτουργεί ως ένας μηχανισμός προσαρμογής της κυριαρχούμενης ομάδας στις αξίες και στα ιδεώδη της κυρίαρχης¹⁹.

3. Χώρες με πολιτική αφομοίωσης των μεταναστών.

Καίριος παράγοντας στην εξέλιξη της μεταναστευτικής πολιτικής υπήρξε η διαπίστωση της διαφοροποίησης της διαδικασίας και των δεικτών αφομοίωσης μεταξύ των γενεών. Δεδομένου, λοιπόν, ότι η αφομοίωση της δεύτερης γενιάς αναφέρεται στις σχέσεις της με την γενιά των γονέων της, οι μελετητές επισημαίνουν και τη διαφορετική στάση των δύο γενεών ως προς την αφομοίωση αυτή, αλλά και την αντιμετώπιση των γενεών ως «σταδίων» στην διαδικασία της αφομοίωσης. Έτσι η πρώτη γενιά έχει την δυνατότητα να απομονώσει τον εαυτό της από την επίδραση ενός περιβάλλοντος και ενός πολιτισμού που δεν καταλαβαίνει και ενδεχομένως δεν εγκρίνει: ο βαθμός στον οποίο αφομοιώνεται είναι συνήθως πολύ χαμηλός και ουσιαστικά δεν ξεπερνά τα πρώτα στάδια της αφομοίωσης, δηλαδή την προσαρμογή που είναι απαραίτητη για την οικονομική κυρίως επιβίωση.

Τα παιδιά όμως δεν έχουν την δυνατότητα απομόνωσης από την πραγματικότητα ούτε αντικειμενικά γιατί λόγω σχολείου και συνομηλίκων εκτίθενται αναγκαστικά στις δυνάμεις της αφομοίωσης, ούτε υποκειμενικά γιατί, μην έχοντας γνωρίσει την χώρα και τον πολιτισμό καταγωγής, δεν έχουν, ούτε επιθυμούν να αποκτήσουν, τα προς αφομοίωση χαρακτηριστικά της – ενώ, αντίθετα, επιθυμούν να «ανήκουν» στην χώρα στην οποία κατοικούν και την οποία γνωρίζουν.

Η δεύτερη γενιά υπόκειται, έτσι, στην διαδικασία της αφομοίωσης σε βαθμό που η αφομοίωση της να συνεπάγεται την ενδεχόμενη απομόνωση και την πιθανή αποξένωση της από την πρώτη γενιά μεταναστών, δηλαδή τους γονείς της. Από την άλλη, όμως μεριά η αποξένωση αυτή επιτρέπει στα παιδιά των μεταναστών να γίνουν «το

¹⁹ Ζαϊμάκης Ι., Κοινωνική Εργασία και ..., ό.π., σελ 150.

αποφασιστικής σημασίας γεφύρι που με τον χρόνο θα καλύψει το χάσμα ανάμεσα στην εθνική και την γηγενή κουλτούρα»²⁰.

Για να συνοψίσουμε την αναφορά μας στην πολιτική αφομοίωσης, οι άφθονες έρευνες που επί σειρά ετών γίνονται έχουν καταστήσει πλέον σήμερα απόλυτα σαφές ότι η πρώτη γενιά μεταναστών παραμένει προσανατολισμένη στην χώρα καταγωγής, η δεύτερη αρνείται αυτήν την χώρα και αφήνεται στην αφομοίωση με τίμημα τις έντονες τριβές με τους γονείς, και η τρίτη γενιά που αισθάνεται αρκετά ασφαλής ώστε να αναζητήσει και να καλλιεργήσει τις ρίζες της. Η εξέλιξη αυτή θέτει σε αμφισβήτηση την όλη πολιτική αφομοίωσης. Αλλά, επιπλέον επιτρέπει την επισήμανση του γεγονότος ότι η πολιτική αυτή δεν ενδιαφέρθηκε και δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για την απώλεια των ενθετικών χαρακτηριστικών των μεταναστών.

4. Δυσκολίες Ένταξης στη Χώρα Υποδοχής

Μεγάλο μέρος του πληθυσμού από όλες τις ηπείρους εξωθήθηκε άμεσα ή έμμεσα στη μετανάστευση, ιδιαίτερα μετά την εξάπλωση και τις μεταλλάξεις του καπιταλισμού, την εκβιομηχάνιση, την αστικοποίηση και την εντεινόμενη οικονομική παγκοσμιοποίηση. Αυτές οι αλλαγές που συντελέστηκαν στις κοινωνίες δημιούργησαν πολλές θέσεις εργασίας οι οποίες δε μπορούσαν να καλυφθούν μόνο από τους ντόπιους κάτοικους της χώρας. Απ' την άλλη πλευρά οι μετανάστες, στην αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, και γενικότερα για οικονομικούς λόγους ήταν πρόθυμοι να καλύψουν αυτές τις θέσεις²¹. Οι μετανάστες όμως, συναντούν με την έλευσή τους στην χώρα υποδοχής σειρά δυσκολιών.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες έχουν σχέση με την αναγνώριση των τίτλων σπουδών και την επαγγελματική τους αποκατάσταση, την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη, την συνταξιοδότησή τους, τη στέγασή τους, τη μόρφωση και αποκατάσταση των παιδιών τους, τη χρήση της γλώσσας καθώς και την άγνοια που τα άτομα αυτά παρουσιάζουν σχετικά με τις κρατικές υπηρεσίες και παροχές. Καθώς μάλιστα η οικονομική τους κατάσταση στις χώρες διαμονής δεν ήταν ιδιαίτερα

²⁰ Λ. Μ. Μουσούρου, Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, Gutenberg, Αθήνα, 1991.

²¹ Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης..., ό.π., σελ.84.

καλή και επιπλέον, πήραν την απόφαση της μετανάστευσης υπό πίεση και χωρίς μακροχρόνια προετοιμασία, οι περισσότεροι βρίσκονται ταυτόχρονα με την άφιξή τους στην χώρα υποδοχής σε κατάσταση φτώχειας: χωρίς συσσωρευμένους οικονομικούς πόρους και χωρίς περιουσίες. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την κοινωνική ένταξη των μεταναστών στη χώρα υποδοχής.

Ωστόσο, οι νομικές και κοινωνικές διακρίσεις, η εκτεταμένη ζήτηση φτηνής ανειδίκευτης εργατικής δύναμης και το περιορισμένο ανθρώπινο κεφάλαιο όσων έρχονται από τις χώρες αποστολής, καθηλώνουν τους περισσότερους μετανάστες σε θέσεις εργασίας στις οποίες εκτός από τις χαμηλές αμοιβές και τις σκληρές συνθήκες εργασίας, οι πιθανότητες τους για κοινωνική άνοδο είναι πολύ περιορισμένες²².

Οι μετανάστες φτάνοντας στην χώρα υποδοχής έρχονται αντιμέτωποι με δύο βασικά προβλήματα. Το πρώτο πρόβλημα σχετίζεται με τη δυσκολία εξεύρεση πόρων για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών που είναι άμεσα συνδεδεμένο με την εξεύρεση εργασίας. Το δεύτερο πρόβλημα αφορά την εξεύρεση στέγης και τα συνεπακόλουθα αυτού του προβλήματος. Η έλλειψη ποιοτικών κατοικιών σε προσιτές τιμές είναι ένα σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει μεγάλος αριθμός μεταναστών. Επιπλέον, οι διαδικασίες ανεύρεσης κατοικίας, σε ορισμένες περιπτώσεις, γίνονται ακόμα δυσκολότερες όταν εμφανίζονται φαινόμενα ρατσιστικής και ξενοφοβικής συμπεριφοράς σε βάρος των μεταναστών. Πέρα από αυτά, κατά την διαδικασία εξεύρεσης στέγης ο μετανάστης θα πρέπει να λάβει υπόψη του, εκτός από το κόστος της στέγης, και τη τοποθεσία στην οποία αυτή βρίσκεται. Δηλ. εάν αυτή βρίσκεται κοντά στα μεταφορικά μέσα, στις κοινωνικές υπηρεσίες, στις υπηρεσίες υγείας, στις σχολικές εγκαταστάσεις (στην περίπτωση που ερχόμενοι στη χώρα υποδοχής έφεραν μαζί τους και μικρά παιδιά), καθώς και στις ανάγκες της αγοράς εργασίας (ζήτηση εργατικού δυναμικού)²³.

Εάν μάλιστα έχουν και οικογένεια ή αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, η διαδικασία ένταξης γίνεται ακόμη δυσκολότερη. Και τα δύο βασικά προβλήματα είναι

²² Κ. Δημουλάς, Παράμετροι ένταξης..., ό.π., σελ. 87.

²³ Scadplus. Μετανάστευση, Ένταξη και Απασχόληση, 2007, σελ.4.

αλληλένδετα: η έλλειψη πόρων δεν επιτρέπει στους μετανάστες να βρουν στέγη, η μη γνώση της γλώσσας δεν τους επιτρέπει να βρουν δουλειά²⁴.

Όσον αφορά τις γλωσσικές γνώσεις και την εκπαίδευση οι μετανάστες αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά προβλήματα. Το πρόβλημα της γνώσης της γλώσσας της χώρας υποδοχής εξακολουθεί συχνά να είναι το πρώτο εμπόδιο για την ικανοποιητική ένταξη. Ακόμα και αν οι μετανάστες έχουν ακαδημαϊκά και επαγγελματικά προσόντα αυτά είναι δύσκολο να αναγνωριστούν και να αξιοποιηθούν στην αγορά εργασίας, από τη στιγμή που δεν γνωρίζουν την γλώσσα²⁵.

Τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως έχουν σαν αποτέλεσμα οι μετανάστες εργαζόμενοι να καταλαμβάνουν κατά κανόνα, χειρωνακτικές, ανειδίκευτες, χαμηλόμισθες και χαμηλού κύρους θέσεις εργασίας για τις οποίες δε ενδιαφέρονται οι ντόπιοι. Επιπλέον, υπάρχει σημαντικός αριθμός μεταναστών που απασχολούνται σε άτυπες μορφές απασχόλησης, κυρίως εποχιακού χαρακτήρα, ενώ συχνά οι μετανάστες απασχολούνται κάτω από εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες με αποτέλεσμα να εξαναγκάζονται και σε συνθήκες απομόνωσης και περιορισμού σε συγκεκριμένους χώρους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των οικιακών βοηθών και των γυναικών που εργάζονται στη βιομηχανία του σεξ.

Ένας ιδιαίτερα προβληματικός τομέας είναι επίσης η «βιομηχανία του σεξ», που περιλαμβάνει την κατηγορία των «καλλιτέχνιδων», γυναίκες στο σύνολό τους, οι οποίες εργάζονται κυρίως σε νυχτερινά κέντρα και καμπαρέ. Πρόκειται για έναν τομέα στον οποίο επικρατούν συνθήκες δουλεμπορίου, όπου παραβιάζονται πλήρως η εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία, ενώ οι μηχανισμοί ελέγχου είναι ανύπαρκτοι²⁶. Η διαμόρφωση κατηγοριών διαβίωσης- στέγασης αυτών των γυναικών ακολουθεί ένα σύστημα σχέσεων εξουσίας γύρω από την εργασία που έχει εκτός του φύλου, εθνικά, και οικονομικά χαρακτηριστικά. Αυτό το σύστημα εξουσίας όχι μόνο σπρώχνει τις μετανάστριες προς μία κατεύθυνση πλήρους εξάρτησης της στέγασής τους από την εργασία τους ή προς μία κοινόβια διαβίωση, τις σπρώχνει επίσης προς την απομόνωση από κάθε κοινοτική διαβίωση. Έτσι, οι μετανάστριες εγκλωβίζονται σε χώρους περιφρακτικούς όπου

²⁴ . Πράξης. Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΙΘΑΚΗ» με ομάδα στόχο τους αιτούντες ασύλου/ πρόσφυγες, 2007, σελ.2.

²⁵ Scadplus. Μετανάστευση, Ένταξη..., σελ.4.

²⁶ Τριμικλιιώτης Ν. (ΙΝΕΚ/ΠΕΟ). Μετανάστες εργαζόμενοι και εργασιακές σχέσεις στην Κύπρο, 2004, σελ.2.

παράγεται/ αναπαράγεται βασικά η εργασία και το εργατικό δυναμικό στη βιομηχανία του sex. Με άλλα λόγια, η κατηγοριοποίηση των χώρων στέγασης- διαβίωσης αποτελεί τη βάση λειτουργίας της μεταφορά γυναικών , της εκπαίδευσης και σωματικής - οικονομικής εκμετάλλευσης²⁷.

Και σ' αυτά προστίθεται η ατελείωτη, συχνά καθημερινή, προσπάθεια για να αποκτήσουν το οποιοδήποτε έγγραφο (άδεια εργασίας, υπηρεσιακό σημείωμα, διεξαγωγή συνέντευξης με την αστυνομία, έκδοση ΑΦΜ κλπ) που τους αφαιρεί μεροκάματα. Συχνά, παρά τις προσπάθειες τους, δεν καταφέρνουν να προμηθευτούν τα απαραίτητα δικαιολογητικά/έγγραφα που δικαιούνται από τον νόμο.

Η έλλειψη της άδειας παραμονής αποτελεί το πρωταρχικό πρόβλημα για τον οικονομικό μετανάστη, καθώς χωρίς αυτή δεν μπορεί να έχει στοιχειώδη προγραμματισμό στις καθημερινές του δραστηριότητες. Η αισιόδοξη προοπτική του μετανάστη ανακόπτεται, πολλές φορές ανατρέπεται και ενίοτε απειλείται από την ανασφάλεια και την ρήξη που προκαλείται στην ομαλή εξέλιξη της ζωής του εξαιτίας της έντασης των προβλημάτων απόκτησης της άδειας νόμιμης παραμονής στην χώρα και των συνακόλουθων δυσκολιών οικογενειακής συνένωσης που προκύπτουν.

Στο περιβάλλον της άναρχης και αναποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής, η ένταξη των μεταναστών, η περιορισμένη στις υποδεέστερες κοινωνικές θέσεις, υποσκιάζεται από την αβεβαιότητα της νομιμότητάς τους. Αυτή η εκκρεμότητα αποτελεί το μέγιστο εμπόδιο για την ομαλή ένταξη τους, ανατέλλοντας τις όποιες θετικές προοπτικές διαμορφώνονται από το πλέγμα των σχέσεων που συνθέτουν οι βασικές παράμετροι επηρεασμού της, όπως είναι η σταθερότητα απασχόλησης και κατοικίας, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και η γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής.²⁸

Επίσης, σημαντικό εμπόδιο στη διαδικασία νομιμοποίησης των μεταναστών, είναι η δυσκολία εύρεσης νόμιμης εργασίας με ένσημα. Ενδέχεται βέβαια κάποιοι μετανάστες να διστάζουν να νομιμοποιήσουν την σχέση εργασίας τους, εφόσον ο τρόπος διακανονισμού με τον εργοδότη θα έχει αρνητική επίπτωση στις «καθαρές» τους

²⁷Μαρβακης Αθ, Παρσάνογλου Δ, Παύλου Μ.(Επιμέλεια). Μετανάστες στην Ελλάδα. Αθήνα Ελληνικά Γράμματα, 2001, σελ.118-120.

²⁸ Παπαδοπούλου Δέσποινα 'Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία' Αθήνα Gutenberg, 2006, Σελ.284-286

αποδοχές από την εργασία²⁹. Συνολικά, όπως άλλωστε ίσχυε και πριν από το 1990, η πολιτική της απασχόλησης των μεταναστών εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της προσωρινότητας και της ελαστικότητας. Η παραμονή των μεταναστών αντιμετωπίζεται ως προσωρινό φαινόμενο, χωρίς να επιδιώκεται η ενεργός συμμετοχή τους και η πλήρης ένταξη τους στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ζωή της χώρας³⁰.

Ένα άλλο ερώτημα που προκύπτει είναι το πως βιώνει η κοινωνία της χώρας υποδοχής τους μετανάστες. Το πιο εκφραστικό της πραγματικότητας λεξιλόγιο είναι: αλλοφοβία-ξеноφοβία, αρνητική προκατάληψη, άρνηση ή δυσκολία ή δισταγμός αποδοχής και ένταξης, οικονομική εκμετάλλευση, ρατσισμός. Ασφαλώς οι γενικεύσεις είναι παρακινδυνευμένες. Αλλά τα αρνητικά φαινόμενα, όταν μάλιστα είναι αυξανόμενα, δίνουν τον τόνο και εγκυμονούν τον κίνδυνο της γκετοποίησης και της δημιουργίας προϋποθέσεων ρήξεων που θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε βίαιες³¹.

Ένα άλλο σημαντικό εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη διαδικασία ένταξής τους είναι ο ρατσισμός. Μιλώντας γενικά για το ρατσισμό μπορούμε να τον παρομοιάσουμε με τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Δεν τον σταματάνε σύνορα, μεταδίδεται και επεκτείνεται. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είχε φανεί μια αισθητή υποχώρηση - στην Ευρώπη τουλάχιστον - των ξενοφοβικών αντιλήψεων. Η έλευση των ξένων τότε ήταν νόμιμη, ευπρόσδεκτη και ελεγχόμενη. Όμως οι νέες συνθήκες παραγωγής, η αυτοματοποίηση και η μείωση των θέσεων εργασίας και η συνακόλουθη αύξηση της ανεργίας κάνουν τους μετανάστες περιττούς για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η μετανάστευση δεν είναι πια ευπρόσδεκτη, συχνά πραγματοποιείται σε συνθήκες παρανομίας. Έτσι, η άμβλυνση των οικονομικών πλεονεκτημάτων της μετανάστευσης ανέτρεψε την ατμόσφαιρα ευμενούς ανοχής για τους ξένους που είχε επικρατήσει στις δυτικές κοινωνίες κατά τις δυο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες.

Οι εκλογικεύσεις είναι εύκολες, όπως ότι φταίει το κράτος που δεν αντιμετώπισε τους μετανάστες σωστά γιατί δεν πήρε τα κατάλληλα μέτρα και άνοιξε τα σύνορα χωρίς έλεγχο και μπήκαν στη χώρα μας, όχι μόνο οι οικονομικοί μετανάστες που ζητούσαν μια καλύτερη ζωή εδώ αλλά και άλλοι που είχαν βεβαρημένο μητρώο και αυτοί εκδήλωσαν

²⁹Α. Σταμάτη, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Νέα έρευνα για την απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις των μεταναστών στην Ελλάδα. Αθήνα, σελ 15

³⁰Ν. Τριμικλιιώτης, (ΙΝΕΚ/ΠΕΟ). Μετανάστες εργαζόμενοι..., ό.π., σελ.2

³¹Σαμίζντα. Ρατσισμός και ξενοφοβία στην Ελλάδα- Φαινόμενα και επιφαινόμενα. σελ.2.

τις αντικοινωνικές συμπεριφορές τους. Άλλοι προσπαθούν να μετακινήσουν τις αιτίες της οικονομικής κρίσης στους ξένους και την αυξανόμενη ανεργία να την αποδώσουν στους μετανάστες, ενώ κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι ανάλογα φαινόμενα συναντούμε σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και τέτοιες καταστάσεις αντιμετώπισαν οι κάτοικοι της χώρας υποδοχής όταν και αυτοί μετανάστευαν πριν από μερικές δεκαετίες στην Αμερική, στη Γερμανία και αλλού.³²

Όλα αυτά που προαναφέρθηκαν, κάνουν τους περισσότερους μετανάστες να βιώνουν συνθήκες διαρκούς ψυχολογικής πίεσης, ανασφάλειας και να έχουν μεγάλη δυσκολία να σχεδιάσουν το μέλλον τους. Αρκετές φορές, σκέφτονται να φύγουν από την χώρα υποδοχής για να πάνε σε κάποια άλλη χώρα, με την ελπίδα ότι θα μπορέσουν να ξεκινήσουν την ζωή τους κάτω από αξιοπρεπείς συνθήκες. Μερικοί το επιχειρούν, άλλοι συνεχίζουν τις προσπάθειες τους στη χώρα που βρίσκονται και άλλοι αλλάζουν γνώμη την τελευταία στιγμή και συχνά παραμένουν στα σημεία «εξόδου». Κατά τον Oberg, η αντιμετώπιση, και μόνο, ενός νέου περιβάλλοντος αποτελεί από μόνη της αποδιοργανωτική εμπειρία, η οποία προκαλεί σύγχυση στο άτομο ή και διάφορες ψυχολογικές ή ψυχοσωματικές διαταραχές. Σε πλήθος ερευνών, καταγράφονται συχνά κλινικά περιστατικά με συμπτώματα ανησυχίας, ψυχοσωματικά προβλήματα, χαμηλό αυτοσυναίσθημα έως και αυτοκτονικές σκέψεις ή κατάθλιψη σε ομάδες μεταναστών. Όλα αυτά συμβάλουν έτσι ώστε η ένταξη των μεταναστών να γίνεται ακόμα πιο δύσκολη³³.

Ακόμα και στο χώρο του σχολείου παρατηρούνται δυσκολίες ένταξης στα παιδιά μεταναστών. Τα παιδιά του μετανάστη προσέρχονται στο σχολείο με τρία σοβαρά μειονεκτήματα. Κατ' αρχήν δεν γνωρίζουν ή, έστω δεν γνωρίζουν καλά, την γλώσσα της χώρας υποδοχής. Άλλωστε, όπως είναι φυσικό, στο σπίτι του μιλά τη γλώσσα της χώρας καταγωγής του. Επίσης, δεν γνωρίζει και, ενδεχομένως, δυσκολεύεται να κατανοήσει το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής. Και το κυριότερο, είχε κοινωνικοποιηθεί σε μια άλλη κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική πραγματικότητα -μια πραγματικότητα που διατηρούν ζωντανή οι γονείς του³⁴.

³² Δ. Παπαδοπούλου, Μετανάστευση και ένταξη..., ό.π., σελ.401

³³ Ν. Παλαιολόγου, Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Άτραπος, Αθήνα, 2003, σελ.34.

³⁴ Δ. Παπαδοπούλου, Μετανάστευση και ένταξη..., ό.π., σελ. 222.

Η μειονεκτική θέση των μεταναστών επιβάλλει πρωτίστως την ριζική αναμόρφωση της πολιτικής απασχόλησης των μεταναστών σε όλα τα επίπεδα. Καθοριστικής σημασίας θα είναι και η διαμόρφωση, τήρηση και εφαρμογή ενός ισχυρού συλλογικού διαπραγματευτικού πλαισίου, βάση του οποίου θα καθορίζονται επακριβώς οι όροι και οι συνθήκες απασχόλησης των μεταναστών. Επιπλέον, επείγει ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών τόσο στον τομέα της εργασίας όσο και σε άλλους τομείς που είναι σημαντικοί για την επιτυχή οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Εξίσου σημαντική είναι και η έρευνα σε βάθος αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των μεταναστών, προκειμένου να προσδιοριστούν οι παράγοντες που ευθύνονται για την τόσο ασθενή τους διαπραγματευτική δύναμη και θέση στη, εργασιακή και κοινωνική ιεραρχία.

5. Οικονομικές Επιπτώσεις

Οι οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης έχουν γίνει αντικείμενο έντονων διαφωνιών. Ιδιαίτερα οι συζητήσεις στις ΗΠΑ είναι πολύ σύνθετες και προσπαθούν να περιλάβουν τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές πλευρές του ζητήματος, σε αντίθεση με την Ευρώπη, όπου γίνεται πολύ λιγότερος λόγος για τα οικονομικά οφέλη της μετανάστευσης.³⁵

Ωστόσο κατά την οικονομική ανάλυση των επιπτώσεων της μετανάστευσης προκύπτουν αρκετά διλήμματα. Μια σειρά πρόσφατων οικονομικών μελετών έδειξαν ότι είναι πολύ δύσκολο να υπάρξουν μονόπλευρές και σίγουρες απαντήσεις, καθώς και αποτελέσματα, σχετικά με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία υποδοχής. Αυτό συμβαίνει επειδή οι οικονομετρικές εκτιμήσεις, οι οποίες επηρεάζονται από διάφορες παραμέτρους, είναι εξαιρετικά εύθραυστες ως προς την ακρίβεια των αποτελεσμάτων τους καθώς αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από παραδοχές που ενσωματώνονται στην κατασκευή του οικονομικού μοντέλου (δηλαδή στους υπολογισμούς). Τα αποτελέσματα των υπολογισμών προκύπτουν από μαθηματικά μοντέλα τα οποία ενσωματώνουν θεωρητικές υποθέσεις (ιδιαίτερα σε σχέση με το ρόλο

³⁵ X. Ναζάκης, Μετανάστες και Μετανάστευση, Οικονομικές και Πολιτικές πτυχές. Πατάκη δεύτερη έκδοση, Αθήνα, 2001, σελ 186.

του κόστους εργασίας). Έτσι, ανάλογα με τις θεωρητικές υποθέσεις του οικονομικού μοντέλου που υιοθετείται, προκύπτουν διαφορετικά αποτελέσματα κάθε φορά.

Στις ΗΠΑ, μέχρι πρόσφατα, η πλειοψηφία των οικονομολόγων εκτιμούσε ότι η παρουσία των μεταναστών είχε θετικό αποτέλεσμα στα μακροοικονομικά μεγέθη της αμερικανικής οικονομίας. Υποστηριζόταν ότι οι μετανάστες επιδρούν ελάχιστα στους μισθούς των ντόπιων εργαζομένων, βελτιώνουν την κερδοφορία, εμπλουτίζονται από επιχειρηματικό πνεύμα και επιτρέπουν στην οικονομία υποδοχής να παραμείνει ανταγωνιστική σε ένα κλάδο ή να αναπτύξει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε έναν άλλο. Αυτές οι θέσεις είχαν τεθεί σε αμφισβήτηση από άλλους οικονομολόγους που τόνιζαν τις αρνητικές επιπτώσεις του ανταγωνισμού μεταναστών-αυτοχθόνων εργαζομένων, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας μεταξύ των αλλοδαπών, την επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών. Επίσης, στη μετανάστευση αποδιδόταν- και αποδίδεται ακόμη- ένα μέρος της ευθύνης τόσο για την ανάπτυξη οπισθοδρομικών μορφών εκμετάλλευσης της εργασίας, όσο και για την παραβίαση του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των εργασιακών σχέσεων εκ' μέρους ενός τμήματος της εργοδοσίας.

Υπάρχουν αρκετές πρόσφατες συζητήσεις στις ΗΠΑ που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο χαρακτήρας των μεταναστευτικών ρευμάτων έχει αλλάξει ριζικά, έτσι ώστε να είναι δύσκολο πλέον στη σημερινή εποχή να μιλάμε για οικονομικά οφέλη -σε αντίθεση με το παρελθόν- καθώς τα νέα κύματα μεταναστών επιδεικνύουν μικρότερη κοινωνική κινητικότητα και μικρότερη ικανότητα αναβάθμισης των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους.³⁶

Οι παράνομοι μετανάστες αποτελούν κατ' αρχάς μια φτηνή εργατική δύναμη η οποία είναι απροστάτευτη από την κοινωνική και εργατική νομοθεσία, ενώ λόγω της θέσης τους δεν μπορούν να κάνουν κάτι για να την αλλάξουν. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας, η οποία παρατηρείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, και την αυξανόμενη ελαστικότητα της εργασίας, έχει οδηγήσει σε μια μεγάλη μείωση του κόστους παραγωγής. Οι άθλιες συνθήκες απασχόλησης των μεταναστών (ένα φαινόμενο το οποίο παρατηρείται σε όλες σχεδόν τις αναπτυγμένες χώρες), χρησιμεύει για να δικαιολογηθεί η κατάργηση των «προνομίων» όλων των άλλων εργαζομένων, και κυρίως η κατάργηση της σταθερότητας της εργασίας. Όλα

³⁶ X. Ναζάκης, Μετανάστες και Μετανάστευση..., ό.π., σελ 188

αυτά έχουν ως αποτέλεσμα ολόκληροι τομείς της οικονομίας να εκτρέπονται προς την αστάθεια και την ελαστικότητα. Έτσι προσελκύονται ξένα εργατικά χέρια και γενικεύεται η απόλυτη κινητικότητα ενώ η αγορά εργασίας απορρυθμίζεται³⁷.

Ωστόσο η στήριξη ολόκληρων κλάδων της οικονομίας στη φτηνή ανειδίκευτη εργατική δύναμη, στη αξιοποίηση της «μαύρης» εργασίας και η συσχέτιση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με το χαμηλό κόστος εργασίας, επιβραδύνουν τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής με νέες μεθόδους και τεχνολογίες. Όμως σε μια περίοδο που η νέα ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα στηρίζονται στη νέα τεχνολογία, στην εφαρμογή σύγχρονων συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης, στην έρευνα και ανάπτυξη, στη γνώση και στην πληροφορία, η εκτεταμένη χρήση ξένων εργατών αναβάλλει την προσαρμογή της οικονομίας στο ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον. Από παράδειγμα του φαινομένου αυτού αποτελεί η γεωργική παραγωγή, όπου η συνεχής χρήση των φτηνών εργατικών χεριών των μεταναστών έχει περιορίσει τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της παραγωγής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι επενδύσεις σήμερα στον αγροτικό τομέα να είναι πολύ λιγότερες από τη δεκαετία του '70. Εξάλλου αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις με εντάσεως εργασία, που δραστηριοποιούνται σε κλάδους που βρίσκονται σε κρίση και αδυνατούν να εκσυγχρονιστούν, προσπαθούν να επιβιώσουν με την εγκατάστασή τους στις βαλκανικές χώρες. Εκεί επιχειρούν να αξιοποιήσουν το απόθεμα φτηνού εργατικού δυναμικού που υπάρχει.

Μια άλλη συνέπεια της παράνομης μετανάστευσης αφορά τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του ΑΕΠ στις χώρες υποδοχής. Ένα σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ οφείλεται στη συμβολή των μεταναστών. Οι ξένοι εργάτες εφόσον λειτουργούν ως ένας κρυφός παραγωγικός πόρος της οικονομίας, αυξάνουν το εργατικό δυναμικό, την προσφορά εργασίας, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αυξάνεται ο όγκος της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών.

Ακόμα, οι μετανάστες δεν καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας, αλλά η παρουσία τους δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας για ντόπιους εργαζομένους. Σπανίως οι μετανάστες καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας που θα μπορούσαν να τις έχουν οι ντόπιοι εργαζόμενοι. Πολλές από αυτές τις θέσεις εργασίας μένουν κενές, είτε γιατί οι ντόπιοι εργαζόμενοι δεν τις επιθυμούν, είτε γιατί οι αμοιβές είναι ιδιαίτερα χαμηλές και δεν τους

³⁷X. Ναζάκης, Μετανάστες και Μετανάστευση...,ό.π., σελ 191.

προσελκύνουν.³⁸ Αρκετές εργασίες, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα, που πριν δεν γίνονταν, σήμερα εκτελούνται από τους οικονομικούς μετανάστες. Εάν δεν υπήρχαν οι μετανάστες όχι μόνο η γεωργία και η κτηνοτροφία, αλλά και οι κατασκευές θα κατέρρεαν³⁹. Συγκεκριμένα στον αγροτικό τομέα, παρά τη μείωση του γεωργικού πληθυσμού, παρατηρείται αύξηση της γεωργικής παραγωγής και επομένως και του αγροτικού εισοδήματος. Ταυτόχρονα μεγάλο μέρος του ντόπιου εργατικού δυναμικού, και περισσότερο οι γυναίκες, λόγω της απασχόλησης των μεταναστών σε χειρωνακτικές εργασίες και σε εργασίες βοηθητικού προσωπικού στο σπίτι, αποδεδειγμένα για να εισέλθει στην παραγωγική διαδικασία⁴⁰. Επιπλέον, χωρίς τις οικιακές βοηθούς και τις υπηρεσίες που αυτές προσφέρουν, οι ανάπηροι, οι ηλικιωμένοι και οι οικογένειες τους θα αντιμετώπιζαν πολύ περισσότερες δυσκολίες⁴¹.

Επίσης, οι μετανάστες εκτός από εργατικό δυναμικό είναι και καταναλωτές. Έστω και αν δαπανούν ένα μικρό μέρος τους εισοδήματος τους για κατανάλωση στη χώρα που εργάζονται, αποτελούν μέρος της ενεργού ζήτησης. Έτσι οι μετανάστες συνεισφέρουν στην αύξηση της συνολικής κατανάλωσης, παρ' ότι ο κύριος στόχος τους είναι η αποταμίευση μέσω της περιορισμένης κατανάλωσης και η αποστολή των απολαβών τους στις χώρες καταγωγής τους. Η πλεονάζουσα ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες εξαιτίας των μεταναστών μπορεί να οδηγεί αρχικά σε πιέσεις στις τιμές, όμως η παρουσία τους, με τον περιορισμό του κόστους παραγωγής και της μείωσης των πραγματικών μισθών, ωθεί τους παραγωγούς στην αύξηση της παραγωγής με αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης και της ικανοποίησης της πλεονάζουσας ζήτησης⁴². Εκτός από αυτά, σε αρκετές περιπτώσεις οι μετανάστες αγοράζουν δικά μας μεταχειρισμένα αντικείμενα, τα οποία εμείς δεν θα μπορούσαμε να πουλήσουμε, επειδή κανένας δε θα τα ήθελε. Όσο το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας βελτιώνεται και όσο αυξάνονται οι εναλλακτικές δυνατότητες χρηματοδοτήσεις των αγορών των

³⁸ I. M. Βαρβιτσιώτη, 2007. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα, Αποτίμηση, εξελίξεις και προοπτικές, Αθήνα, σελ.3.

³⁹ Οργάνωση Εργατική Δημοκρατία, 'Να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα των μεταναστών', 26/02/2006.

⁴⁰ Χ. Ναζάκης, Μετανάστες και Μετανάστευση..., ό.π., σελ. 188-189.

⁴¹ Οργάνωση Εργατική Δημοκρατία, 'Να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα των μεταναστών' Αθήνα 2006, σελ 35

⁴² I. M. Βαρβιτσιώτη 2007. Το μεταναστευτικό φαινόμενο..., ό.π., σελ. 1-4.

καταναλωτικών αγαθών τόσο περιορίζονται οι πιθανότητες πώλησης μεταχειρισμένων και ουσιαστικά ξεπερασμένων διαρκών καταναλωτικών αγαθών⁴³.

Μελετώντας το φαινόμενο της μετανάστευσης καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η μετανάστευση αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για τις χώρες υποδοχής μεταναστών, εφόσον από την μια πλευρά προσφέρει μεγάλες ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος της οικονομίας αλλά ταυτόχρονα μπορεί να συνεπάγεται κοινωνικά προβλήματα, όπως τον κοινωνικό αποκλεισμό και άλλα φαινόμενα που υπονομεύουν την κοινωνική συνοχή. Η έκβαση της πρόκλησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών, οι οποίες θα μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της μετανάστευσης αλλά συγχρόνως θα αμβλύνουν τα ενδεχόμενα προβλήματα που προκύπτουν, προωθώντας την κοινωνική και οικονομική ένταξη των μεταναστών και τονώνοντας την κοινωνική συνοχή⁴⁴.

6. Οι θεωρήσεις του Δυϊσμού – Κατακερματισμού της αγοράς εργασίας.

Οι θεωρήσεις για την κατάτμηση της αγοράς εργασίας είναι ιδιαίτερα σημαντικές στην εξήγηση φαινομένων, ιδίως σε σχέση με την εργασία και την απασχόληση των μεταναστών και άλλων ευάλωτων ομάδων που τυγχάνουν διακριτικής μεταχείρισης. Οι θεωρήσεις περί κατακερματισμού ή κατάτμησης της αγοράς εργασίας δεν είναι οικουμενικά αποδεκτές ή χωρίς κριτικές, ωστόσο με ορθές προσαρμογές και με κριτική προσέγγιση αποτελούν εξαιρετικά χρήσιμη θεωρητική βάση για την εξήγηση αυτών των φαινομένων. Ιδιαίτερη δυσκολία παρουσιάζει η εφαρμογή της θεωρίας περί δύο χωριστών αγορών με διαφορετικούς κανόνες λειτουργίας στις γυναίκες για τους εξής λόγους: (α) Υπάρχουν θεσμικές ρυθμίσεις και νομικό πλαίσιο που παρεμβαίνει για την αποφασιστική αντιμετώπιση των όποιων διακρίσεων σε βάρος των γυναικών (χωρίς όμως να ισχυριζόμαστε ότι δεν υφίστανται πλέον διακρίσεις). (β) Οι κοινωνικοί αγώνες για ισότητα και οι θεσμικές ρυθμίσεις βελτιώνουν τις διακρίσεις αυτές. (γ) Εκτός από εργασίες που αποτελούν αποκλειστικό ανδρικό ή γυναικείο «προνόμιο» για ιστορικούς,

⁴³ X. Ναζάκης Μετανάστες και Μετανάστευση..., ό.π., σελ. 26-27, 188-189.

⁴⁴ Α. Μαρβάκης. Μετανάστες στην Ελλάδα. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001, σελ. 82-83.

κοινωνικούς, θεσμικούς και άλλους λόγους, στους πλείστους κλάδους εργασίας άνδρες και γυναίκες εργάζονται μαζί σ' ένα ενιαίο σύστημα εργασιακών σχέσεων που λειτουργεί με τους ίδιους κανόνες και ρυθμίσεις (με διακρίσεις ασφαλώς που είναι εντούτοις παράνομες).⁴⁵

Ο κατακερματισμός της εργασίας απορρέει από λειτουργικές διαδικασίες που στοχεύουν στην αποδοτικότητα, όπως και από τις ιστορικές διαδικασίες διαπραγμάτευσης και αδράνειας. Γενικά η διασταύρωση του ενδό-επιχειρησιακού κατακερματισμού με τα διαχωρισμένα δίκτυα που ξεπερνούν τα όρια της επιχείρησης προκαλεί τόσο τις κατηγοριακές διαιρέσεις στο εσωτερικό των επιχειρήσεων όσο και τα ευρύτερα περιοριστικά όρια στις αγορές εργασίας.

6.1 Ο δυϊσμός της αγοράς εργασίας στη Κύπρο

Το κυπριακό μοντέλο ανάπτυξης, με τα χαρακτηριστικά που απέκτησε από το μέσον της δεκαετίας του '80, βασίσθηκε στην ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών.⁴⁶ Αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας: αφενός μεν η μεγέθυνση της τουριστικής βιομηχανίας οδήγησε στην αύξηση της ζήτησης για εργασία μικρής ειδίκευσης, αφετέρου δε, η ανάπτυξη άλλων κλάδων των υπηρεσιών έδωσε ώθηση στη ζήτηση ειδικευμένης εργασίας. Η αγορά εργασίας υπόκειται έτσι, από τις διαδικασίες συσσώρευσης κεφαλαίου, σε έναν αναπαραγόμενο δυϊσμό, σε μια πρωτεύουσα και σε μια δευτερεύουσα αγορά εργασίας (ή σε ένα «ανώτερο» τμήμα και σε ένα «κατώτερο» τμήμα).

Οι υπηρεσίες υπάγονται στο φαινόμενο του δυϊσμού αλλά ταυτόχρονα λειτουργούν και ως ευνοϊκός παράγοντας για την επέκτασή του. Ορισμένες από τις «μοντέρνες» υπηρεσίες οργανώθηκαν προοδευτικά γύρω από το νεο-τείλορικό μοντέλο επεκτείνοντας και εντείνοντας έτσι τον δυϊσμό των ειδικεύσεων. Οι εν λόγω υπηρεσίες αποτελούνται από εργασίες εκτελεστικών καθηκόντων, με επαναληπτικό χαρακτήρα, που πραγματοποιούνται από εργαζόμενους σε διαδικασία «προλεταριοποίησης». Έτσι, ένα μεγάλο τμήμα των νέων θέσεων εργασίας του τριτογενούς ανήκουν στο «κατώτερο

⁴⁵ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι απασχόλησης μεταναστών εργατών..., ό.π., σελ: 35

⁴⁶ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι απασχόλησης μεταναστών εργατών..., ό.π., σελ: 38

τμήμα» της αγοράς εργασίας. Το τμήμα αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο της ανάπτυξης της λεγόμενης «ευελιξίας» και της μερικής απασχόλησης. Η αύξηση και το βάρος της μερικής απασχόλησης στις υπηρεσίες οφείλονται σπανιότερα σε αιτίες που προέρχονται από την ίδια την προσφορά εργασίας (εκούσια μερική απασχόληση), και συνηθέστερα σε στρατηγικές ζήτησης εργατικής δύναμης προσαρμοσμένες σε πιο ευέλικτες μορφές οργάνωσης της παραγωγής των υπηρεσιών αντανακλώντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αντιστοιχία και τη συμβατότητα της κατανάλωσης εργατικής δύναμης με την ασταθή «ροή» χρηστών ή πελατών.

Το κυπριακό μοντέλο ανάπτυξης περιλαμβάνει σε σημαντικό βαθμό αυτό το στοιχείο της κατάτμησης της αγοράς εργασίας σε πρωτεύουσα και δευτερεύουσα. Μάλιστα, η έφεση των Κυπρίων νέων για σπουδές σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και η συνακόλουθη άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των Κυπρίων, τείνει να αντιστοιχήσει τα δύο τμήματα της αγοράς εργασίας σε διαφορετικές εθνότητες/εθνικότητες, με προφανή διέξοδο για την πλήρωση των θέσεων εργασίας στο «κατώτερο» τμήμα της αγοράς εργασίας, την απασχόληση αλλοδαπών μεταναστών.

Εντούτοις, πέραν του παραδοσιακού δυϊσμού της αγοράς εργασίας, η κυπριακή οικονομία θα επηρεασθεί –και ήδη επηρεάζεται-- από ορισμένες σύγχρονες αλλαγές που σχετίζονται με τον τομέα των υπηρεσιών.

Μεγάλος αριθμός υπηρεσιών διέρχονται ή έχουν ήδη διέλθει από μια φάση οργανωτικής μεταμόρφωσης που μπορούμε να παρομοιάσουμε με την κλασική εκβιομηχάνιση. Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούνται, είτε από εργασίες που σχετίζονται με υλικές αλλαγές του προϊόντος, είτε από εργασίες με σχετικά τυποποιημένο χαρακτήρα (υπηρεσίες μεταφοράς, καθαρισμού, εμπορικές υπηρεσίες, ορισμένες τραπεζικές υπηρεσίες κλπ). Στα πλαίσια της εκβιομηχάνισης των «βιοτεχνικών» υπηρεσιών, παρατηρούνται: συγκέντρωση της παραγωγής, εγκατάσταση τεχνικών συστημάτων που επιτρέπουν τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, μείωση των αλληλεπιδράσεων με τον πελάτη και επακόλουθη εγκατάσταση συστημάτων αυτοεξυπηρέτησης. Οι παραπάνω αλλαγές σηματοδότησαν, για παράδειγμα, τη μετάβαση από τα ανεξάρτητα μικρά εμπορικά καταστήματα στο «μεγάλο εμπόριο» (μεγάλα καταστήματα, αλυσίδες καταστημάτων, δίκτυα *franchise*, πώληση εξ αποστάσεως κλπ). Η μετάβαση από τη βιοτεχνική και ανεξάρτητη δομή των υπηρεσιών στη βιομηχανική–συγκεντρωτική μορφή

επιφέρει μεταξύ άλλων, τον κοινότυπο και τυποποιημένο χαρακτήρα ορισμένων υπηρεσιών, την υπαγωγή της παροχής υπηρεσιών στη βιομηχανική παραγωγική λογική, και τη σημαντική αύξηση της φαινόμενης παραγωγικότητας της εργασίας. Επιπλέον, η προσφορά «βιομηχανοποιημένων υπηρεσιών» συναντά ορισμένες ακόμη σημαντικές αλλαγές:

την αύξηση του εισοδήματος των καταναλωτών και τη συνακόλουθη αύξηση των απαιτήσεων τους, την ανάδυση αποκεντρωτικών τεχνολογιών, την όξυνση του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές και την ποιότητα.

Ωστόσο, η εκβιομηχάνιση δεν αγγίζει το σύνολο των υπηρεσιών. Για τις «επαγγελματικές υπηρεσίες» (εκπαίδευση, υγεία, συμβουλευτικές υπηρεσίες κλπ), η εκβιομηχάνιση δεν αποτελεί ούτε μεταβατικό στάδιο, ούτε προοπτική. Η ορθολογική οργάνωση των «επαγγελματικών» υπηρεσιών δεν ακολουθεί τον δρόμο της αύξησης της παραγωγικότητας, της τυποποίησης, των οικονομιών κλίμακας και της αυτοεξυπηρέτησης. Οι λειτουργικές μεταμορφώσεις στα σχετικά επαγγέλματα αντιστοιχούν σε διαδικασίες τυποποίησης των μεθόδων καθώς και στη χρήση της τεχνολογίας ως υποστηρικτικό μέσο (και όχι σαν υποκατάστατο εργασίας).

Σημαντική εξέλιξη στον τομέα των υπηρεσιών αποτελεί ο νέος δυϊσμός που αναπτύσσεται πρόσφατα και επιχειρεί την *κατάτμηση των θέσεων εργασίας*: η διχοτόμηση πραγματοποιείται μεταξύ των εργαζόμενων του «πυρήνα» της επιχείρησης και των εργαζομένων (εσωτερικούς ή εξωτερικούς μισθωτούς) που υπάγονται σε «ιδιαίτερες μορφές εργασίας» ή «άτυπες θέσεις εργασίας». Οι τελευταίοι αποτελούν το ονομαζόμενο «ευέλικτο εργατικό δυναμικό».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η μεταναστευτική πολιτική ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων κοινωνικών πρακτικών - σύμφωνα με δύο αναγκαίους και συμπληρωματικούς άξονες – οι οποίοι:

- Ρυθμίζουν και ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απασχόληση των μη πολιτών μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για ενθάρρυνση για επιστροφή ή προσωρινή διαμονή και για την καταπολέμηση της ανεπίσημης μετανάστευσης.
- Αντιμετωπίζουν τους ήδη εγκατεστημένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς σε εθνικό έδαφος. Με άλλα λόγια, ο δεύτερος άξονας αποτελεί τον άξονα της καθαρής κοινωνικής πολιτικής που διακρίνεται στις επιμέρους εθνικές πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών, είτε αυτές αφορούν στη εκπαιδευτική πολιτική είτε στις πολιτικές της κοινωνικής ασφάλισης, υγείας και πρόνοιας, είτε στις πολιτικές απασχόλησης που εφαρμόζονται στους νόμιμους πληθυσμούς οι οποίοι δεν διαθέτουν την εθνικότητα της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένοι.

Ο παραπάνω ορισμός είναι πολυδιάστατος και καταδεικνύει τη μεγάλη σημασία που έχει η άσκηση της μεταναστευτικής πολιτικής, τόσο για την εξωτερική επιβεβαίωση της εθνικής κυριαρχίας ενός εθνοτικού κράτους όσο και για την εσωτερική συνοχή μιας εθνοτικής κοινωνίας. Ο πρώτος άξονας αντιστοιχεί στην καθαρή μεταναστευτική πολιτική μιας χώρας και έχει χαρακτήρα περισσότερο «κατασταλτικό», «αστυνομικό», «αμυντικό», και «απωθητικό» και άρα αρνητικό ως προς το περιεχόμενο του. Ο δεύτερος άξονας αντιστοιχεί στις λεγόμενες «πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης» που έχουν χαρακτήρα κατ' αρχήν θετικό και τείνουν να δημιουργήσουν τις νομικές και τυπικές προϋποθέσεις σύγκλισης των μεταναστευτικών πληθυσμών με τους πολίτες μιας κοινωνίας⁴⁷.

⁴⁷ Μπαγκαβός Χ. Παπαδοπούλου Δ. «Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Έλληνική Κοινωνία, Gutenberg, Αθήνα, 2006, σελ 293.

1. Ευρωπαϊκό Θεσμικό Πλαίσιο

Αρχικά πρέπει να σημειώσουμε πως η Ευρώπη, από πυρήνας τροφοδοσίας μεταναστών κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα μετατράπηκε σε πυρήνα υποδοχής μεταναστών από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Η δε μεταναστευτική πολιτική που ασκήθηκε στον ευρωπαϊκό χώρο μέχρι σήμερα και με μόνο ελάχιστες εξαιρέσεις ασκήθηκε κατ' αποκλειστικότητα από τα εθνικά κράτη ενώ το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τη μετανάστευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι, ακόμη και σήμερα, υπό διαμόρφωση παρ' όλο που η ανάγκη για μια κοινή πολιτική, υπερεθνική στο ζήτημα έχει τονισθεί σε διάφορες ευκαιρίες.

Αποτέλεσμα αυτού είναι να παραμένουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών σημαντικές πτυχές του φαινομένου της μετανάστευσης. Τα κράτη μέλη όμως, σε κάθε περίπτωση δεσμεύονται κατά τη χάραξη και εφαρμογή των διαφόρων πολιτικών τους από τις γενικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης τις σχετικές με την εργοδότηση υπηκόων τρίτων χωρών και την προστασία τους.

Κύριο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής πολιτικής είναι η διαφοροποίηση της απέναντι στους εργαζομένους υπηκόους κρατών μελών της και τους εργαζομένους που προέρχονται από τρίτα κράτη.

Πρέπει, επίσης να σημειωθεί η άμεση σχέση της μεταναστευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η γηραιά ήπειρος και με τις ανάγκες του ευρωπαϊκού κεφαλαίου. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη αναπτύξει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για να αντιμετωπίσουν ακριβώς αυτά τα δύο ζητήματα στο εσωτερικό τους ενώ εντός, τόσο της ΕΕ όσο και του ΟΗΕ έχουν ξεκινήσει συζητήσεις γύρω από το θέμα.

Η Κοινότητα γενικότερα φαίνεται να φιλοδοξεί να προχωρήσει στη δημιουργία ενός κοινού νομικού πλαισίου για όλα τα κράτη μέλη της, ώστε να αναπτυχθεί μια ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική με μακροπρόθεσμους στόχους στη βάση βεβαίως του ευρωπαϊκού κεκτημένου που καλύπτει τα σχετικά ζητήματα.

Η ενιαία αγορά για την Κοινότητα, όπως αυτή ορίζεται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, είναι ένας χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα όπου η ελεύθερη διακίνηση αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων διασφαλίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης.

Είναι αντιληπτό πως με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το θεσμικό πλαίσιο της ελεύθερης διακίνησης προσώπων δεν διασαφηνίστηκε δίνοντας έτσι το έναυσμα για μια σειρά από αντιπαραθέσεις μεταξύ της Επιτροπής και ορισμένων κρατών μελών σχετικά με τις αρμοδιότητες των Κοινοτικών Θεσμών που είχε ως αποτέλεσμα τα κράτη μέλη να αποφασίζουν για τη πολιτική στο τομέα της Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων με τη διακυβερνητική μέθοδο. Κατάληξη της διακυβερνητικής μεθόδου, μάλιστα ενδεικτική, είναι και η υπογραφή της Συνθήκης Scheme τον Ιούνιο του 1985 η οποία Συνθήκη απέκλεισε, σχεδόν εξ ολοκλήρου το Ευρωκοινοβούλιο από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στους συγκεκριμένους τομείς που διέπει.

Συνέχεια στο ζήτημα έδωσε η Συνθήκη του Μάαστριχτ που υπογράφηκε το 1992. Η εν λόγω Συνθήκη μάλλον υιοθέτησε ένα συμβιβασμό της διακυβερνητικής μεθόδου και της υπερεθνικής/ κοινοτικής μεθόδου. Συγκεκριμένα, εγκαθίδρυσε ένα τρίτο «συμβιβαστικό» πυλώνα που επισημοποιούσε μια πολύ ελάχιστα τροποποιημένη διακυβερνητική συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων. Πρόκειται επίσης για συνεργασία των κρατών σε ζητήματα πολιτικής ασύλου, θέσπισης και φύλαξης των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και την είσοδο και παραμονή πολιτών τρίτων χωρών.

Με την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ (1998) άνοιξε ο δρόμος για την κοινοτικοποίηση των αρμοδιοτήτων. Επιπλέον προνοείται στην εν λόγω Συνθήκη και κάποια εμπλοκή του Κοινοβουλίου σε περίπτωση που το Συμβούλιο Υπουργών αποδεχθεί τη διαδικασία συν-απόφασης. Τέλος, υπονοείται στη συνθήκη του Άμστερνταμ αναγνώριση της εξουσίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (ΕΔ) στους νέους τομείς κοινοτικών αρμοδιοτήτων και έτσι συμπληρώνει την Ενιαία Αγορά με μέτρα ασφάλειας και δικαστικής στήριξης της ελεύθερης διακίνησης.

Όσο για τους πολίτες τρίτων χωρών που ευνοήθηκαν από τις προστατευτικές ρυθμίσεις του κοινοτικού δικαίου αυτοί είναι τα μέλη της οικογένειας υπηκόου της Ε.Ε, οι υπήκοοι κρατών που συνδέονται με την Ε.Ε βάση συμφωνίας σύνδεσης ή συνεργασίας και, τέλος οι υπάλληλοι Εταιρείας εκ μέρους της οποίας προσφέρουν οι υπήκοοι τρίτων κρατών υπηρεσίες σε άλλο κράτος μέλος

Η λεπτομερέστερη προδιαγραφή των τομέων της μεταναστευτικής πολιτικής σε σχέση με την προηγούμενη Συνθήκη αλλά και το επίπεδο αρμοδιότητας που προσδίδεται

στην ΕΕ με τη συνθήκη του Άμστερνταμ δηλώνουν ακριβώς τη πρόθεση της Κοινότητας για εισαγωγή μιας ολοκληρωμένης και συνεπούς πολιτικής μετανάστευσης

Στο ενδιάμεσο όμως χρονικό διάστημα από την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ και της υπογραφής της Συνθήκης του Άμστερνταμ τα κράτη πρότειναν και συναποφάσισαν κάποια μέτρα που αφορούν κυρίως την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και τους αλλοδαπούς εργάτες μεγάλης χρονικής διάρκειας. Σε αυτά ακριβώς τα μέτρα είναι που ασκήθηκε κριτική απέναντι στην Ευρώπη και που η κριτική αυτή συνοψίζεται στη φράση «Ευρώπη Φρούριο». Η πολιτική των ευρωπαϊκών κρατών με κύρια χαρακτηριστικά της την καταστολή, την ποινικοποίηση μεταναστών και την αύξηση ελέγχου των πολιτών μακροπρόθεσμα αποδείχθηκε αποτυχημένη.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι πολλοί «οικονομικοί μετανάστες αναγκάστηκαν είτε να επιδιώξουν εισοδο στη χώρα μέσω των διαδικασιών ασύλου είτε να εισέλθουν ανεπίσημα, αυτό δεν επιτρέπει επαρκή ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και υποβοηθά τα σχέδια των καλά οργανωμένων κυκλωμάτων εμπορίας και των ασυνείδητων εργοδοτών». Τονίζει, περαιτέρω την ανάγκη για μια προσέγγιση «βασισμένη στην αναγνώριση του γεγονότος ότι αυτές οι μεταναστευτικές πιέσεις θα συνεχιστούν». Επιπλέον, υπογραμμίζει το γεγονός ότι η «διάνοιξη των διαύλων μετανάστευσης για οικονομικούς σκοπούς για την αντιμετώπιση των επειγουσών αναγκών για εξειδικευμένους και ανειδίκευτους εργαζομένους έχει ήδη αρχίσει σε αριθμό κρατών μελών».

Σε αυτό το πλαίσιο, θα τονίζαμε την ανάγκη για μια «προληπτική» (pro-active) πολιτική μετανάστευσης, δηλ. μια πολιτική η οποία αντί να εστιάζεται σε μάταιες προσπάθειες για την πρόληψη και την αναχαίτιση της μετανάστευσης με τη δημιουργία μιας «Ευρώπης Φρούριο», θα προσπαθούσε να ελέγχει τη μετανάστευση σύμφωνα με τις ανάγκες της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας.

2. Συνθήκη Σένγκεν

Η συμφωνία Σένγκεν, που υπογράφηκε στις 14 Ιουνίου 1985 μεταξύ της Γερμανίας, του Βελγίου, της Γαλλίας, του Λουξεμβούργου και άλλων Χωρών, που αργότερα ακολούθησαν, αποσκοπεί στην προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα και θεσπίζει καθεστώς ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των υπηκόων των κρατών τα οποία την έχουν υπογράψει, των άλλων κρατών της Κοινότητας ή τρίτων χωρών.

Η σύμβαση Σένγκεν συμπληρώνει τη συμφωνία και καθορίζει τις προϋποθέσεις εφαρμογής και τις εγγυήσεις για την εφαρμογή αυτής της ελεύθερης κυκλοφορίας. Μολονότι υπογράφηκε στις 19 Ιουνίου 1990, άρχισε να ισχύει από το 1995. Όσον αφορά τα υποψήφια για προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση κράτη πρέπει να έχουν αποδεχθεί πλήρως το κεκτημένο Σένγκεν κατά την ένταξή τους.

Μεταξύ των κύριων μέτρων μπορούν να αναφερθούν:

- η κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα και η μεταφορά των ελέγχων αυτών στα εξωτερικά σύνορα·
- ο κοινός καθορισμός των όρων διέλευσης των εξωτερικών συνόρων, καθώς και ομοιόμορφων κανόνων και λεπτομερειών ελέγχου των προσώπων στα σύνορα αυτά·
- ο διαχωρισμός στα αεροδρόμια και στους λιμένες μεταξύ των ταξιδιωτών που κυκλοφορούν στο εσωτερικό του χώρου Σένγκεν και σε εκείνους που έρχονται από το εξωτερικό της ζώνης·
- η εναρμόνιση των όρων εισόδου και θεώρησης για τις σύντομες διαμονές·
- η καθιέρωση ή εγκαθίδρυση συντονισμού μεταξύ των διοικήσεων για τον έλεγχο των συνόρων (υπάλληλοι σύνδεσης, εναρμόνιση των οδηγιών και της επιμόρφωσης που παρέχεται στο προσωπικό)·
- ο καθορισμός του ρόλου των μεταφορέων στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης·
- η υποχρέωση συμπλήρωσης δήλωσης για κάθε υπήκοο τρίτης χώρας που κυκλοφορεί από τη μία χώρα στην άλλη·

- ο καθορισμός κανόνων σχετικά με το ποιο κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου που προβλέπει η σύμβαση του Δουβλίνου ·
- η καθιέρωση δικαιώματος παρακολούθησης και διασυνοριακής δίωξης για τους αστυνομικούς των κρατών που ανήκουν στο χώρο του Σένγκεν ·
- η ενίσχυση της νομοθετικής συνεργασίας μέσω ενός ταχύτερου συστήματος έκδοσης και καλύτερης μεταβίβασης της εκτέλεσης των κατασταλτικών δικαστικών αποφάσεων·
- η δημιουργία ενός συστήματος πληροφόρησης Σένγκεν για την ανταλλαγή δεδομένων.

Όλα τα μέτρα αυτά όπως και οι αποφάσεις και οι δηλώσεις που εκδόθηκαν από την εκτελεστική επιτροπή που συστάθηκε από τη σύμβαση εφαρμογής του 1990, οι πράξεις που υιοθετήθηκαν για την εφαρμογή της σύμβασης από τα όργανα στα οποία η εκτελεστική επιτροπή παρείχε εξουσίες απόφασης, η συμφωνία που υπογράφηκε στις 14 Ιουνίου 1985, η σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας αυτής, που υπογράφηκε στις 19 Ιουνίου 1990 καθώς και τα πρωτόκολλα και οι συμφωνίες προσχώρησης που ακολούθησαν, αποτελούν "το κεκτημένο Σένγκεν".

Ένα πρωτόκολλο προσαρτημένο στη συνθήκη του Άμστερνταμ, επέτρεψε την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων που επέφερε το Σένγκεν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο χώρος Σένγκεν που αποτελεί ένα πρώτο συγκεκριμένο παράδειγμα ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ δεκατριών κρατών μελών, συναντά το νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ στο πλαίσιο του οποίου έχει κοινοβουλευτικό και δικαιοδοτικό έλεγχο. Ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, που εγγράφεται ήδη στην ενιαία ευρωπαϊκή πράξη του 1986, έχει επιτευχθεί και εγγυάται ένα δημοκρατικό κοινοβουλευτικό έλεγχο θέτοντας στη διάθεση των πολιτών δικαστικές προσφυγές όσον αφορά τα δικαιώματά τους (Δικαστήριο ή/και εθνική δικαιοδοσία ανάλογα με τους τομείς).

Για να επιτευχθεί αυτή η ενσωμάτωση έχουν ληφθεί διάφορες αποφάσεις από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρωταρχικά, όπως προέβλεπε η συνθήκη του Άμστερνταμ, το Συμβούλιο αντικατέστησε την εκτελεστική επιτροπή που είχε δημιουργηθεί με τις συμφωνίες Σένγκεν. Την 1η Μαΐου 1999, το Συμβούλιο καθόρισε

τους τρόπους ενσωμάτωσης της γραμματείας Σένγκεν στη γενική γραμματεία του Συμβουλίου, ιδίως εκείνους που αφορούν το απασχολούμενο από τη γραμματεία Σένγκεν προσωπικό. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν νέες ομάδες εργασίας για να βοηθήσουν το Συμβούλιο στη διαχείριση των εργασιών.

Ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα του Συμβουλίου για την ενσωμάτωση του Σένγκεν, ήταν να επιλέξει μεταξύ των διατάξεων και των μέτρων που έχουν ληφθεί από τα κράτη που υπέγραψαν τις διακυβερνητικές αυτές συμφωνίες, εκείνες που αποτελούν ένα πραγματικό κεκτημένο, δηλαδή σύνολο πράξεων που θα διατηρηθούν και θα επιτρέψουν τη συνέχιση της συνεργασίας που έχει αναληφθεί

Όσον αφορά τα κράτη που έγιναν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά την 1η Μαΐου 2004, αυτά συνδέονται εξ ολοκλήρου με το κεκτημένο του Σένγκεν, ορισμένες όμως διατάξεις θα εφαρμοστούν μόνο κατά την κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα. Σήμερα, τα κράτη αυτά εφαρμόζουν όλες τις διατάξεις του κεκτημένου του Σένγκεν όσον αφορά την αστυνομική και δικαστική συνεργασία που δεν συνδέονται εγγενώς με την άρση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Ιστορική Ανάδρομη

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι άγνωστο στη Κύπρο. Στο παρελθόν οι Κύπριοι μετανάστευαν σε έκταση, με αποτέλεσμα όσος πληθυσμός υπήρχε στην Κύπρο άλλος τόσος αριθμός Κυπρίων να ζει σε χώρες του εξωτερικού. Στη συνέχεια παρατηρήθηκε μία αμφίδρομη κατάσταση. Ένας μεγάλος αριθμός Κυπρίων που έφυγαν προς τις διάφορες χώρες του εξωτερικού, εγκαταστάθηκαν μόνιμα στις χώρες διαμονής τους. Ένα άλλο σημαντικό ποσοστό Κυπρίων επέστρεφαν σε κατοπινό στάδιο στον τόπο καταγωγής τους, δηλαδή παλιννόστησαν στα πάτρια εδάφη όπου και επαναδραστηριοποιήθηκαν και συνεισέφεραν στην ανάπτυξη του νησιού.

Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος με τη ραγδαία ανάπτυξή της, έχει ανάγκη από εργατικά χεριά. Χιλιάδες είναι οι ξένοι εργάτες που απασχολούνται σήμερα στην Κύπρο. Συνεπώς, έχουν γίνει μεγάλες προσπάθειες αλλά και συγκεκριμένα βήματα για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας της Κύπρου που αφορά τους αλλοδαπούς εργάτες, αλλά και μετανάστες, κατά τρόπο που να συνάδει πλήρως με τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου, τις Διεθνείς Συμβάσεις και Πρωτόκολλα των Διεθνών Οργανισμών, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, της Υπάτης Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και των διαφόρων οδηγιών, κανονισμών και συστάσεων της Ε.Ε. Η πολιτική για τους νόμιμους μετανάστες και η σχετική κυβερνητική πολιτική προνοεί για τη φροντίδα και την παροχή σ' αυτούς ίσων δικαιωμάτων και ωφελημάτων συμπεριλαμβανομένων χωρίς διακρίσεις.

Βέβαια μιλώντας σήμερα για μετανάστευση δεν μπορούμε να μην ασχοληθούμε και με το σοβαρό πρόβλημα της ανεπίσημης μετανάστευσης. Το πρόβλημα αυτό είναι ένα αρνητικό φαινόμενο που παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις. Παραβιάζει θεμελιώδεις ανθρώπινες αξίες, γίνεται προϊόν εμπορίας και εκμετάλλευσης, είναι επικίνδυνο, επιβλαβές και δαπανηρό. Οι παράνομοι έμποροι ανεπίσημων μεταναστών εκμεταλλεύονται τις προσπάθειες και τις επιθυμίες αυτής της κατηγορίας ατόμων που προσπαθούν να μεταναστεύσουν με μη μόνιμο τρόπο προς αναζήτηση καλύτερων

ευκαιριών ή συνθηκών διαβίωσης έναντι καταβολής μεγάλων ποσών αμοιβής που συχνά αντιπροσωπεύουν το σύνολο των αποταμιεύσεων τους.

Η παράνομη εμπορία ατόμων αποτελεί πλέον σημαντικό μέρος των δικτύων οργανωμένου εγκλήματος. Όπως και για τις άλλες εγκληματικές τους δραστηριότητες, μοναδικό κίνητρο τους είναι το εύκολο και άνομο κέρδος, και, για τούτο, οι ίδιοι οι έμποροι ανεπίσημων μεταναστών ενθαρρύνουν και παρακινούν τους ενδιαφερόμενους στη λαθραία και προσοδοφόρα γι' αυτούς διακίνηση. Η Κύπρος, τα τελευταία χρόνια, έχει ελκύσει το ενδιαφέρον των παράνομων έμπορων και των ανεπίσημων μεταναστών. Λόγω της καίριας γεωγραφικής της θέσης στο ανατολικό άκρο της διευρυμένης Ευρώπης, η Κυπριακή Δημοκρατία αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεπίσημης μετανάστευσης ιδιαίτερα δια της θαλάσσιας οδού.

Το πρόβλημά της ανεπίσημης μετανάστευσης στην Κύπρο άρχισε να διογκώνεται μετά τη διάνοιξη των οδοφραγμάτων και πήρε ανησυχητικές διαστάσεις με την είσοδο της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από το έτος 1995 μέχρι και το έτος 2001 η ανεπίσημη μετανάστευση στην Κύπρο ήταν σχεδόν σε μηδενικούς αριθμούς. Κατά το έτος 2002 υπήρξε μικρή αύξηση και για πρώτη φορά εμφανίστηκαν αλλοδαποί αιτούντες πολιτικού ασύλου, ενώ από το έτος 2003 και μετά οι αριθμοί αυτοί εκτοξεύτηκαν στα ύψη.

Η Κυπριακή Δημοκρατία, μέσα στα πλαίσια των υποχρεώσεων της, τόσο προενταξιακά όσο και μετά την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και αφού σταθμίστηκαν οι παράγοντες της ανεπίσημης μετανάστευσης προς αυτήν και κατ' επέκταση την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει λάβει πρόσθετα μέτρα για τη καταπολέμηση της⁴⁸.

⁴⁸ Εργασία Κύπριου Λοχία της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, Η Μετανάστευση στην Κύπρο, 2005

2. Αίτια Μετανάστευσης στην Κύπρο.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που ωθούν τους μετανάστες να προτιμούν την Κύπρο σαν χώρα προορισμού τους. Ένας από τους κυριότερους λόγους είναι οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της.

Τα άτομα τα οποία αποφασίζουν να μεταναστεύσουν, το κάνουν αναζητώντας μια χώρα που θα τους προσφέρει καλύτερες συνθήκες και ευκαιρίες εργασίας. Η Κύπρος είναι μια χώρα που προσφέρει στους μετανάστες πολλές ευκαιρίες εργασίας. Επίσης η Κύπρος είναι μια χώρα με Δημοκρατικό Πολίτευμα η οποία σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης, η Κύπρος έχει μικρή απόσταση από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, και έτσι ευκολύνεται η μετακίνηση των μεταναστών από τις χώρες αυτές προς τη Κύπρο.

Επιπλέον, στην Κύπρο υπάρχει έλλειψη ανειδίκευτων εργατών λόγω του ότι οι νεαροί Κύπριοι επιλέγουν όχι μόνο να αποφοιτήσουν από το Λύκειο αλλά και να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Τελειώνοντας τις σπουδές τους αρκετοί Κύπριοι δεν εργάζονται σε τομείς που απαιτούν ανειδίκευτους εργάτες εφόσον κατέχουν κάποια ιδιαίτερη ειδίκευση και ακαδημαϊκή μόρφωση. Έχοντας την οικονομική στήριξη των γονιών τους, αρκετοί πτυχιούχοι προτιμούν να μην εργαστούν σε θέσεις εργασίας που δεν ανταποκρίνονται στα προσόντα τους. Έτσι αρκετές θέσεις εργασίας που ζητούν ανειδίκευτους εργάτες παραμένουν κενές. Αυτή η έλλειψη αναπληρώνεται με τους ξένους εργάτες.

3. Συνέπειες της Μετανάστευσης στην Κύπρο.

Η εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών στη Κύπρο έχει πολύ σημαντικές συνέπειες σε πολλούς τομείς.

Μια από τις πρώτες εμφανής συνέπειες από την απασχόληση ξένων εργατών στη Κύπρο εμφανίζεται στην αύξηση του ΑΕΠ της Κυπριακής Οικονομίας.

Οι μετανάστες εκτός από εργατικό δυναμικό είναι και καταναλωτές. Έστω κι αν δαπανούν ένα μικρό μέρος του εισοδήματός τους για κατανάλωση στη χώρα που εργάζονται, αποτελούν μέρος της ενεργούς ζήτησης. Μ' αυτό το τρόπο οι μετανάστες

συνεισφέρουν στην αύξηση της κατανάλωσης. Παρότι ο κύριος στόχος τους είναι η αποταμίευση, μέσω της περιορισμένης κατανάλωσης, και η αποστολή των απολαβών τους στις χώρες καταγωγής τους.

Οι μετανάστες δεν καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας που θα μπορούσαν να τις έχουν οι Κύπριοι εργαζόμενοι. Πολλές από αυτές τις θέσεις εργασίας μένουν κενές είτε γιατί οι Κύπριοι εργαζόμενοι δεν τις επιθυμούν, είτε γιατί οι αμοιβές είναι ιδιαίτερα χαμηλές και δεν τους προσελκύουν. Αρκετές εργασίες ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα που πριν δεν γίνονταν σήμερα εκτελούνται από οικονομικούς μετανάστες. Επιπλέον χωρίς τις οικιακές βοηθούς και τις υπηρεσίες που αυτές προσφέρουν, οι ανάπηροι, οι ηλικιωμένοι και οι οικογένειες τους θα αντιμετώπιζαν πολύ περισσότερες δυσκολίες.

Το κόστος παραγωγής μέσω της αξιοποίησης μιας μαζικής και φτηνής εργατικής δύναμης, μειώνεται σε πολλούς εργασιακούς τομείς. Το κόστος μειώνεται αρκετά κυρίως στον αγροτικό τομέα, στην οικοδομή, στον τουριστικό κλάδο, σε βιοτεχνικές δραστηριότητες και αλλού. Εκτός από αυτά, αν σκεφτεί κανείς ότι απαιτούνται αρκετά χρήματα για να ανανεωθεί η άδεια παραμονής και εργασίας των μεταναστών, γίνεται φανερό ότι η μόνη διέξοδος τους είναι η επιστροφή στην παράνομη αγορά εργασία με αποτέλεσμα να συνεχίζει να είναι αυξημένος ο αριθμός των παράνομων μεταναστών.

4. Νομοθετικό Πλαίσιο

Η έλευση των μεταναστών εργατών στη Κύπρο δημιούργησε ασφαλώς άμεση ανάγκη για θέσπιση νομοθεσίας με μακροπρόθεσμους στόχους που θα επιτρέψει την ομαλή ενσωμάτωση των ξένων εργατών, θα προωθεί την ανοχή, το σεβασμό στο διαφορετικό και θα αποτρέπει την ανάπτυξη του ρατσισμού. Κατ' αρχήν αυτό που πρέπει να αντιμετωπίσει σθεναρά η πολιτική στο τομέα αυτό είναι η εντύπωση ότι δεν υπάρχει πρόβλημα στον τρόπο αντιμετώπισης των μεταναστών στην Κύπρο, μία εντύπωση η οποία φαίνεται να είναι η κύρια αιτία της γένεσης και αναπαραγωγής των φαινομένων της ξеноφοβίας και αδιαφορίας μέρους της κυπριακής κοινωνίας απέναντι στη δυσμενή μεταχείριση των μεταναστών εργατών. Ενδεικτικοί της άγνοιας αυτής είναι οι διάφοροι «μύθοι» που αναπαράχθηκαν και κερδίζουν έδαφος όπως: η παρουσία των αλλοδαπών εργατών αλλοιώνει δήθεν τις παραδόσεις του τόπου, η Κύπρος είναι πολύ μικρή για να απορροφήσει τόσο μεγάλο αριθμό ξένων εργατών εξάλλου είναι μια ημικατεχόμενη

πατρίδα που στηρίζει πολλά στην δημογραφική της ισορροπία. Αυτό όμως είναι ένα κοινωνικό ζήτημα που μπορεί να αντιμετωπισθεί στη βάση μιας πολυπολιτισμικής πολιτικής ένταξής τους στην κοινωνία μέσα από πολιτικές και θεσμούς.

Το άρθρο 28(1) του Κυπριακού Συντάγματος προνοεί: «Όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο, στη διοίκηση και τη δικαιοσύνη και δικαιούνται ίσης προστασίας και μεταχείρισης». Επιπλέον, το Άρθρο 28(2) του Κυπριακού Συντάγματος διαφυλάσσει την απόλαυση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων από όλα τα άτομα χωρίς διάκριση και προβλέπει ότι κάθε άτομο θα απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προβλέπονται στο Σύνταγμα χωρίς άμεση ή έμμεση διάκριση έναντι οποιουδήποτε ατόμου στη βάση της κοινότητας, φυλής, θρησκείας, γλώσσας, φύλου, πολιτικής ή άλλης πεποίθησης, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, γεννήσεως, χρώματος, πλούτου, κοινωνικής τάξης ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, εκτός εάν το ίδιο το Σύνταγμα προνοεί άλλως πως. Το Άρθρο 11 του Συντάγματος επιτρέπει την κράτηση αλλοδαπών με σκοπό την απέλαση ή την έκδοση. Το Άρθρο 13 προνοεί για την ελευθερία. Όλα τα άρθρα που αφορούν ανθρώπινα δικαιώματα και που εμπεριέχονται στο Μέρος II του Κυπριακού Συντάγματος (Άρθρα 6-35) καθώς και τα δικαιώματα που παρέχονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα πρέπει να ασκούνται με τρόπο που να μην εμπεριέχει διάκριση. Η αρχή της ισότητας και η απαγόρευση κατά των διακρίσεων αποτελούν μέρος του Άρθρου 28.

Το Μέρος II του Συντάγματος καταγράφει τα «Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες», ενσωματώνοντας κατά λέξη και σε κάποιες περιπτώσεις επεκτείνοντας τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Συνθήκη για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών. Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες του Μέρους II του Συντάγματος είναι ρητώς εγγυημένα για «όλους» ή για «όλα τα άτομα» ή για «κάθε άτομο», χωρίς διάκριση ή διαφοροποίηση μεταξύ πολιτών ή μη πολιτών της Δημοκρατίας, ή μεταξύ πολιτών της Δημοκρατίας που ανήκουν στην Ελληνική ή την Τουρκική κοινότητα και χωρίς διάκριση ή διαφοροποίηση λόγω κοινότητας ή θρησκείας ή εθνικότητας ή για άλλους διακρίσεις. Το Άρθρο 14 προνοεί για το δικαίωμα εισόδου για τους πολίτες (δηλ. δεν υπόκεινται σε μεταναστευτικό έλεγχο) αλλά όχι για τους μη ημεδαπούς της Δημοκρατίας που υπόκεινται σε μεταναστευτικό έλεγχο κάτω από το νόμο Cap.105.

Το Άρθρο 30 του Μέρους II του Συντάγματος εγγυάται το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου ως ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

Το Άρθρο 32 αναφέρει ότι τίποτα στο Μέρος II του Συντάγματος δεν «εμποδίζει την Δημοκρατία να ρυθμίσει δια νόμου οιονδήποτε θέμα σχετικό προς τους αλλοδαπούς κατά τρόπο συνάδοντα προς το διεθνές δίκαιο». Χωρίς να αγνοούμε το γεγονός ότι η αρχή της Ισότητας και της μη-διάκρισης πρέπει να εφαρμόζεται, το μέρος του Συντάγματος που καταπιάνεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα ισχύει πλήρως για τους μη ημεδαπούς. Εν πάση περιπτώσει, οι διεθνείς συμβάσεις που επικυρώθηκαν από τη Δημοκρατία συμπεριλαμβάνουν πρόνοιες που εγγυούνται δικαιώματα σε όλους, ανεξαρτήτως εθνοτικής ή «φυλετικής» ή εθνικής καταγωγής και ανεξαρτήτως από το κατά πόσον είναι ημεδαποί ή μετανάστες ή αλλοδαποί.

Το Δωδέκατο Πρωτόκολλο της Συνθήκης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών, που επικυρώθηκε από την Κυπριακή Κυβέρνηση στις 19/4/2002 και ενσωματώθηκε στην ημεδαπή νομοθεσία ως Νόμος 13(III)2002, περιέχει στο Άρθρο 1 μια γενική απαγόρευση των διακρίσεων: «Η απόλαυση οποιουδήποτε δικαιώματος που παραχωρείται δια νόμου θα διασφαλίζει χωρίς διάκριση για οποιοδήποτε λόγο, όπως το φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, σχέση με εθνική μειονότητα, περιουσία, γέννηση ή άλλη κατάσταση». Ο Νόμος αυτός τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2002.

Η Συνθήκη για τις Διακρίσεις (Εργοδότηση και Απασχόληση (I.L.O No. III) 362 U.N.T.S 31, που επικυρώθηκε και ενσωματώθηκε ως Νόμος 3/1968, απαγορεύει στο Άρθρο 1(α) «...οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή προτίμηση που γίνεται στη βάση της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της θρησκείας, των πολιτικών πεποιθήσεων, της εθνικής καταγωγής ή της κοινωνικής προέλευσης, που έχει σαν αποτέλεσμα την εξουδετέρωση ή τη μείωση της ισότητας στην ευκαιρία ή στη μεταχείριση κατά την εργοδότηση ή κατά την απασχόληση».

Η Κύπρος έχει επικυρώσει μια σειρά από άλλες διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και για άλλα συγκεκριμένα δικαιώματα στον τομέα της εκπαίδευσης, για τα δικαιώματα των προσφύγων, για τα δικαιώματα των μεταναστών εργατών (Συνθήκη του I.L.O. 143), των ατόμων με αναπηρίες (Συνθήκη του I.L.O. 159)

και των απατριδών. Το κύριο μέρος του αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Κεφαλαίου του 1996 (Νόμος 27 (III)/2000) έχει επίσης επικυρωθεί.

Υπάρχουν ποινικές θεραπείες ενάντια στις διακρίσεις. Με την υιοθέτηση της Διεθνούς Συνθήκης για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων, καθώς και με τις μετέπειτα τροποποιήσεις (Νόμος (III)/92 και Νόμος 28 (III)/ 99 η Κύπρος καθιέρωσε, σύμφωνα με τη σύσταση της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, μια σειρά από αδικήματα σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Όσον αφορά τους νόμους κατά των διακρίσεων στην εργοδότηση, υπάρχει μια γενική πρόνοια που καθιστά την απόλυση για λόγους όπως «η φυλή, το χρώμα, η οικογενειακή κατάσταση, η θρησκεία, οι πολιτικές πεποιθήσεις, η εθνική καταγωγή ή η κοινωνική προέλευση» άδικη και επομένως παράνομη, σύμφωνα με τον περί Τερματισμού Απασχολήσεως Νόμο, όπως τροποποιήθηκε (Νόμος 24/76).

Μέχρι την 1^η Μάιου 2004, δεν υπήρχε συνολική νομοθεσία κατά των διακρίσεων όπως υποδεικνύεται από την Δεύτερη Έκθεση της ECRJ για την Κύπρο (2001). Στον ίδιο τόνο, η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2002), κάτω από τον τίτλο *Επί του θέματος των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της προστασίας των μειονοτήτων* σημειώνει ότι «η Κύπρος εξακολουθεί να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες», ενώ αναφέρεται στη σημαντικό δρόμο που έχει να διανύσει ιδιαίτερα στον τομέα κατά των διακρίσεων. Η Δημοκρατία είχε δεσμευτεί να εφαρμόσει τις Οδηγίες μέχρι την ένταξη της στην ΕΕ και έχει στο μεταξύ με σχετική νομοθεσία ενσωματώσει τις οδηγίες της ΕΕ σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων εισάγοντας ένα νέο συνολικό νομοθετικό πλαίσιο.

Με την νέα νομοθεσία που ενσωματώνουν τις σχετικές Οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων (Οδηγία 2000/43/EK και 2000/78/EK) λόγω φυλής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκεία, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού και ηλικίας υπάρχουν συγκεκριμένες πρόνοιες στον Κυπριακό νόμο που βελτιώνουν αισθητά το θεσμικό πλαίσιο καταπολέμησης των διακρίσεων.

Στο Κυπριακό νομικό και θεσμικό πλαίσιο υπάρχουν νόμοι και διαδικασίες που αφορούν αποκλειστικά σε μετανάστες και «αλλοδαπούς». Ωστόσο, υπάρχουν πολλά ζητήματα που εναποτίθενται στην διακριτική ευχέρεια των λειτουργών μετανάστευσης,

γεγονός που συχνά μπορεί να οδηγήσει σε πρακτικές διάκρισης σε βάρος των μεταναστών. Η μεταναστευτική πολιτική σχεδιάζεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις ρυθμίσεις του *περί Μετανάστευσης και Αλλοδαπών νόμου*. Ο νόμος αυτός παρέχει στην εκτελεστική εξουσία (δηλαδή το Υπουργικό Συμβούλιο) και στο υπουργείο Εσωτερικών μεγάλη διακριτική ευχέρεια. Επομένως μέρος του ρυθμιστικού πλαισίου αποτελούν και οι σχετικές αποφάσεις και κανονισμοί του Υπουργού Εσωτερικών, ως ο πολιτικός προϊστάμενος του τμήματος μετανάστευσης (τώρα Αρχείο Πληθυσμού και Μετανάστευσης) και την Υπηρεσία Ασύλου, καθώς και τις αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου. Ασφαλώς, με βάση τους κανόνες «φυσικού δικαίου» η διακριτική ευχέρεια του Λειτουργού Μετανάστευσης πρέπει να εξασκεείται σύμφωνα με την μεταναστευτική πολιτική, ενώ οι σχετικές αποφάσεις πρέπει να βασίζονται στα πραγματικά στοιχεία της κάθε υπόθεσης και στην πολιτική που αναφέρεται παραπάνω.

Εκτός από το δικαστικό σύστημα υπάρχουν και διοικητικές διαδικασίες κυρίως αναφορικά με την υποβολή παραπόνων από την μεριά των μεταναστών. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση η νομοθεσία για τους αλλοδαπούς και την μετανάστευση πρόκειται να εναρμονιστεί βάσει της Μεταναστευτική πολιτικής μέσω νέας νομοθεσίας για την μετανάστευση, προκειμένου, μεταξύ άλλων να περιοριστεί η διακριτική ευχέρεια του Λειτουργός Μετανάστευσης έτσι ώστε να μην είναι αντιφατική /αντιθετική με το κεκτημένο.

Η κοινωνική διάσταση του πολιτικού πλαισίου δεν μπορεί να παραγνωρίζεται ιδίως σε ζητήματα που εξ αντικειμένου έχουν ιδιαίτερη σχέση με την «κοινωνία». Μάλιστα η έλλειψη πολιτικού πλαισίου αποτελεί αυτή καθαυτή «πολιτική». Τα κοινωνικά φαινόμενα του ρατσισμού, των διακρίσεων, του αποκλεισμού κάνουν ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη για χάραξη συγκεκριμένης πολιτικής στους τομείς αυτούς.

4.1 Το Δικαίωμα Εισόδου, Έλεγχος Μετανάστευσης και Παράνομοι Μετανάστες

Όλοι οι «αλλοδαποί», δηλ. όσοι δεν είναι πολίτες ή ημεδαποί της Δημοκρατίας, υπόκεινται σε έλεγχο μετανάστευσης.

Ο Νόμος Περί Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, *Κεφ. 105*, ρυθμίζει την άσκηση των εξουσιών που σχετίζονται με τη μετανάστευση στην Κύπρο. Τα άτομα που δικαιούνται να εισέρχονται ελεύθερα στη Δημοκρατία, σύμφωνα με το *Άρθρο 8*, είναι οι

Κύπριοι υπήκοοι και άλλοι Κυβερνητικοί αξιωματούχοι (Αρθ. 8(β), (γ), (δ), (ε)) και οι σύζυγοι και τα ανύπαντρα παιδιά τους κάτω από την ηλικία των 18 ετών. Σύμφωνα με το Άρθρο 10, κεφ. 105 «κανείς αλλοδαπός δεν έχει απόλυτο δικαίωμα εισόδου» και η είσοδος συγκεκριμένων ατόμων μπορεί να απαγορεύεται. Σε κάθε περίπτωση, από την απόκτηση της ανεξαρτησίας το 1960, τα ζητήματα που σχετίζονται με τον έλεγχο των συνόρων, την έξοδο, την είσοδο, κλπ. στο χώρο της Δημοκρατίας είναι ζητήματα που ανήκουν στο χώρο της εκτελεστικής εξουσίας, υπόκεινται φυσικά σε δικαστική εποπτεία η οποία εφαρμόζει το νόμο και τα δικαιώματα που προκύπτουν από το Σύνταγμα, τις Αποφάσεις του Κυπριακού Κοινοβουλίου και οποιεσδήποτε δεσμευτικές διεθνείς συνθήκες.

Το Κεφ. 105 αναθεωρήθηκε με το Νόμο 2/1972 σύμφωνα με τον οποίο τώρα μεταξύ των «ημεδαπών Κυπρίων» συμπεριλαμβάνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2(β) μία αλλοδαπή σύζυγος Κυπρίου υπηκόου, η οποία δεν έχει χωρίσει με το σύζυγό της ως ορίζει ένα δικαστήριο πρέπουσας δικαιοδοσίας και συζεί μαζί του για περίοδο τουλάχιστον ενός έτους. Υπονοείται ότι οποιαδήποτε αλλοδαπή σύζυγος ενός Κυπρίου υπηκόου θα θεωρείται υπήκοος της αποικίας ακόμη και αν δεν έχει συζήσει με το σύζυγό της επί περίοδο μικρότερου ενός έτους, υπό την προϋπόθεση ότι ο Προϊστάμενος του Τμήματος Μετανάστευσης κρίνει εύλογη, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης.

Γενικά ο δικαστικός έλεγχος επί της εκτελεστικής εξουσίας σε ζητήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση και την εθνικότητα ανήκει στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης, σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, την εύλογη εφαρμογή των διοικητικών πράξεων, τις αρχές της ισότητας και της φυσικής δικαιοσύνης. Φυσικά υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο, ο νόμος Περί Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (κεφ. 105) όμως υπάρχουν πολλά ζητήματα που εναποτίθενται στην διακριτική ευχέρεια των γραφείων μετανάστευσης, μία συνθήκη που συχνά μπορεί να οδηγήσει σε πρακτικές διάκρισης σε βάρος των μεταναστών. Η έκθεση του ECRl επισημαίνει :

Εκφράζεται επίσης ανησυχία σχετικά με την ύπαρξη μεροληπτικών αναφορών ελέγχου των υπαλλήλων σε θέματα μετανάστευσης σε βάρος των έγχρωμων μεταναστών που έρχονται στην Κύπρο. Το ECRl θεωρεί ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόληψη των

διακρίσεων και την αποφυγή μεροληπτικών πρακτικών είναι η περαιτέρω κατάρτιση των υπαλλήλων που ασχολούνται με θέματα μετανάστευσης».

Το Άρθρο 6 ασχολείται με τους «ανεπίσημους μετανάστες»

Οι ανεπίσημοι μετανάστες και ειδικότερα η πράξη της διακίνησης, διευκόλυνσης των ανεπίσημων μεταναστών αποτελεί ένα πρόβλημα για τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνέχεια αποκτά μεγάλες διαστάσεις. Το στοιχείο της παρανομίας των αλλοδαπών μπορεί να προέλθει από τις ακόλουθες αιτίες:

- 1) Οι αλλοδαποί μπορούν να εισέλθουν σε μια χώρα παράνομα. Μπορούν να διασχίσουν τα σύνορα είτε αποφεύγοντας τους συνοριακούς ελέγχους (μερικές φορές με τη βοήθεια των διακινητών και των δουλεμπόρων) ή χρησιμοποιώντας πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα.
- 2) Οι αλλοδαποί μπορεί να έχουν εισέλθει στη χώρα νόμιμα αλλά παραμένουν παράνομα. Είτε γιατί έχουν εισέλθει με τουριστική βίζα αλλά δεν φεύγουν και παραμένουν για χρονικό διάστημα που δεν προβλέπεται από τη βίζα που τους έχει χορηγηθεί, ή έχουν εισέλθει ως αιτούντες ασύλου αλλά παραμένουν στη χώρα ακόμα και αν η αίτηση τους έχει απορριφτεί.
- 3) Οι αλλοδαποί ενδεχόμενα να έχουν εισέλθει νόμιμα, μπορεί να διαβούν κάτω από κανονικές συνθήκες αλλά θα μπορούσαν να αποτελέσουν το νομικό τους καθεστώς σαν συνέπεια διοικητικών ή πολιτικών μεταβολών στη χορήγηση της άδειας παραμονής.

Οι αλλοδαποί θα μπορούσαν να έχουν εισέλθει νόμιμα, παραμένουν νόμιμα, αλλά ενδεχομένως να απασχολούνται παράνομα

Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά σε «οποιοδήποτε χρονικό διάστημα», σε αντίθεση με τη συμφωνία έκδοσης, η οποία περιορίζεται σε συγκεκριμένο τύπο αδικημάτων. Κατά δεύτερο λόγο, επιτρέπει τεράστιο χώρο για διακριτική ευχέρεια στον Λειτουργό μετανάστευσης ο οποίος αποφασίζει κατά την κρίση του κατά πόσον ο συγκεκριμένος δίκαιο η κρίση του αξιωματούχου θα πρέπει να βασίζεται στο νόμο, δηλ. να είναι εύλογη μετανάστης «κρίνεται ... ανεπιθύμητος». Φυσικά σύμφωνα με το Κυπριακό διοικητικό.

Οι λειτουργοί μετανάστευσης έχουν δικαίωμα να αρνηθούν το δικαίωμα εισόδου εξαιτίας προηγούμενης καταδίκης, αν έχει υποπέσει, φυσικά, στην αντίληψή τους το θέμα.0

5. Ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών

Αναφορικά με τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους απασχολούνται μετανάστες παρατηρείται ένας επαγγελματικός διαχωρισμός με βάση την εθνοτική καταγωγή, την χώρα προέλευσης και το φύλο, παρατηρούνται δηλαδή επαγγελματικές διακρίσεις που εκφράζονται μέσα από την συγκέντρωση ή υπερσυγκέντρωση των μεταναστών σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και επαγγέλματα.

Η πλειονότητα των ανατολικό-ευρωπαϊών απασχολούνται στην παραγωγή και τη γεωργία, ορισμένες γυναίκες από την Βουλγαρία εργάζονται ως οικιακές βοηθοί. Με εξαίρεση τους Λιβανέζους και σε μικρότερο βαθμό τους Ιορδανούς, ανάμεσα στους οποίους συμπεριλαμβάνεται κι' ένα σημαντικό ποσοστό εργαζομένων που απασχολούνται σε διευθυντικές θέσεις ή γενικά σε θέσεις υψηλής ειδίκευσης, οι υπόλοιποι μετανάστες από τις δύο άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, την Συρία και την Αίγυπτο, απασχολούνται κυρίως στους τομείς των υπηρεσιών, της γεωργίας και της παραγωγής ως ειδικευμένοι ή ανειδίκευτοι εργάτες. Τα 2/3 των εργαζομένων από τη Σρι Λάνκα, τις Ινδίες και τις Φιλιππίνες εργάζονται στις υπηρεσίες κυρίως ως οικιακοί βοηθοί, ενώ οι υπόλοιποι απασχολούνται στην γεωργία και την παραγωγή⁴⁹.

Η ενεργότερη συμμετοχή των γυναικών σε κάποιους τομείς της αγοράς εργασίας είναι ιδιαίτερης σημασίας. Το επάγγελμα της οικιακής βοηθού αφορά αποκλειστικά στις Ασιάτισσες, κυρίως Φιλιππινέζες, Σριλανκέζες και Ινδές, πρόσφατα ωστόσο και οι Βουλγάρες. Στον τομέα του καθαρισμού κτιρίων, σπιτιών και διαμερισμάτων ένα σχεδόν εξ' ολοκλήρου «γυναικείο επάγγελμα» απασχολούνται και πάλι κυρίως Ασιάτισσες από τη Σρι Λάνκα, τις Ινδίες και τις Φιλιππίνες. Σε άλλους τομείς, όπως οι οικοδομές, κυριαρχεί η παρουσία των ανδρών με κύριες χώρες προέλευσης την Συρία και την Αίγυπτο. Στους τομείς όπου εργάζεται εξίσου σημαντικό ποσοστό γυναικών και ανδρών, παρατηρείται έντονος κατά φύλο επαγγελματικός διαχωρισμός, με σημαντικές επίσης διαφορές στην κατανομή των μισθών. Στα ξενοδοχεία για παράδειγμα, πολλοί εργοδότες προσλαμβάνουν γυναίκες σε εργασίες που θεωρούνται «γυναικείες» (καθαρίστριες,

⁴⁹ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι Απασχόλησης των μεταναστών εργατών και ο ρόλος του Συνδικαλιστικού Κινήματος στη Προστασία των Εργατικών Κεκτημένων και την ένταξη τους στο Κυπριακό Εργατικό κίνημα: ΠΕΟ, 2004, σελ. 105-106.

υπηρεσία δωματίων κ.λ.π.) και τους άντρες σε εργασίες που θεωρούνται ότι ταιριάζουν καλύτερα στους άντρες (μπαρ, κουζίνα, σερβιτόροι κλπ.), πρακτική που δεν αποτελεί ωστόσο τον απόλυτο κανόνα.

Ένας τομέας αποτελούμενος αποκλειστικά από γυναίκες είναι η λεγόμενη «βιομηχανία του σεξ». Περιλαμβάνει τις κατηγορίες των «καλλιτέχνιδων», οι οποίες εργάζονται κυρίως σε νυχτερινά κέντρα διασκέδασης και σε καμπαρέ. Οι επιχειρηματίες της συγκεκριμένης βιομηχανίας είναι κυρίως Κύπριοι. Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ενδεχομένως δεν ανταποκρίνονται στον πραγματικό αριθμό των γυναικών που εργάζονται στον τομέα αυτό, καθώς στην «βιομηχανία του σεξ» απασχολούνται και ορισμένες γυναίκες με τουριστική βίζα. Το εργασιακό καθεστώς σχετικά με τις «καλλιτέχνιδες» είναι περιοριστικό δεδομένου ότι καθορίζεται ανώτατο όριο διαμονής 6 μηνών, με δικαίωμα επαναπρόσληψης μετά από εξάμηνη διαμονή στο εξωτερικό. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος τομέας κρίνεται ως ο δυσκολότερος και ιδιαίτερα προβληματικός, συγκριτικά με άλλους τομείς, κυρίως στα ζητήματα παράνομης απασχόλησης και ελέγχου των όρων και των συνθηκών εργασίας. Πριν από την κατάρρευση των καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη στον τομέα αυτό επικρατούσε η παρουσία γυναικών από τις Φιλιππίνες και την Ταϊλάνδη, ενώ σήμερα βασικές χώρες προέλευσης είναι οι φτωχότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπως η Μολδαβία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία.

Αναφορικά με τους όρους και τις συνθήκες απασχόλησης των Μεταναστών στην Κύπρο, οι μετανάστες εργαζόμενοι καταλαμβάνουν κατά κανόνα, χειρωνακτικές, ανειδίκευτες, χαμηλόμισθες και χαμηλού κύρους θέσεις εργασίας για τις οποίες, όπως αναφέρεται και παραπάνω, δεν ενδιαφέρονται οι Κύπριοι. Επιπλέον, υπάρχει σημαντικός αριθμός μεταναστών που απασχολούνται σε άτυπες μορφές απασχόλησης, κυρίως εποχικού χαρακτήρα, ενώ συχνά οι μετανάστες απασχολούνται κάτω από εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες με αποτέλεσμα να εξαναγκάζονται και σε συνθήκες απομόνωσης και περιορισμού σε συγκεκριμένους χώρους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των οικιακών βοηθών. Δεν αντιμετωπίζουν ωστόσο πρόβλημα ανεργίας, δεδομένου ότι το δικαίωμα εισόδου στην Κύπρο προϋποθέτει την προσφορά συγκεκριμένης θέσης εργασίας για την οποία δεν βρέθηκε Κύπριος, (τώρα με την νέα εναρμονισμένη νομοθεσία, θέση για την οποία δεν βρέθηκε Ευρωπαίος). Σε περίπτωση διακοπής του συμβολαίου, οι μετανάστες

εργάτες αντιμετωπίζουν ακόμη και την πιθανότητα απέλασης. Η μόνη κατηγορία αλλοδαπών εργατών στην οποία παρατηρείται ποσοστό ανεργίας, το οποίο παραμένει ωστόσο σε χαμηλά επίπεδα, είναι οι Ελληνοπόντιοι εργάτες, οι οποίοι είναι Ευρωπαίοι Πολίτες . Η είσοδος και η παραμονή τους στην Κύπρο, δεν απαιτεί εκ των προτέρων διευθετήσεις σχετικά με την απασχόληση τους, ενώ μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα έχουν το δικαίωμα, εφόσον το επιθυμούν, να καταθέσουν αίτηση για την απόκτηση της Κυπριακής υπηκοότητας.

Σε ότι αφορά αποκλειστικά τις μισθολογικές ανισότητες σε βάρος των μεταναστών, και παρόλο που δεν έχει γίνει έρευνα σε βάθος, σύμφωνα με τις ενδείξεις φαίνεται ότι οι μετανάστες κατανέμονται κατά προτεραιότητα σε επαγγέλματα στα οποία οι μέσες αποδοχές (μεταναστών και ντόπιων) είναι εξαιρετικά χαμηλές. Δεδομένου ωστόσο ότι στα επαγγέλματα αυτά απασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά μετανάστες, οι μισθολογικές ανισότητες σε βάρος των μεταναστών, μπορούν να ερμηνευθούν από την άνιση πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας που τους καθιστά σε μία «εφεδρική», εξαιρετικά ευάλωτη, στρατιά εργαζομένων τρίτης και τέταρτης κατηγορίας, εκτός της επίσημης δεξαμενής απασχόλησης⁵⁰.

⁵⁰ Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι Απασχόλησης των μεταναστών εργατών και ο ρόλος του Συνδικαλιστικού Κινήματος στη Προστασία των Εργατικών Κεκτημένων και την ένταξη τους στο Κυπριακό Εργατικό κίνημα: ΠΕΟ, 2004, σελ. 105-106.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Στόχοι της έρευνας:

Η έρευνα αυτή που πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες Ιουλίου – Οκτωβρίου 2007 είχε ως αντικείμενο μελέτης τις οικονομικές συνθήκες ένταξης των οικονομικών μεταναστών, εκτός των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην πόλη της Λεμεσού.

Επιδίωξη μας ήταν να προσδιορίσουμε μέσα από τις οικονομικές συνθήκες, τον βαθμό ένταξης του μετανάστη στην Κυπριακή κοινωνία και ειδικότερα στην πόλη της Λεμεσού, θεωρούμε ότι η μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου στην Κύπρο και των θεμάτων της κοινωνικής ένταξης που δημιουργούνται με την εισροή των νέων κοινωνικών ομάδων θα πρέπει να έχει ως επίκεντρο την ανάλυση των υφιστάμενων συνθηκών και κοινωνικών – οικονομικών σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί ανάμεσα σ' αυτές τις ομάδες και την κοινωνία.

Αναλυτικότερα επιδιώξαμε να διερευνήσουμε:

- Το εκπαιδευτικό κι επαγγελματικό status που έχουν οι μετανάστες από την πατρίδα τους. Αυτό θα μας επιτρέψει να αποτυπώσουμε την σύνδεση και συνέχιση της κοινωνικής – οικονομικής τροχιάς τους στην Λεμεσό.
- Την τωρινή εργασιακή τους κατάσταση και τις διαμορφούμενες εργασιακές σχέσεις στον οικονομικό ιστό της πόλης.
- Την οικονομική τους κατάσταση και γενικότερα τις οικονομικές συνθήκες – απολαβές και πως κατανέμονται με βάση τις ανάγκες τους.
- Τον βαθμό ικανοποίησης τους από την εργασιακή τους κατάσταση, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, πως αντιλαμβάνονται την παρουσία τους στην οικονομική ζωή της πόλης καθώς και πως βλέπουν το μέλλον τους.

Η έρευνα αυτή έγινε με μονάδα ανάλυσης το άτομο. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε διάφορους χώρους εκτός του χώρου εργασίας τους, εκεί όπου μπορούσαμε να εντοπίσουμε μετανάστες στη Λεμεσό (στα σπίτια τους, στα στέκια κ.τ.λ.)

επιδιώκοντας να υπάρξει όσο το δυνατό άνεση χρόνου και κυρίως χωρίς εξωτερικές επιρροές κατά την διάρκεια που ο ερωτώμενος διατύπωνε την άποψη του.

Επικεντρωθήκαμε στους οικονομικούς μετανάστες που ζουν στην πόλη αλλά και σε αγροτικές περιοχές της Λεμεσού.

Το εμπειρικό υλικό συνίσταται σε 300 ερωτηματολόγια. Μη γνωρίζοντας τον ακριβή μεταναστευτικό πληθυσμό της πόλης, προσπαθήσαμε το δείγμα μας να έχει μια γεωγραφική διασπορά και για αυτό το λόγο δεν περιοριστήκαμε σε μια συνοικία της πόλης, σε ένα δρόμο ή στέκι αλλά προσπαθήσαμε να έρθουμε σε επαφή μαζί τους αναζητώντας τους σε πολλά και διαφορετικά σημεία της πόλης ώστε το δείγμα να μην είναι συστηματικά προκατειλημμένο. Για κάθε ερωτηματολόγιο απαντά ένα άτομο.

2. Ερευνητική Υπόθεση και ερευνητικά ερωτήματα:

Θα μελετήσουμε την οικονομική τροχιά πριν και μετά την μετανάστευση στην Κύπρο και συγκεκριμένα στις αστικές και αγροτικές περιοχές της πόλης της Λεμεσού.

Ερευνητικά Ερωτήματα:

- Η μετακίνηση των μεταναστών στην Κύπρο οδηγεί τους μετανάστες σε καλύτερη οικονομική θέση εργασίας απ' ότι είχαν στην πατρίδα τους;
- Ένα η εργασία των μεταναστών συνάδει με το μορφωτικό επίπεδο τους, και εάν ανταποκρίνεται στα προσόντα τους;
- Ζουν μόνοι ή με την οικογένεια τους στην Λεμεσό;
- Είναι ασφαλισμένοι;
- Πόσες ώρες εργάζονται κατά μέσο όρο;
- Είναι ικανοποιημένοι με το επάγγελμα το οποίο ασκούν στην Λεμεσό;
- Εργάζονται τις ίδιες ώρες με τους Κύπριους συναδέλφους τους;
- Πληρώνονται το ίδιο με τους Κύπριους συναδέλφους τους;
- Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι μετανάστες κυρίως με το μισθό τους;

- Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στην Λεμεσό;

3.Ερευνητική Στρατηγική:

Η πραγματοποίηση αυτής της μελέτης βασίστηκε πάνω στις αρχές και τους κανόνες της ποσοτικής έρευνας. η στρατηγική που ακολουθήθηκε είναι η περιγραφική, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό τη διενέργεια της στο φυσικό περιβάλλον των υποκειμένων.

Στατιστική Ανάλυση

Αρχικά, έγινε χρήση των μεθόδων της περιγραφικής στατιστικής. Τα δεδομένα εξετάστηκαν ως προς την τάση, τις αναλογίες και τα ποσοστά. όσες μεταβλητές, είχαν σημαντική διασπορά, διασταυρώθηκαν με διμεταβλητή στατιστική και αναλύθηκαν με εφαρμογή του κριτηρίου χ^2 . Η εισαγωγή δεδομένων και η ανάλυση των στοιχείων έγινε με το στατικό πακέτο SPSS12.0

Ο πληθυσμός της μελέτης:

Στην συγκεκριμένη μελέτη ο πληθυσμός αναφοράς ταυτίζεται με τον πληθυσμό μελέτης και αποτελείται από το σύνολο των μεταναστών εκτός των πολιτών της ΕΕ που ήρθαν στην Κύπρο με σκοπό να δουλέψουν.

Κριτήρια εισαγωγής:

Ως κριτήρια εισαγωγής στον πληθυσμό αναφοράς της μελέτη ορίστηκαν τα παρακάτω:

- Οικονομικοί μετανάστες, προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- το δείγμα θα παρθεί σε αγροτική και αστική περιοχή της Λεμεσού.
- Άνδρες – γυναίκες.
- Άτομα ηλικίας 18-70 ετών (δείγμα ευκολίας).

Το ερευνητικό εργαλείο – Μέσο έρευνας:

Ως μέσο έρευνας επιλέχτηκε το δομημένο ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού τύπου. Για τη συλλογή των δεδομένων θα χρησιμοποιηθεί η συνέντευξη πρόσωπο με πρόσωπο.

Θεματικές ενότητες εργαλείου:

Οι θεματικές ενότητες του ερωτηματολογίου ήταν οι παρακάτω:

- Ταυτότητα Φύλου
- Κοινωνικά χαρακτηριστικά
Η επαγγελματική κατάσταση
- Η απασχόληση των μεταναστών στην Λεμεσό
- Εισοδηματική κατάσταση
- Διάφορες υποκειμενικές προσλήψεις των μεταναστών.

Η πρώτη ενότητα αναζητά ατομικές πληροφορίες από τους οικονομικούς μετανάστες όπως φύλο, εθνικότητα και ηλικία. Η δεύτερη ενότητα διερευνά την οικογενειακή τους κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης, τα χρόνια εκπαίδευσης, πόσο καιρό βρίσκονται στην Κύπρο και πόσο καιρό βρίσκονται στην Λεμεσό. Η τρίτη ενότητα διερευνά την περιοχή προέλευσης από την χώρα καταγωγής, η εργασιακή τους εμπειρία του μετανάστη στη χώρα καταγωγής, και το επάγγελμα στη χώρα καταγωγής τους. Η τέταρτη ενότητα διερευνά την μορφή απασχόλησης των μεταναστών, ποια είναι η εργασιακή τους σχέση, για πόσο χρονικό διάστημα εργαστήκαν το τελευταίο χρόνο, ποια είναι η εργασία τους στην Κύπρο, εάν είναι ασφαλισμένοι, πόσες ώρες απασχολούνται κατά μέσο όρο, εάν έχουν άλλες απολαβές από τον εργοδότη τους, με ποιο τρόπο βρήκαν την τελευταία εργασία τους, σχετικά με το ωράριο τους στην εργασία τους, σύγκριση επαγγελματών στη χώρα τους και στην Λεμεσό και εάν είναι ικανοποιημένοι με την σημερινή τους εργασία. Η τέταρτη ενότητα διερευνά την εισοδηματική τους κατάσταση, ποιες ανάγκες καλύπτουν από τα εισοδήματά τους, και η τελευταία ενότητα συμπεριλαμβάνει διάφορες υποκειμενικές προσλήψεις των μεταναστών δηλαδή τι επιθυμούν για το μέλλον.

Τεχνικές συλλογής ερευνητικών δεδομένων.

Λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας και τη δυσκολία προσέγγισης του συγκεκριμένου δείγματος προέκυψαν κάποιες δυσκολίες στη διεξαγωγή της ερευνητικής διαδικασίας. οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε σχετίζονται με την άρνηση ορισμένων ατόμων να συμμετάσχουν στην έρευνα απαντώντας στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και στην εκδήλωση δυσπιστίας και επιφυλακτικότητας. Ακόμη το γεγονός ότι κάποιοι δεν γνώριζαν τη καλά ή και καθόλου την ελληνική γλώσσα ούτε την αγγλική είχε σαν αποτέλεσμα να υπάρχει πρόβλημα συνεννόησης και να μην μπορεί να γίνει η συνέντευξη.

Οι ενέργειες που έγιναν για την άρση των δυσκολιών αυτών ήταν η σωστή χρήση των τεχνικών προσέγγισης, η φιλική και οικεία στάση των ερευνητριών απέναντι στους μετανάστες καθώς και η υποβολή των ερωτήσεων στους μετανάστες από τις ερευνήτριες. θετικό στοιχείο στη διεξαγωγή της έρευνας και στη προσέγγιση του δείγματος αποτέλεσε το γεγονός ότι οι ερευνήτριες. θετικό στοιχείο στη διεξαγωγή της έρευνας και στη προσέγγιση του δείγματος αποτέλεσε το γεγονός ότι οι ερευνήτριες πραγματοποίησαν την έρευνα σε διάφορα στέκια στα οποία συχνάζουν συνήθως τις Κυριακές που είναι η ημέρα ξεκούρασης τους και στα σπίτια τους, γεγονός που συνέβαλε στην καλή επικοινωνία και στην δημιουργία οικείας και θετικής εικόνας των ερευνητριών από τους μετανάστες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε περιπτώσεις που οι ερευνήτριες αντιμετώπισαν δυσπιστία και άρνηση συμμετοχής στην διαδικασία της έρευνας από κάποια άτομα, τους παρότρυναν για συμμετοχή και τις περισσότερες φορές εκείνοι ανταποκρίθηκαν.

4. Ταυτότητα του Δείγματος

Τα 300 ερωτηματολόγια της έρευνας αντιστοιχούν σε 156 (52,0%) άνδρες και 144 (48,0%) γυναίκες (βλ. Πίνακα 1).

Πίνακας 1

Φύλο

ΦΥΛΟ	N	%
ΑΝΔΡΕΣ	156	52
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	144	48
ΣΥΝΟΛΟ	300	100

Συνολικά από τους 300 ερωτηθέντες το ελάχιστο όριο ηλικίας είναι 17 ετών και το μεγαλύτερο όριο ηλικίας 55 ετών. Δηλαδή από τους 156 άνδρες ο μέσος όρος ηλικίας τους είναι 30,06. Το ελάχιστο όριο ηλικίας τους είναι 17 ετών και το μεγαλύτερο όριο είναι 50 ετών. Στις 144 γυναίκες ο μέσος όρος ηλικίας τους είναι 36,88. το ελάχιστο όριο ηλικίας είναι 20 ετών και το μεγαλύτερο όριο ηλικίας είναι 55.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της έρευνας, από το σύνολο των ανδρών, το 34,6%) κατάγονται από την Συρία και αμέσως μετά το 28,8% των ανδρών από το Μπανγκλαντές. Τώρα όσον αφορά τις γυναίκες οι οποίες είναι συνολικά 144, το 47,9% σε αριθμό κατάγονται από την Σρι Λάνκα και ακολουθούν οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες με ποσοστό 28,5%. Έπειτα ακολουθεί μια μεγάλη γκάμα εθνικοτήτων με μικρότερα ποσοστά (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 2: Εθνικότητα - Φύλο

		ΦΥΛΟ				Total	
		ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		N	%
		N	%	N	%		
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΣΡΙ ΛΑΝΚΑ	10	6,4%	69	47,9%	79	26,3%
	ΣΥΡΙΑ	54	34,6%	3	2,1%	57	19,7%
	ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ	45	28,8%	8	5,6%	53	17,7%
	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	9	5,8%	41	28,5%	50	16,7%
	ΠΑΚΙΣΤΑΝ	9	5,8%	0	,0%	9	3,0%
	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2	1,3%	7	4,7%	9	3,0%
	ΝΕΠΑΛ	3	1,9%	4	2,8%	7	2,3%
	ΒΙΕΤΝΑΜ	0	,0%	7	4,9%	7	2,3%
	ΚΙΝΑ	2	1,3%	4	2,8%	6	2,0%
	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	5	3,2%	0	,0%	5	1,7%
	ΙΝΔΙΑ	3	1,9%	0	,0%	3	1,0%
	ΙΡΑΚ	3	1,9%	0	,0%	3	1,0%
	ΚΕΝΥΑ	2	1,3%	0	,0%	2	,7%
	ΙΡΑΝ	1	,6%	1	,7%	2	,7%
	ΠΕΡΣΙΑ	2	1,3%	0	,0%	2	,7%
	ΓΕΩΡΓΙΑ	2	1,3%	0	,0%	2	,7%
	ΚΑΜΕΡΟΥΝ	2	1,3%	0	,0%	2	,7%
	ΛΙΒΑΝΟ	1	,6%	0	,0%	1	,3%
	ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ	1	,6%	0	,0%	1	,3%
ΣΥΝΟΛΟ		156	100,0%	144	100,0%	300	100,0%

$\chi^2 = 176,395^a$ d=18 P= 0,000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΕΜΕΣΟΥ

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών, στο επίπεδο και στα χρόνια εκπαίδευσης τους, στο διάστημα που βρίσκονται στη Κύπρο και συγκεκριμένα στη Λεμεσό και με ποιον ζουν.

Οικογενειακή κατάσταση

Το 52,3% των ερωτώμενων δηλώνουν άγαμοι και το 46,3 έγγαμοι. Μικρό είναι το ποσοστό των διαζευγμένων, το οποίο ανέρχεται μόλις το 1,3%. Το ποσοστό που αντιστοιχεί στους άγαμους άντρες είναι το 67,9% και στους έγγαμους 30,8%. Αντίθετα το ποσοστό των γυναικών που είναι έγγαμες είναι μεγαλύτερο το οποίο είναι 63,2% και των άγαμων 35,4%. Το ποσοστό των διαζευγμένων αντρών είναι μόλις το 1,3% και των γυναικών το 1,4%. (βλ. πίνακα 1)

Πίνακας 1
Οικογενειακή κατάσταση

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΑΓΑΜΟΣ	106	67,9	51	35,4	157	52,3
ΕΓΓΑΜΟΣ	48	30,8	91	63,2	139	46,3
ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΣ	2	1,3	2	1,4	4	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	156	100	144	100,0	300	100,0

$$X^2 = 32,141^a \quad d=2 \quad P= 0,000$$

Επίπεδο εκπαίδευσης

Αν και οι εκπαιδευτικές αντιστοιχίες είναι σχετικές λόγω των διαφορετικών εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών αποστολής με την Κύπρο, εντούτοις η εικόνα του εκπαιδευτικού επιπέδου που παρουσιάζουν οι ερωτώμενοι είναι ικανοποιητική. Το 11,3% του δείγματος δηλώνει ότι έχει τελειώσει το Δημοτικό στην πατρίδα του, το 19,0% το Γυμνάσιο και το 32,3% το Λύκειο. Παρατηρείται επίσης ένα μικρό ποσοστό αποφοίτων Τεχνικής σχολής 7,3% και ένα σημαντικό αποφοίτων Πανεπιστημίου 11,7%. Μικρό είναι το ποσοστό των ατόμων που δεν τελείωσαν το Δημοτικό 10,7%. Από αυτά τα συνολικά ποσοστά είναι αξιοσημείωτο να αναφέρουμε ότι τι ποσοστό των αντρών που δεν έχουν αποφοιτήσει (12,8%) είναι μεγαλύτερο από αυτό των γυναικών (8,3%). Το 9,6% των ανδρών έχουν τελειώσει το δημοτικό, το 18,6% το Γυμνάσιο, το 18,6% το Λύκειο, το 10,3% Τεχνική Σχολή, το 18,6 πανεπιστήμιο και το 11,5% των ανδρών έχει απαντήσει κάτι άλλο. Το ποσοστό των γυναικών που έχουν τελειώσει το Δημοτικό είναι 13,2%, Γυμνάσιο 19,4%, Λύκειο 47,2%, Τεχνική Σχολή μόλις το 4,2% όπως και Πανεπιστήμιο 4,2% και το 3,5% των γυναικών απάντησε κάτι άλλο. (βλ. πίνακα2)

Πίνακας 2
Επίπεδο εκπαίδευσης των μεταναστών

	ΦΥΛΟ				ΣΥΝΟΛΟ	
	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ			
	N	%	N	%	N	%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΕΙ	20	12,8	12	8,3	32	10,7
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	15	9,6	19	13,2	34	11,3
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	29	18,6	28	19,4	57	19,0
ΛΥΚΕΙΟ	29	18,6	68	47,2	97	32,3
ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	16	10,3	6	4,2	22	7,3
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	29	18,6	16	4,2	35	11,7
ΚΑΤΙ Άλλο	18	11,5	5	3,5	23	7,7
ΣΥΝΟΛΟ	156	100	144	100	300	100,0

$$X^2= 44,768^a \quad d=6 \quad P= 0,000$$

Η εικόνα του εκπαιδευτικού επιπέδου που παρουσιάζει το δείγμα της έρευνάς μας είναι ικανοποιητική. Ο μέσος όρος των χρόνων εκπαίδευσης του δείγματος είναι 10,57 έτη με ελάχιστη απόκλιση ανάμεσα στους άνδρες, 10,76 έτη, και στις γυναίκες 10,37 έτη.

Ο χρόνος παραμονής τους στη Κύπρο και στο Δήμο Λεμεσού

Η μέση διάρκεια παραμονής του δείγματος στη Κύπρο είναι 25,81 μήνες. Η διαφορά στο χρόνο παραμονής στη Κύπρο ανάμεσα στα δυο φύλα είναι σημαντική. Για τους άνδρες ο μέσος όρος παραμονής είναι 26,78 μήνες και για τις γυναίκες ο μέσος όρος είναι 24,76 μήνες.

Ο μέσος όρος παραμονής του δείγματος στο Δήμο Λεμεσού είναι 23,53 μήνες. Ο μέσος όρος των ανδρών που βρίσκονται στη Λεμεσό είναι 24,15 μήνες και των γυναικών 22,86 μήνες. (βλ. πίνακα 3)

Πίνακας 3
Ο χρόνος παραμονής τους στη Κύπρο και στο Δήμο Λεμεσού

ΦΥΛΟ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	
	ΠΟΣΟ ΚΑΙΡΟ ΒΡΙΣΚΕΣΤΕ ΣΤΗ ΚΥΠΡΟ (ΜΗΝΕΣ)	ΠΟΣΟ ΚΑΙΡΟ ΒΡΙΣΚΕΣΤΕ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ (ΜΗΝΕΣ)
ΑΝΔΡΕΣ	26,78	24,15
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	24,76	22,86
ΣΥΝΟΛΟ	25,81	23,53

Με ποιους ζουν στη Κύπρο

Το 45,5% του δείγματος ζει στη Κύπρο μόνο του ενώ το 54,5% ζει με συγγενή ή φίλο. Από τα ποσοστά αυτά οι άνδρες που ζουν μόνοι τους είναι περισσότεροι 65,8% από τις γυναίκες 42,4% και το ποσοστό των γυναικών που ζουν με συγγενή ή φίλο είναι μεγαλύτερο 57,6% από τους άντρες 34,2%. (βλ. πίνακα 4)

Πίνακας 4
Ζείτε μόνος στη Κύπρο

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΟΧΙ	102	65,8	62	42,4	164	54,5
ΝΑΙ	53	34,2	83	57,6	136	45,5
ΣΥΝΟΛΟ	155	100,0	145	100,0	300	100,0

$$X^2= 16,548 \quad d=1, \quad P= 0,000$$

Το 89,2% των μεταναστών που είναι παντρεμένους δεν ζουν με την/ τον σύζυγο του και βλέπουμε ένα αρκετά μικρό ποσοστό μεταναστών που ζουν με τον/ την σύζυγο του το οποίο ανέρχεται μόλις στο 10,8%. (βλ. πίνακα 5)

Πίνακας 5
Ζείτε με τη / τον σύζυγο

	ΕΓΓΑΜΟΣ	
	N	%
ΟΧΙ	124	89,2
ΝΑΙ	15	10,8
ΣΥΝΟΛΟ	139	100,0

$$X^2= 18,289^a \quad d=2, \quad P= 0,000$$

Σύνοψη ευρημάτων

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα της έρευνας προκύπτουν ορισμένα ευρύτερα συμπεράσματα για το κοινωνικό προφίλ των μεταναστών που κατοικούν στο Δήμο Λεμεσού.

Το επίπεδο μόρφωσής τους είναι κυρίως δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι στατιστικά σημαντικές γιατί παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ του φύλου και του επιπέδου μόρφωσης. Πρέπει να τονιστεί ότι

ο μεταναστευτικός πληθυσμός έχει τουλάχιστον βασική εκπαίδευση από τη χώρα καταγωγής και αρκετοί έχουν εξειδικευμένη τεχνική κατάρτιση. Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό που έχει Πανεπιστημιακή μόρφωση αλλά η 7 στους 10 μετανάστες είναι άντρες που κατέχουν δίπλωμα πανεπιστημίου.

Το διάστημα παραμονής των μεταναστών στη Κύπρο κατά μέσο όρο περίπου 2,5 χρόνια και για τα δυο φύλα και όπως αποδεικνύετε από την έρευνα μόνο ένα μικρό ποσοστό μεταναστών ζούσε σε άλλη πόλη και μετακόμισε στη πορεία της επαγγελματικής του απασχόλησης στη Λεμεσό. Άρα οι περισσότεροι έρχονται κατευθείαν στο Δήμο Λεμεσού, το οποίο αποδεικνύει ότι η ανάγκες του Δήμου Λεμεσού σε ξένα εργατικά χέρια είναι ποικίλες αλλά και οι μετανάστες καταφεύγουν σε μεγαλουπόλεις, όπως είναι η Λεμεσός για μια καλύτερη επαγγελματική απασχόληση και συνεπώς ποιότητα ζωής. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 54,5% των μεταναστών ζει μόνο του στη Κύπρο χωρίς καθόλου οικογενειακό περιβάλλον. Αυτό ίσως να δηλώνει τη προσωρινότητα των μεταναστών στη Κύπρο και συγκεκριμένα στη Λεμεσό. Από το 46,3% των έγγαμων μόνο το 10,8% ζει με τον / την σύζυγο του. Άρα η μετανάστευση για αυτή τη κατηγορία ατόμων (έγγαμους) ίσως δεν θα διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα.

2. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην περιοχή προέλευση των μεταναστών και μεταναστριών που συμμετείχαν στην έρευνα, την εργασιακή τους εμπειρία στη χώρα προέλευσης και στο επάγγελμα που έκαναν στη χώρα καταγωγής τους.

Περιοχή προέλευσης

Οι διαφορές των δυο φύλων δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Το 39,1% του δείγματος μας προέρχεται από χωρίο μέχρι 2000 κατοίκους, το 27,8% από επαρχιακή πόλη έως 10000 κατοίκους, το 27,8% από πόλη άνω των 10000 κατοίκων και μόλις το 5,4% από πρωτεύουσα. Παρατηρείτε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό μετανάστευσης προέρχεται από υποανάπτυκτες αγροτικές περιοχές για απόκτησης καλύτερης επαγγελματικής κατάρτισης. (βλ. πίνακα 1)

Πίνακας 1
Περιοχή προέλευσης

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΧΩΡΙΟ ΕΩΣ 2000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ	62	39,7	55	38,5	117	39,1
ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΠΟΛΗ ΕΩΣ 10000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ	38	24,4	45	31,5	83	27,8
ΠΟΛΗ ΑΝΩ ΤΩΝ 10000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ	47	30,1	37	25,2	83	27,8
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ	9	5,8	7	4,9	16	5,4
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	144	100,0	300	100,0

$$X^2= 2,156^a \quad d=3, \quad P= 0,541$$

Εργασιακή εμπειρία των μεταναστών στη χώρα προέλευσης

Το δείγμα της έρευνας προέρχεται από όλες τις κατηγορίες εργασιακής εμπειρίας. Το 57,3% του δείγματος εργαζόταν στη χώρα καταγωγής, το 37,3% ήταν άνεργοι, το 3,7% του δείγματος φοιτούσε σε κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης και το 1,7% των γυναικών ασχολούνταν με το νοικοκυριό. Το 64,7% των ανδρών εργαζόνταν στη χώρα τους και το ποσοστό των γυναικών που ανέρχεται στο 49,3%. Αντίθετα το ποσοστό των άνεργων γυναικών 46,5% είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των ανδρών 28,8%. Προκαλεί εντύπωση ότι ένα σημαντικό ποσοστό μεταναστών έχει έλθει στη Κύπρο, χωρίς εργασιακή εμπειρία.. (βλ. πίνακα 2)

Πίνακας 2
Εργασιακή εμπειρία των μεταναστών στη χώρα προέλευσης

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΜΑΘΗΤΗΣ/ΦΟΙΤΗΤΗΣ	10	6,4	1	0,7	11	3,7
ΟΙΚΙΑΚΑ	0	,0	5	3,5	5	1,7
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ	101	64,7	71	49,3	172	57,3
ΑΝΕΡΓΟΣ	45	28,8	67	46,5	112	37,3
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	144	100,0	300	100,0

$$X^2=21,472^a \quad d=3 \quad P=0,000$$

Επαγγελματικό προφίλ και κοινωνική διαστρωμάτωση των μεταναστών στη χώρα προέλευσης

Όσον αφορά το επαγγελματικό προφίλ των μεταναστών στη χώρα προέλευσης διακρίνονται κατά κύριο λόγο τρεις μεγάλες κατηγορίες: οι εργάτες /τεχνίτες /οδηγοί με ποσοστό 30,8%, τη παροχή υπηρεσιών με ποσοστό 29,1% και οι αγρότες/ κτηνοτρόφοι με 18,0%. Στη κατηγορία των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγού εντάσσονται όσοι

απασχολούνται σε χειρωνακτικά επαγγέλματα, όπως οι εργάτες κυρίως των εργοστασίων και της οικοδομής, οι τεχνίτες (ξυλουργοί, υδραυλικοί, ελαιοχρωματιστές, ηλεκτρολόγοι, μοδίστρες κ.τ.λ.), οι οδηγοί φορτηγών κ.ά. Αν και τα επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού status παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά, εντούτοις αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό των επιστημόνων/ ελεύθεροι επαγγελματίες και των δημοσίων υπαλλήλων /εκπαιδευτικών με 9,9% και 5,2% αντίστοιχα. Το ποσοστό που αντιστοιχεί στους υπάλληλους γραφείου είναι 5,2% όπου είναι μόνο γυναίκες και οι διευθυντές και τα ανώτερα στελέχη το ποσοστό ανέρχεται στο 1,7%. Οι διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται ανάμεσα στα δύο φύλα επικεντρώνονται κυρίως στα εξής χαρακτηριστικά: Τα κατεξοχήν επαγγέλματα του ανδρικού πληθυσμού ήταν του εργάτη /τεχνίτη/ οδηγοί με 45,5%, του αγρότη/ κτηνοτρόφου με 21,8% στη κατηγορία παροχής υπηρεσιών 14,9% και σημαντικό είναι το ποσοστό που ανήκει στη κατηγορία των επιστημόνων και των ελεύθερων επαγγελματιών. Στα υπόλοιπα επαγγέλματα τα ποσοστά τους είναι πολύ μικρότερα. Το ποσοστό των εργάριων/τεχνήτριων ανέρχεται στο 9,9%, οι εργασίες παροχής υπηρεσιών (στις γυναίκες) στο 49,3%, και στη κατηγορία αγρότες κτηνοτρόφοι το ποσοστό που αντιστοιχεί στις γυναίκες είναι 12,7%. Από τις υπόλοιπες κατηγορίες αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά των επιστημόνων/ ελεύθερων επαγγελματιών με 8,5% και των «δημοσίων υπαλλήλων /εκπαιδευτικών» με 7,0%.

(βλ. πίνακα)

Πίνακας 3

Κατηγορίες επαγγελμάτων ανά φύλο στη χώρα καταγωγής

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ	3	3,0	0	,0	3	1,7
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	11	10,9	6	8,5	17	9,9
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ/ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	4	4,0	5	7,0	9	5,2
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	0	,0	9	12,7	9	5,2
ΕΡΓΑΤΕΣ/ ΤΕΧΝΙΤΕΣ/ ΟΔΗΓΟΙ	46	45,5	7	9,9	53	30,8
ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	15	14,9	35	49,3	50	29,1
ΑΓΡΟΤΕΣ/ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	22	21,8	9	12,7	31	18,0
ΣΥΝΟΛΟ	101	100,0	71	100,0	172	100,0

$\chi^2=52,083^a$ d=6 P= 0,000

Σύνοψη ευρημάτων

Το μεγαλύτερο ποσοστό μετανάστευσης προέρχεται από αγροτικές περιοχές και το μικρότερο από τη πρωτεύουσα. Αυτό μας αποδεικνύει ότι ένας από τους πιο σημαντικότερους λόγους μετανάστευσης είναι η φυγή από τις υποανάπτυκτες αγροτικές περιοχές τους για απόκτηση επαγγελματικής απασχόλησης και συνεπώς και καλύτερης ποιότητας ζωή.

Ο κύριος λόγος για τα άτομα που καταφεύγουν στη μετανάστευση είναι η απόκτηση μιας εργασίας μέσα από την οποία θα φροντίζει τον εαυτό του και την οικογένειά του. Μέσα από την ερευνά προκύπτει ότι το 37,3% του δείγματος ήταν άνεργοι και το 57,3% εργάζονταν. Επίσης ένα να μικρό ποσοστό του δείγματός αλλά σημαντικό αρχίζει την επαγγελματική του διαδρομή στη χώρα μας. Πρόκειται είτε για

μαθητές ή φοιτητές όπου οι δυσκολίες εύρεσης εργασίας μετά το τέλος της εκπαίδευσής τους στη χώρα τους οδήγησε στην μετανάστευση. Ακόμη παρατηρείτε ένα σημαντικό ποσοστό νοικοκυρών που μεταναστεύουν, όπου πιθανώς το χαμηλό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας τους σε συνδυασμό με τις παραδοσιακές σχέσεις πατριαρχικού χαρακτήρα, δεν τους προσφέρει ίση δυνατότητα εργασίας με τον ανδρικό πληθυσμό. Συνεπώς ένα σημαντικό ποσοστό του μεταναστευτικού πληθυσμού που δεν έχουν εργασιακή εμπειρία ανήκει στις γυναίκες.

Το επαγγελματικό προφίλ που παρουσιάζουν οι μετανάστες στην πατρίδα τους είναι ότι στη μεγάλη τους πλειοψηφία ασκούσαν επαγγέλματα χαμηλού κοινωνικού status, όπως παρουσιάστηκαν στη πιο πάνω ενότητα. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι μετανάστες προέρχονται κυρίως από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα τα οποία πλήττονται περισσότερο από τις οικονομικές κρίσεις, τη φτώχεια και τις γεωπολιτικές αλλαγές.

3. Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ.

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στο ζήτημα της απασχόλησης των μεταναστών στην πόλη της Λεμεσού. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας, εξετάζονται τα χαρακτηριστικά της εργασίας τους, το εργασιακό προφίλ, οι συνθήκες εργασίας, καθώς και η σύγκριση των επαγγελματιών που είχαν στην πατρίδα τους με τις εργασίες που ασκούν σήμερα. Τέλος παρουσιάζεται ο βαθμός ικανοποίησης τους από τη σημερινή τους απασχόληση.

Η εύρεση εργασίας αποτελεί το κεντρικό ζήτημα που απασχολεί τον οικονομικό μετανάστη τουλάχιστον την πρώτη περίοδο παραμονής του στη χώρα υποδοχής. Η ένταξη στην αγορά εργασίας αποτελεί δικαίως το πρώτο του μέλημα γιατί μόνο έτσι θα του δοθούν οι δυνατότητες να ενταχθεί οικονομικά και κοινωνικά ο ίδιος και οι οικογένειές του στη χώρα υποδοχής. Οι στρατηγικές που θα διαμορφώσει, όσον αφορά των επανασύνδεση της οικογένειάς του, το χρόνο παραμονής του κ.λ.τ. εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εργασιακές-οικονομικές συνθήκες που θα συναντήσει στη χώρα υποδοχής.

Για την επεξεργασία των δεδομένων, ακολουθήθηκαν ορισμένες μεθοδολογικές συμβάσεις που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφαλαίο. Διατηρήθηκαν οι ίδιες κατηγορίες απασχόλησης με αυτές που αποτύπωναν την επαγγελματική τους κατάσταση στη χώρα προέλευσης καθώς και η ίδια κλίμακα κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Με αυτό το τρόπο δόθηκε η δυνατότητα συγκριτικής μελέτης των επαγγελματιών διαδρομών από τη χώρα προέλευσης στη Λεμεσό και της κοινωνικής κινητικότητας που διαγράφουν οι μετανάστες με την μετακίνηση τους από τη μια χώρα στην άλλη. Θα πρέπει εδώ να τονιστεί ότι η κλίμακα δεν έχει αυστηρό χαρακτήρα λόγω της ιδιαιτερότητας της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας.

Χαρακτηρίστηκα της μεταναστευτικής εργασίας στη Λεμεσό

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ερευνάς (βλ. Πίνακα 1), το ποσοστό των μεταναστών που έχει μόνιμη εργασιακή απασχόληση στη Λεμεσό είναι 58,9%. Ο υπόλοιπος μεταναστευτικός πληθυσμός δηλώνει προσωρινή και εποχική εργασία σε ποσοστό 30,8% και 2,0% αντίστοιχα, οικιακά το 2,0% και ανεργία το 6,4%. Η σημαντικότερη διαφοροποίηση που παρατηρείται ανάμεσα στα δύο φύλα είναι η εξής: Η μόνιμη εργασία είναι πολύ μεγαλύτερη στις γυναίκες με ποσοστό 77,8%.

Το πρόβλημα της ανεργίας αν και σε πολύ μικρή έκταση (6,4%), καταγράφεται και στους μετανάστες. Όσον αφορά την εποχική εργασία (πρόκειται κυρίως για τους εργαζόμενους στον τουριστικό τομέα καθώς και για τους εργάτες γης που εργάζονται σε διάφορες εποχικές αγροτικές εργασίες), το ποσοστό, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω είναι 2,0%, και αφορά μόνο τους άντρες.

Πίνακας 1.
Μορφές απασχόλησης

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΜΟΝΙΜΗ	64	41,3	112	77,8	176	58,9
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ	67	43,2	26	17,4	93	30,8
ΕΠΟΧΙΚΗ	6	3,9	0	0	6	2,0
ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ	0	0,0	6	4,2	6	2,0
ΑΝΕΡΓΟΣ	18	11,6	1	0,7	19	6,4
ΣΥΝΟΛΟ	155	100,0	144	100,0	300	100,0

$$\chi^2 = 59,15^a \quad d = 4 \quad P = 0,000$$

Η εργασιακή θέση των μεταναστών στην Λεμεσό

Η συντριπτική πλειοψηφία (86,0%) των εργαζομένων μεταναστών είναι «εργαζόμενοι σε Κύπριο εργοδότη» και μόνο το 1,7% είναι «αυτοαπασχολούμενοι», γεγονός που αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η επιχειρηματική δραστηριότητα των μεταναστών. Ελάχιστο είναι και το ποσοστό (4,0%), των εργαζομένων σε «εργοδότη αλλοδαπό». (βλ. Πίνακα 2).

Ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες υπάρχουν αρκετά σημαντικές διαφορές όσο αφορά τη θέση τους στο επάγγελμα. Αρχικά στη κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων, ενώ το ποσοστό των γυναικών είναι 0% το ποσοστό των αντρών ανέρχεται στο 3,2%. Στη κατηγορία των «εργαζόμενων σε εργοδότη Κύπριο», το ποσοστό των γυναικών είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτών των αντρών, αφού φτάνει στο 93,8% και στο 78,8% αντίστοιχα. Στη κατηγορία των «εργαζόμενων σε εργοδότη αλλοδαπό» το ποσοστό των ανδρών (6,4%) είναι αρκετά μεγαλύτερο από αυτό των γυναικών(1,4%). Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι ο ανδρικός πληθυσμός αξιοποιεί περισσότερο τα κοινωνικά δίκτυα των μεταναστών που έχουν αναπτυχθεί στην πόλη.
(βλ. πίνακα 2)

Πίνακας 2

Θέση στο επάγγελμα.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΣ	5	3,2	0	0	5	1,7
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΣΕ ΕΡΓΟΔΟΤΗ ΚΥΠΡΙΟ	123	78,8	135	93,8	258	86,0
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΣΕ ΕΡΓΟΔΟΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΟ	10	6,4	2	1,4	12	4,0
ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ	0	0	6	4,2	6	2,0
ΑΝΕΡΓΟΣ	18	11,5	1	0,7	19	6,3
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	144	100,0	300	100,0

$$\chi^2 = 31,673^a \quad d = 4 \quad P = 0,000$$

Το χρονικό διάστημα εργασίας των μεταναστών το τελευταίο χρόνο

Το τελευταίο χρόνο το σύνολο των μεταναστών εργάστηκε κατά μέσο όρο 9,24 μήνες, που αντιστοιχεί σε 8,25 μήνες για τους άντρες και 10,31 για τις γυναίκες. (βλ. πίνακα 3)

Πίνακας 3
Διάστημα εργασίας τον τελευταίο χρόνο.

ΦΥΛΟ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΑΝΔΡΕΣ	8,25
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	10,31
ΣΥΝΟΛΟ	9,24

Οι εργαζόμενοι με προσωρινή εργασία δηλώνουν ότι η προσωρινότητά τους διαρκεί κατά μέσο όρο 12,94 μήνες. Για τους άνδρες διαρκεί 11,03 μήνες και για τις γυναίκες 18,42 μήνες. Επίσης στην ίδια κατηγορία έχουν εργαστεί τον τελευταίο μήνα κατά μέσο όρο 22,02 ημέρες. Στους άνδρες οι μέρες εργασίας είναι 20,60 και για τις γυναίκες 24,25 ημέρες. (βλ. πίνακα 4)

Πίνακας 4.
Πόσο διαρκεί η προσωρινότητα.

ΦΥΛΟ	ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΔΙΑΡΚΕΙ Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΤΗΤΑ (μήνες)	ΠΟΣΕΣ ΜΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΤΕ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΜΗΝΑ
ΑΝΔΡΕΣ	11,03	20,60
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	18,42	24,25
ΣΥΝΟΛΟ	12,94	22,02

Ο χρόνος ανεργίας ανέρχεται σε 4,00 μήνες κατά μέσο όρο και αντιστοιχεί τόσο για τους άντρες όσο και για τις γυναίκες στους 4,00 μήνες. Αν και δεν πρόκειται για μακροχρόνιους ανέργους, παρατηρείται ότι οι άντρες και οι γυναίκες βρίσκονται στην ίδια θέση. (βλ. πίνακα 5)

Πίνακας 5

Διάρκεια ανεργίας

ΦΥΛΟ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΑΝΔΡΕΣ	4
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	4
ΣΥΝΟΛΟ	4

Εργασιακό προφίλ στη Λεμεσό.

Η εργασιακή απασχόληση των μεταναστών στη Λεμεσό επικεντρώνεται κυρίως στη «παροχή υπηρεσιών» όπου φτάνει στο 45,9%. Στη κατηγορία των «εργατών τεχνιτών και οδηγών» αντιστοιχεί ποσοστό 25,2%, ακολουθεί η κατηγορία των «αγροτών/ κτηνοτρόφων» με ποσοστό 21,1%, και τέλος οι «επιστήμονες/ ελεύθεροι επαγγελματίες» με ποσοστό 1,4%.

Ανάμεσα στα δύο φύλα παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις. Το κατεξοχήν επάγγελμα του ανδρικού πληθυσμού είναι του «εργάτη/ τεχνίτη χειριστή» με 47,4% και ακολουθούν με πολύ μικρότερα ποσοστά κυρίως το επάγγελμα του «αγρότη/ κτηνοτρόφου» με 28,2% και του εργαζόμενου στη «παροχή υπηρεσιών» με 10,3%. Αντιθέτως στις γυναίκες υπερέχουν οι εργαζόμενες στην παροχή υπηρεσιών με ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό που φτάνει στο 86,2%, και ακολουθούν οι αγροτοεργάτριες με 13,0%. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η παρουσία των γυναικών στις υπόλοιπες κατηγορίες είναι 0%.

Στη κατηγορία των εργαζομένων στην «παροχή υπηρεσιών» συγκαταλέγονται οι σερβιτόροι, οι πωλητές, οι διανομείς φαγητού, οι πλανόδιοι κ.τ.λ.. Στην κατηγορία των «εργατών τεχνιτών και οδηγών» εντάσσονται όσοι απασχολούνται σε χειρωνακτικά

επαγγέλματα, όπως οι ανειδίκευτοι εργάτες, οι εργάτες οικοδομής οι τεχνίτες, οι βοηθοί τεχνίτες με εξαρτημένη εργασία και οι οδηγοί μεταφορικών μέσων. Πιο συγκεκριμένα, στους άνδρες μετανάστες αυτής της κατηγορίας συγκαταλέγεται κυρίως η απασχόληση στη οικοδομή, είτε ως εργάτες είτε ως ειδικευόμενοι τεχνίτες. (βλ. πίνακα 6)

Πίνακας 6.
Εργασιακή απασχόληση των μεταναστών στη Λεμεσό

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	4	2,6	0	0	4	1,4
ΕΡΓΑΤΕΣ/ ΤΕΧΝΙΤΕΣ/ΟΔΗΓΟΙ	74	47,4	0	0	74	25,2
ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	16	10,3	119	86,2	135	45,9
ΑΓΡΟΤΕΣ/ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	44	28,2	18	13,0	62	21,1
ΑΝΕΡΓΟΙ	18	11,5	1	0,7	19	6,5
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	138	100	294	100,0

$$\chi^2 = 182,28^a \quad d=4 \quad P= 0,000$$

Συνθήκες εργασίας των μεταναστών στη Λεμεσό.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών είναι ασφαλισμένοι(72,9%), και το 27,1% είναι ανασφάλιστοι. Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλο, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών(96,5%) είναι ασφαλισμένο, και μόνο το 3,5% είναι ανασφάλιστο. Στη περίπτωση των ανδρών, περίπου οι μισοί είναι ασφαλισμένοι(51,3%) και οι υπόλοιποι είναι ανασφάλιστοι(48,7%).

(βλ. πίνακα 7)

Πίνακας 7
Είστε ασφαλισμένος;

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΝΑΙ	80	51,3	138	96,5	218	72,9
ΟΧΙ	76	48,7	5	3,5	81	27,1
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	143	100,0	299	100,0

$$\chi^2 = 77,247^b \quad d = 1 \quad P = 0,00$$

Ώρες απασχόλησης των μεταναστών

Οι 8 ώρες εργασίας ημερησίων δεν είναι το ωράριο που αντιστοιχεί σε όλους τους μετανάστες εργαζόμενους. Το μεγαλύτερο ποσοστό (49,3%) των μεταναστών εργάζεται 8 ώρες την ημέρα. Το ποσοστό όμως των μεταναστών που εργάζονται πάνω από 8 ώρες είναι πάρα πολύ μεγάλο (42,2%). Επιπλέον ακολουθεί το ποσοστό (8,2%) των ατόμων που εργάζεται λιγότερο από 8 ώρες την ημέρα.

Παρατηρώντας τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (67,1%) των αντρών εργάζεται 8 ώρες την ημέρα, και ακολουθεί το ποσοστό (23,7%) των αντρών που εργάζεται παραπάνω από 8 ώρες την ημέρα. Σε αντίθεση από τους άντρες, το μεγαλύτερο ποσοστό (62,0%) των γυναικών εργάζονται περισσότερο από 8 ώρες την ημέρα και ακολουθεί το ποσοστό (30,3%) των γυναικών που εργάζονται 8 ώρες την ημέρα. Από δω προκύπτει ότι οι γυναίκες εργάζονται πολύ περισσότερες ώρες από τους άντρες. (βλ. πίνακα 8)

Πίνακας 8
Ώρες απασχόλησης ημερησίως.

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ 8 ΩΡΕΣ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ	14	9,2	10	7,0	24	8,2
8 ΩΡΕΣ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ	102	67,1	43	30,3	145	49,3
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ 8 ΩΡΕΣ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ	36	23,7	62,0	88	124	42,2
ΣΥΝΟΛΟ	152	100,0	142	100,0	294	100,0

$$\chi^2 = 47,194^a \quad d = 3 \quad P = 0,000$$

Από τα 300 άτομα που αποτελούν το δείγμα, τα 78 δουλεύουν και τα σαββατοκύριακα. Από του 78 οι 18 είναι άνδρες και οι 60 γυναίκες. (βλ. πίνακα 9)

Πίνακας 9
Ώρες απασχόλησης ημερησίως (δεύτερη απάντηση)

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΑ	18	23,1	60	76,9	78	78

Το 54,3% των μεταναστών, εκτός από το μισθό τους έχουν και άλλου είδους απολαβές από τους εργοδότες τους, ενώ το υπόλοιπο 45,7% δεν έχει άλλου είδους απολαβές από τον εργοδότη τους. Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, στη περίπτωση των αντρών, μόνο το 29,5% έχουν εκτός από το μισθό τους και άλλου είδους απολαβές, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό(80,3%) των γυναικών έχει και άλλου είδους απολαβές από τους εργοδότες τους. (βλ. πίνακα 10)

Πίνακας 10
Άλλες απολαβές από τον εργοδότη.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΝΑΙ	44	29,5	114	80,3	158	54,3
ΟΧΙ	105	70,5	28	197	133	45,7
ΣΥΝΟΛΟ	149	100,0	142	100,0	291	100,0

$$\chi^2 = 75,967^b$$

Τέτοιου είδους απολαβές αποτελεί η παραχώρηση κατοικίας χωρίς πληρωμή, η προσφορά φαγητού εν ώρα εργασίας, η παραχώρηση ρουχισμού, η προστασία από τη αστυνομία και άλλες μικροεξυπηρετήσεις. Στα περισσότερα άτομα που προσφέρονται και αλλού είδους απολαβές, εκτός από το μισθό, προσφέρεται κατοικία χωρίς πληρωμή, το ποσοστό αυτών των ατόμων φτάνει το 87,7%. Στη συνέχεια ακολουθεί το ποσοστό των ατόμων που τους προσφέρεται φαγητό στην ώρα εργασίας, το οποίο είναι μόλις 8,4%. Και τέλος ακολουθεί το ποσοστό των ατόμων που οι εργοδότες τους, τους προστατεύουν από την αστυνομία, με το ποσοστό των ατόμων που οι εργοδότες τους, τους κάνουν μικροεξυπηρετήσεις, τα οποία είναι μόλις το 0,6%. (βλ. πίνακα 11)

Πίνακας 11.
Είδη απολαβών.(Α' απάντηση)

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	0%	N	%
ΜΟΥ ΠΑΡΑΧΩΡΕΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΧΩΡΙΣ ΠΛΗΡΩΜΗ	31	77,5	105	91,3	136	87,7
ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΦΑΓΗΤΟ ΕΝ ΩΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	7	17,5	6	5,2	13	8,4
ΜΟΥ ΔΙΝΕΙ ΡΟΥΧΙΣΜΟ	1	2,5	2	1,7	3	1,9
ΜΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	1	2,5	0	0	1	0,6
ΜΟΥ ΚΑΝΕΙ ΜΙΚΡΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ	0	0,0	1	0,9	1	0,6
ΑΛΛΟ	0	0,0	1	0,9	1	0,6
ΣΥΝΟΛΟ	40	100	115	100	155	100,0

$$\chi^2 = 9,642^a \quad d = 5 \quad P = 0,086$$

Από τα 155 άτομα που έχουν και αλλού είδους απολαβές από τον εργοδότη τους, έκτος από το μισθό, τα 104 έχουν περισσότερες από μια απάντηση. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι το 85,6% δήλωσε ότι ο εργοδότης του, του προσφέρει φαγητό την ώρα της εργασίας του. Στη συνέχεια ακολουθεί το ποσοστό των ατόμων που τους παραχωρείται ρουχισμός και φτάνει μόλις στο 6,7%, ακολουθεί το ποσοστό των ατόμων 4,8% των ατόμων που τους γίνονται μικροεξυπηρετήσεις. Τέλος είναι το ποσοστό των ατόμων που τους παραχωρούνται τρόφιμα για την οικογένεια και το ποσοστό των ατόμων που τους προστατεύουν από την αστυνομία με 1,9% και 1,0% αντίστοιχα. (βλ. πίνακα 12)

Πίνακας 12.
Είδη απολαβών.(Β' απάντηση)

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	0%	N	%
ΜΟΥ ΠΑΡΑΧΩΡΕΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΧΩΡΙΣ ΠΛΗΡΩΜΗ	7	87,5	82	85,4	89	85,6
ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΦΑΓΗΤΟ ΕΝ ΩΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	0	0,0	2	2,1	2	1,9
ΜΟΥ ΔΙΝΕΙ ΡΟΥΧΙΣΜΟ	0	0,0	7	7,3	7	6,7
ΜΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	1	12,5	0	0,0	1	1,0
ΜΟΥ ΚΑΝΕΙ ΜΙΚΡΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ	0	0,0	5	5,2	5	4,8
ΣΥΝΟΛΟ	8	100	96	100	104	100,0

Σύμφωνα με το πίνακα 13, το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών, βρήκε την τελευταία του εργασία, μέσω συμπατριώτη. Το ποσοστό αυτό φτάνει στο 41,1%. Ακολουθεί το ποσοστό των μεταναστών που ανακάλυψαν την τελευταία τους εργασία μέσω ιδιωτικού γραφείου ευρέσεως εργασίας, με ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό που φτάνει το 29,3%. Στη συνέχεια ξεχωρίζει το ποσοστό (11,1%) των μεταναστών που βρήκαν την εργασία τους μόνοι. Ακολουθούν τα άτομα που βρήκαν την εργασία τους μέσω συγγενή, τα άτομα που βρήκαν την εργασία τους από στέκια, και τα άτομα που βρήκαν την εργασία τους μέσω άλλου εργοδότη, με ποσοστά, 6,4%, 3,4% και 3,0% αντίστοιχα. Τα μικρότερα ποσοστά αντιστοιχούν στα άτομα που βρήκαν την εργασία τους μέσω κύριου φίλου(2,0%), μέσω του Γραφείου Εργασίας (1,0%), και στα άτομα που η εργασία τους, τους προτάθηκε πριν έρθουν στη Κύπρο (0,7%).

Μεταξύ των δύο φύλων, οι μεγαλύτερες διαφορές παρουσιάζονται στις ομάδες των μεταναστών που βρήκαν την εργασία τους μέσω συμπατριώτη και αυτούς που βρήκαν την εργασία τους από ιδιωτικό γραφείο ευρέσεως εργασίας. Στις γυναίκες το μεγαλύτερο ποσοστό (51,7%), βρήκαν την εργασία τους μέσω ιδιωτικού γραφείου ευρέσεως εργασίας, ενώ στην περίπτωση των αντρών, μόλις το 8,4% βρήκε την εργασία του με αυτό το τρόπο. Στους άντρες το μεγαλύτερο ποσοστό (54,5%), βρήκαν την εργασία τους μέσω συμπατριώτη, ενώ στην περίπτωση των γυναικών, το ποσοστό (26,6%) είναι σχεδόν το μισό. (βλ. πίνακα 13)

Πίνακας 13
Τρόπος ευρέσεως εργασίας.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΜΕΣΩ ΣΥΓΓΕΝΗ	7	4,5	12	8,4	19	6,4
ΜΕΣΩ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΗ	84	54,5	38	26,6	122	41,1
ΜΕΣΩ ΚΥΠΡΙΟΥ ΦΙΛΟΥ	4	2,6	2	1,4	6	2,0
ΜΕΣΩ ΑΛΛΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ	2	1,3	7	4,9	9	3,0
ΣΤΕΚΙΑ	10	6,5	0	0	10	3,4
ΜΕΣΩ ΑΓΓΕΛΙΑΣ ΣΕ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ	3	1,9	3	2,1	6	2,0
ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	2	1,3	1	0,7	3	1,0
ΑΠΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΥΡΕΣΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	13	8,4	74	51,7	87	29,3
ΜΟΝΟΣ ΜΟΥ	28	18,2	5	3,5	33	11,1
ΜΟΥ ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ ΠΡΙΝ ΕΡΘΩ	1	0,6	1	0,7	2	0,7
ΣΥΝΟΛΟ	154	100	143	100	297	100,0

$$\chi^2 = 90,956^a \quad d = 9 \quad P = 0,000$$

Σε ερώτηση αν το ωράριο των μεταναστών είναι το ίδιο με τους Κύπριους συναδέλφους τους, το μεγαλύτερο ποσοστό(45,0%), δήλωσε ότι είναι το ίδιο. Στη συνέχεια ακολουθεί το ποσοστό (35,8%) των ατόμων που δήλωσαν ότι εργάζονται περισσότερες ώρες από τους Κύπριους συναδέλφους τους. Το μικρότερο ποσοστό

(19,1%) αντιστοιχεί στα άτομα που δήλωσαν ότι εργάζονται λιγότερες ώρες από τους Κύπριους συναδέλφους.

Το μεγαλύτερο ποσοστό (64,1%) των αντρών δήλωσε ότι εργάζεται τις ίδιες ώρες με τους Κύπριους συναδέλφους, ενώ στη περίπτωση των γυναικών μόνο το 25,7% δήλωσε ότι εργάζεται τις ίδιες ώρες με τους Κύπριους συναδέλφους.

(βλ. πίνακα 14)

Πίνακας 14
Το ωράριο είναι το ίδιο με τους Κύπριους συναδέλφους.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΤΟ ΙΔΙΟ	91	64,1	36	25,7	127	45,0
ΛΙΓΟΤΕΡΟ	13	9,2	41	29,3	54	19,1
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ	38	26,8	63	45,0	101	35,8
ΣΥΝΟΛΟ	142	100,0	140	100,0	282	100,0

$$\chi^2 = 44,514^a \quad d=2 \quad P=0,000$$

Σύμφωνα με το πίνακα 15, το 86,6% των μεταναστών δηλώνουν ότι εργάζονται τις ίδιες ώρες με τους αλλοδαπούς συναδέλφους τους. Ακολουθεί ένα ποσοστό (9,3%) που δηλώνει ότι εργάζεται λιγότερο από τους αλλοδαπούς συναδέλφους τους, και τέλος το μικρότερο ποσοστό (4,1%), αντιστοιχεί στους μετανάστες που δηλώνουν ότι εργάζονται περισσότερο από τους αλλοδαπούς μετανάστες.

(βλ. πίνακα 15)

Πίνακας 15

Το ωράριο είναι το ίδιο με τους αλλοδαπούς συνάδερφους.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΤΟ ΙΔΙΟ	140	94,0	111	78,7	251	86,6
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ	3	2,0	9	6,4	12	4,1
ΛΙΓΟΤΕΡΟ	6	4,0	21	14,9	27	9,3
ΣΥΝΟΛΟ	149	100	141	100	290	100,0

$$\chi^2 = 14,474^a \quad d = 2 \quad P = 0,001$$

Σύγκριση επαγγελματικών διαδρομών των μεταναστών από τη χώρα προέλευσης στη Λεμεσό.

Τα περισσότερα άτομα, 52, δηλώνουν ότι στη χώρα τους εργάζονταν στο τομέα των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγών, και από αυτούς, μόνο οι 28 εργάζονται στον αντίστοιχο τομέα. Οι υπόλοιποι εργάζονται στο τομέα των αγροτών/ κτηνοτροφών (13) και στο τομέα της παροχής υπηρεσιών .

Τα άλλοι 48 άτομα που δηλώσαν ότι στην χώρα τους εργάζονταν στη παροχή υπηρεσιών. Από αυτούς οι 31 εργάζονται στον αντίστοιχο τομέα και οι υπόλοιποι εργάζονται στο τομέα των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγών (8) και στους αγρότες/ κτηνοτρόφους (7).

Παρατηρείται επίσης ότι 31 άτομα δήλωσαν ότι εργάζονταν στον αγροτικό κτηνοτροφικό τομέα. Από αυτούς κάποιοι εργάζονται στο τομέα των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγών (8), κάποιοι στη παροχή υπηρεσιών (8) και κάποιοι στον αγροτικό/ κτηνοτροφικό τομέα (11).

17 άτομα δήλωσαν ότι στη χώρα τους εργάζονταν ως επιστήμονες/ ελεύθεροι επαγγελματίες. Στη Λεμεσό, από αυτά τα άτομα, μόνο τα 3 εργάζονται στον αντίστοιχο τομέα. Οι υπόλοιποι εργάζονται στη παροχή υπηρεσιών (7) στη κατηγορία των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγών (4) και στους αγρότες/ κτηνοτρόφους (3).

Από του 9 δημόσιους υπαλλήλους/ εκπαιδευτικούς, οι 5 εργάζονται στη παροχή υπηρεσιών και οι υπόλοιποι στην κατηγορία των εργατών/ τεχνιτών/ οδηγών (2) και στους αγρότες/ κτηνοτρόφους (2).

Τα 9 άτομα που δήλωσαν ότι εργάζονταν ως υπάλληλοι γραφείου, στη Κύπρο ασχολούνται με τη παροχή υπηρεσιών.

Τέλος από τους 3 Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη, ο 1^{ος} εργάζεται ως εργάτης/ τεχνίτης/ οδηγός, ο 2^{ος} στη παροχή υπηρεσιών και ο 3^{ος} στο αγροτικό/ κτηνοτροφικό τομέα. (βλ. πίνακα 16)

PINAKAS 16

Ικανοποίηση από την εργασία.

Το 71,7% του μεταναστευτικού πληθυσμού δηλώνει ότι είναι ικανοποιημένο από την εργασία του, και το υπόλοιπο 28,3%, δηλώνει πως δεν είναι ικανοποιημένο. Μεταξύ των δύο φύλων δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές όσον αφορά την ικανοποίηση τους από την εργασία τους. (βλ. πίνακα 16)

Πίνακας 17
Ικανοποιημένοι από την εργασία.

	<i>ΑΝΔΡΑΣ</i>		<i>ΓΥΝΑΙΚΑ</i>		<i>ΣΥΝΟΛΟ</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>ΝΑΙ</i>	94	66,7	109	76,8	203	71,7
<i>ΟΧΙ</i>	47	33,3	33	23,2	80	28,3%
<i>ΣΥΝΟΛΟ</i>	141	100,0	142	100,0	283	100,0

$$\chi^2 = 3,555^b \quad d = 1 \quad P = 0,059$$

Μελετώντας τους λόγους για τους οποίους ένα σημαντικό ποσοστό των μεταναστών δεν είναι ικανοποιημένο από την εργασία του, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (36,3%) δεν είναι ικανοποιημένο λόγω του χαμηλού ημερομίσθιου. Στη συνέχεια ακολουθεί το ποσοστό (32,5%) των μεταναστών που δεν είναι ικανοποιημένοι λόγω των συνθηκών εργασίας, και το ποσοστό (18,8%) των ατόμων που δεν είναι ικανοποιημένοι λόγω του ότι το επάγγελμα που ασκούν στη Κύπρο δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα τους. Τα μικρότερα ποσοστά αντιστοιχούν στα άτομα που δηλώνουν ότι δεν είναι ευχαριστημένα λόγω προσωρινότητας και στα άτομα που δεν είναι ευχαριστημένα λόγω του ότι είναι ανασφάλιστα

Όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες δεν είναι ικανοποιημένοι από την εργασία τους, προκύπτει ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων. (βλ. πίνακα 18)

Πίνακας 18
Λόγοι που η εργασία τους δε τους ικανοποιεί.

	ΑΝΔΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	13	26,5	13	41,9	26	32,5
ΧΑΜΗΛΟ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΟ	21	42,9	8	25,8	29	36,3
ΛΟΓΩ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΤΗΤΑΣ	6	12,2	1	3,2	7	8,8
ΑΝΑΣΦΑΛΙΣΤΟΣ	1	2,0	0	0	1	1,3
ΔΕΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΕΤΑΙ ΣΤΑ ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΜΟΥ	6	12,2	9	29,0	15	18,8
ΑΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ	2	4,1	0	0	2	2,5
ΣΥΝΟΛΟ	49	100	31	100	80	100,0

$$\chi^2 = 9,426^a \quad d = 5 \quad P = 0,093$$

Σύνοψη ευρημάτων

Κατά κύριο λόγο το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό απασχολείται σε Κύπριο εργοδότη, έχοντας μόνιμη θέση εργασίας. Καταγράφονται όμως διαφοροποιήσεις που καταδεικνύουν τις δυσκολίες που συναντούν οι μετανάστες στην αγορά εργασίας στη πόλη της Λεμεσού.

Με βάση τα δεδομένα της έρευνας η απόκτηση εργασίας που είναι το βασικό αίτιο της μετανάστευσης δεν επιτυγχάνεται αυτόματα με την παρουσία του νέου εργαζόμενου στην αγορά εργασίας της πόλης. Επίσης η μορφή απασχόλησης, η θέση στο επάγγελμα αλλά και η ίδια η εργασία που ασκούν είναι το μεγάλο ζητούμενο που απαιτεί χρόνο, διεύρυνση των κοινωνικών σχέσεων, ενεργοποίηση δικτύων και βεβαίως κατανόηση των ξεχωριστών εργασιακών δομών της κάθε χώρας υποδοχής. Επίσης το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης καθώς και το ωράριο απασχόληση απασχολεί ένα αρκετά σημαντικό κομμάτι του μεταναστευτικού πληθυσμού.

Όμως σε κάθε περίπτωση το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό, παρά τις δυσκολίες που συναντά στην αγορά εργασίας, αποτιμά τις προσωπικές επαγγελματικές του διαδρομές, τα επαγγελματικά του προσόντα και τις δυνατότητες που του προσφέρει η αγορά εργασίας. Δεν είναι τυχαίο ότι το 71,7% των εργαζομένων δηλώνει ότι είναι

ικανοποιημένο από την εργασία τους και από τους εργαζόμενους που δηλώνουν την δυσαρέσκειά τους μόλις το 18,8% δηλώνει ότι η δυσαρέσκεια οφείλεται στο ότι «η εργασία του δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα του».

4. ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ

Η παρούσα μελέτη είχε ως άμεσους στόχους την έρευνα σε ζητήματα εισοδήματος και καταναλωτικής δαπάνης. Επιλέχθηκε η διερεύνηση ορισμένων βασικών δεικτών όπως το ατομικό εισόδημα, η αποταμίευση καθώς και τα εμβάσματα που αποστέλλουν οι μετανάστες στη πατρίδα τους. Αυτές τις κατηγορίες θα αναλύσουμε σ' αυτή την ενότητα.

Το εισόδημα των μεταναστών

Η γενική διερεύνηση του συνολικού εισοδήματος των μεταναστών παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά: το κατά μέσο όρο μηνιαίο εισόδημα του ανδρικού πληθυσμού είναι 23,59 euro την ημέρα και των γυναικών 10,01 euro. Παρατηρείται λοιπόν ότι το ημερομίσθιο των γυναικών είναι πολύ χαμηλότερο από αυτό των ανδρών.
(βλ. πίνακα 1)

Πίνακας 1

Το ημερομίσθιο των μεταναστών σε σύγκριση με το φύλο

ΦΥΛΟ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΑΝΔΡΕΣ	23,59
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	10,01
ΣΥΝΟΛΟ	17,03

Μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε προκύπτει ότι το πιο ψηλό ημερομίσθιο έχουν αυτοί που εργάζονται ως εργάτες/ τεχνίτες/ οδηγοί όπου το ποσό ανέρχεται κατά μέσο όρο στα €27,59 και ακολουθούν οι επιστήμονες/ ελεύθεροι επαγγελματίες με €21,75, οι κατηγορία των αγροτών/ κτηνοτρόφων ακολουθεί με €18,85 κατά μέσο όρο και οι μετανάστες που παρέχουν υπηρεσίες έχουν το πιο χαμηλό ημερομίσθιο το οποίο είναι €10,27 κατά μέσο όρο και στην οποία κατηγορία ασχολούνται περισσότερο γυναίκες.

Πίνακας 2

Το ημερομίσθιο των μεταναστών σε σχέση με τα επαγγέλματα

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	21,75
ΕΡΓΑΤΕΣ/ ΤΕΧΝΙΤΕΣ/ ΟΔΗΓΟΙ	27,59
ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	10,27
ΑΓΡΟΤΕΣ/ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ	18,85
ΑΝΕΡΓΟΣ	21,13
ΣΥΝΟΛΟ	17,21

Πιστεύουμε ότι θα ήταν σημαντικό να μελετήσουμε κατά πόσο το ημερομίσθιο των αλλοδαπών είναι το ίδιο ή μικρότερο ή μεγαλύτερο με τους Κύπριους συναδέλφους τους. Οι διαφορές ανάμεσα στα δυο φύλα δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Το 37,9% του δείγματος έχει δώσει καταφατική απάντηση, το 43,4% δεν γνώριζε, το 7,6% δήλωσε πως πληρώνετε περισσότερο από τους Κύπριους συναδέλφους του και μόλις το 11,0% απάντησε ότι πληρώνετε το ίδιο με τους Κύπριους συναδέλφους του.

(βλ. πίνακα 3)

Πίνακας 3

Πληρώνεστε το ίδιο με τους Κύπριους συνάδελφους σας

	ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%
ΝΑΙ	32	11,0
ΛΙΓΟΤΕΡΟ	120	37,9
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ	22	7,6
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	126	43,4
ΣΥΝΟΛΟ	300	100,0

$$X^2=3,702^a \quad d=3 \quad P= 0,296$$

Καλυπτόμενες ανάγκες των μεταναστών

Αναλύοντας τα σχετικά δεδομένα που αφορούν τις ανάγκες που καλύπτουν από την εργασία τους οι μετανάστες παρατηρείται ότι η ατομική διαβίωση και τα εμβάσματα στην πατρίδα βρίσκονται σε πρώτη προτεραιότητα με ποσοστά 57,9% και 21,2% αντίστοιχα. Το 13,5% του δείγματος έχει ως προτεραιότητα την οικογενειακή διαβίωση και μόνο το 7,4% αποταμιεύει το μισθό του. Στους άνδρες προηγείται η ατομική διαβίωση με 76,1% ενώ στις γυναίκες άμεση προτεραιότητα είναι τα εμβάσματα στη πατρίδα τους με ποσοστό 34,5%. Το 12,3% του ανδρικού πληθυσμού και το 14,8% του γυναικείου καλύπτουν ανάγκες της οικογένειας και το 12,7% των γυναικών και μόλις το 2,6 των ανδρών καταφεύγουν στην αποταμίευση.(βλ. πίνακα4)

Πίνακας 4

Καλυπτόμενες ανάγκες από την εργασία (Α' απάντηση)

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ	118	76,1	54	38,0	172	57,9
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ	19	12,3	21	14,8	40	13,5
ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ	4	2,6	18	12,7	22	7,4
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ	17	9,0	49	34,5	66	21,2
ΣΥΝΟΛΟ	158	100,0	142	100,0	300	100,0

$$X^2=51,798^a \quad d=3 \quad P= 0,000$$

Ως δεύτερη απάντηση το 53,9% του δείγματος δίνει την αποστολή εμβασμάτων στην πατρίδα του, το 40,1% αποταμιεύει μέρος των εισοδημάτων τους. Η οικονομική ανεξαρτησία, η δημιουργικότητα και η κοινωνική καταξίωση δεν είναι στις άμεσες προτεραιότητες των μεταναστών, γεγονός που επιβεβαιώνει αφενός την κυρίως μεσαίου

και χαμηλού επιπέδου εισοδηματικής τους κατάστασης και αφετέρου ότι ο πρωταρχικός στόχος της οικονομικής επιβίωσης που θέτει κάθε μετανάστη στη χώρα υποδοχής δεν έχει ακόμη εκπληρωθεί. (βλ. πίνακα 5)

Πίνακας 5

Καλυπτόμενες ανάγκες από την εργασία (Β' απάντηση)

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ	2	2,1	4	5,5	6	3,6
ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ	44	46,8	23	31,5	67	40,1
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ	44	46,8	46	63,0	90	53,9
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ	4	4,3	0	,0	4	2,4
ΣΥΝΟΛΟ	94	100,0	73	100,0	17	100,0

$$X^2=8,791^a \quad d=3 \quad P= 0,032$$

Σύνοψη Ευρημάτων

Στο κεφάλαιο αυτό έχουμε αναφερθεί στην εισοδηματική κατάσταση των μεταναστών και στο τρόπο που ξοδεύουν τα χρήματα του μισθού τους. Έχει αποδειχθεί από την έρευνα ότι ο ανδρικός πληθυσμός του δείγματος μας παίρνει μεγαλύτερο ημερήσιο εισόδημα από τον γυναικείο πληθυσμό. Τα επαγγέλματα σύμφωνα με την έρευνα μας που έχουν το μεγαλύτερο μέσο όρο μισθού είναι οι εργάτες / τεχνίτες/ οδηγοί και αμέσως μετά ακολουθεί η κατηγορία των επιστημόνων /ελεύθερων επαγγελματιών. Ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών πιστεύει ότι οι Κύπριοι συνάδελφοι τους πληρώνονται περισσότερο από ότι απ' αυτούς. Αυτό μας αποδεικνύει ότι οι μετανάστες έχουν χαμηλότερη εισοδηματική κατάσταση από τους Κύπριους που ασκούν το ίδιο επάγγελμα. Από την έρευνα αυτή προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι

μετανάστες έρχονται στην Κύπρο για να καλύψουν οι περισσότεροι ατομικές και οικογενειακές ανάγκες αλλά και ένα σημαντικό ποσοστό μεταναστών για εμβάσματα στην πατρίδα τους. Άρα οι αλλοδαποί προέρχονται από οικογένειες με χαμηλή οικονομική κατάσταση και με στόχο να μαζέψουν χρήματα για μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

5. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Στη τελευταία ενότητα της έρευνάς θα ασχοληθούμε με τις απόψεις των μεταναστών για τη προτίμηση των Κύπριων εργοδοτών προς τους αλλοδαπούς, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη χώρα μας και τι επιθυμούν για το μέλλον. Μέσα από αυτή τη την ενότητα θα έρθουμε σε επαφή με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αλλά και με τις επιθυμίες τους για το μέλλον μέσα από τις οποίες θα φανεί κατά πόσο είναι ευχαριστημένοι από τη εργασιακή τους κατάρτιση στη χώρα μας.

Υποκειμενικές ερμηνείες της πρόσληψης στην εργασία

Οι απόψεις των δυο φύλων σ' αυτή την κατηγορία δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Το 67,0% των μεταναστών πιστεύει ότι οι Κύπριοι εργοδότες έχουν προτίμηση στους αλλοδαπούς γιατί είναι οι πιο φτηνοί, το 22,3% γιατί είναι πιο αποδοτικοί, το 7,0% γιατί δεν βρίσκουν Κύπριους που θα πραγματοποιούν τέτοιες εργασίες, το 2,7% γιατί είναι ευέλικτοι στή δουλειά τους και το 0,7% γιατί είναι ειδικευμένοι. (βλ. πίνακα 1)

Πίνακας 1

Γιατί οι Κύπριοι εργοδότες επιλέγουν ξένους εργάτες (Α' απάντηση)

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΕΙΝΑΙ ΦΤΗΝΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	103	66,0	98	68,1	201	67,0
ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΙ	35	22,4	32	22,2	67	22,3
ΕΙΝΑΙ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ	2	1,3	0	,0	2	0,7
ΔΕΝ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΚΥΠΡΙΟΥΣ	9	5,8	12	8,3	21	7,0
ΕΙΝΑΙ ΕΥΕΛΙΚΤΟΙ ΣΤΗ ΔΟΥΚΕΙΑ ΤΟΥΣ	6	3,8	2	1,4	8	2,7
ΑΛΛΟ	1	0,6	0	,0	1	0,3
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	144	100,	300	100,0

$$X^2=5,216^a \quad d=5 \quad P=0,3$$

Ως δεύτερη απάντηση των μεταναστών δηλώνουν το 50,0% ότι είναι πιο αποδοτικοί από τους Κύπριους, το 30,4% ότι οι Κύπριοι εργοδότες δεν βρίσκουν Κύπριους να ανταποκριθούν σε αυτές τις δουλειές, το 8,7% γιατί οι αλλοδαποί είναι πιο αποδοτικοί, το 7,2% γιατί πιο ειδικευμένοι από τους Κύπριους και το 0,7% γιατί είναι πιο φτηνοί. (βλ. πίνακα 2)

Πίνακας 2

Γιατί οι Κύπριοι εργοδότες επιλέγουν ξένους εργάτες (Β' απάντηση)

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΕΙΝΑΙ ΦΤΗΝΟΙ	1	1,5	0	,0	1	0,7
ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΙ	33	48,5	36	51,4	69	50,0
ΕΙΝΑΙ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ	10	14,7	2	2,9	12	8,7
ΔΕΝ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΚΥΠΡΙΟΥΣ	19	27,9	23	32,9	42	30,4
ΕΙΝΑΙ ΕΥΕΛΙΚΤΟΙ ΣΤΗ ΔΟΥΚΕΙΑ ΤΟΥΣ	4	5,9	6	8,6	10	7,2
ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ	1	1,5	2	2,9	3	2,2
ΑΛΛΟ	0	,0	1	1,4	1	0,7
ΣΥΝΟΛΟ	68	100,0	70	100,	138	100,0

$$X^2=8,5511^a \quad d=6 \quad P= 0,200$$

Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη Λεμεσό

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη πόλη, ένα μεγάλο ποσοστό 33,0% είναι η επικοινωνία και η γλώσσα, ακολουθεί με ποσοστό 24,3% τα θέματα εργασίας, το 21,1% εύρεσης εργασίας, το 8,3% αντιμετωπίζει προβλήματα νομιμοποίησης, το 5,0% προβλήματα εμπιστοσύνης και αποδοχής από τους ντόπιους, το

4,1% του πληθυσμού προβλήματα ασφάλισης, το 2,3% προβλήματα διαβίωσης και στέγασης και το 1,8% νοοτροπίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών πιστεύει ότι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν στο Δήμο Λεμεσού είναι το θέμα εύρεσης εργασίας και αμέσως μετά αντιμετωπίζουν προβλήματα με την γλώσσα. Αντίθετα οι γυναίκες πιστεύουν αρχικά ότι η επικοινωνία είναι το βασικότερο τους πρόβλημα και ακολουθούν προβλήματα σε θέματα εργασίας. (βλ. πίνακα 3)

Πίνακας 3

**Ποία είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη Λεμεσό
(Α΄ απάντηση)**

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΘΕΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	22	17,6	31	33,3	53	24,3
ΕΥΡΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	39	31,2	7	7,5	46	21,1
ΑΣΦΑΛΙΣΗ	5	4,0	4	4,3	9	4,1
ΔΙΑΒΙΩΣΗ/ ΣΤΕΓΑΣΗ	3	2,4	2	2,2	5	2,3
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ/ ΓΛΩΣΣΑ	32	25,6	40	43,0	72	33,0
ΕΜΠΙΣΤΕΥΣΗ/ ΑΠΟΔΟΧΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΤΟΠΙΟΥΣ	7	5,6	4	4,3	11	5,0
ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ	2	1,6	2	2,2	4	1,8
ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ	15	12,0	5	3,2	20	8,3
ΣΥΝΟΛΟ	125	100,0	93	100,0	300	100,0

$$\chi^2 = 29.751^a \quad d=7 \quad P = 0,000$$

Ο πληθυσμός της έρευνας αυτής έχει δώσει ως δεύτερη επικρατέστερη απάντηση το πρόβλημα της νομιμοποίησης σε ποσοστό 30,5% από το οποίο το 39,4% αντιστοιχεί στους άντρες και το 10,3% στις γυναίκες. Μέσα από αυτό προκύπτει ότι οι άντρες είναι αυτοί που εισέρχονται στη Κύπρο παράνομα ή εξακολουθούν να παραμένουν στο νησί και μετά τη λήξη της άδειας παραμονής τους. (βλ. πίνακα 4)

Πίνακας 4

Ποία είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη Λεμεσό
(Β' απάντηση)

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΕΥΡΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	8	12,1	4	13,8	12	12,6
ΑΣΦΑΛΙΣΗ	5	7,6	1	3,4	6	6,3
ΔΙΑΒΙΩΣΗ/ ΣΤΕΓΑΣΗ	6	9,1	0	,0	6	6,3
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ/ ΓΛΩΣΣΑ	11	16,7	14	48,3	25	26,3
ΕΜΠΙΣΤΥΣΗΝΗ/ ΑΠΟΔΟΧΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΤΟΠΙΟΥΣ	7	10,6	4	13,8	11	11,6
ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ	3	4,5	1	3,4	4	4,2
ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ	26	39,4	3	10,3	29	30,5
ΑΛΛΟ	0	,0	2	6,9	2	2,1
ΣΥΝΟΛΟ	66	100,0	29	100,0	95	100,0

$$X^2= 21,229^a \quad d=7 \quad P= 0,003$$

Μελλοντικές επιθυμίες

Οι βασικότερη επιθυμία των μεταναστών είναι να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, το οποίο ποσοστό ανέρχεται στο 37,0%, το 20,3% επιθυμεί να πάρει άδεια παραμονής και εργασίας, το 14,7% να φέρουν και την οικογένεια τους στο νησί, το 13,3% να αποκτήσουν καλύτερη ποιότητα ζωής, το 2,7% επιθυμούν να πάνε σε άλλη χώρα και το 0,3% επιθυμεί κάτι άλλο χωρίς όμως να το υποδείξει πιο είναι αυτό. Το ψηλότερο ποσοστό 30,8%, των ανδρών επιθυμούν να πάρουν άδεια παραμονής και εργασίας, το 26,3% να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, το 16,7% να αποκτήσουν καλύτερη ποιότητα ζωής. Το μέγιστο ποσοστό των γυναικών 48,6% επιθυμούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, το 18,8% να φέρουν την οικογένεια τους στη Κύπρο και το 11,1% να βελτιωθούν τα εργασιακά τους ζητήματα. Στις άλλες κατηγορίες επιθυμιών των μεταναστών αντιστοιχούν μικρά ποσοστά και γι' αυτό και δεν αναφέρονται αλλά επισυνάπτονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5

Μελλοντικές επιθυμίες των μεταναστών

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%
ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΘΟΥΝ ΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΜΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	19	12,2	16	11,1	35	11,7
ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΩ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	26	16,7	14	9,7	40	13,3
ΝΑ ΠΑΡΩ ΑΔΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	48	30,8	13	9,0	61	20,3
ΝΑ ΦΕΡΩ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ	17	10,9	27	18,8	44	14,7
ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΩ ΣΤΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ	41	26,3	70	48,6	111	37,0
ΝΑ ΠΑΩ ΣΕ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ	4	2,6	4	2,8	8	2,7
ΑΛΛΟ	1	0,6	0	,0	1	0,3
ΣΥΝΟΛΟ	156	100,0	144	100,0	300	100,0

$$X^2 = 34,363^a \quad d=6 \quad P = 0,000$$

Σύνοψη Ευρημάτων

Στην τελευταία ενότητα της έρευνας αναφέρονται οι απόψεις των μεταναστών για τη προτίμηση των Κύπριων εργοδοτών προς τους αλλοδαπούς, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη χώρα υποδοχής και τι επιθυμούν για το μέλλον.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών δηλώνουν ότι οι Κύπριοι εργοδότες επιθυμούν ξένους εργάτες γιατί είναι φτηνό εργατικό δυναμικό, σαν πρώτη απάντηση και δεύτερη απάντηση γιατί πιστεύουν ότι είναι πιο αποδοτικοί. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες σύμφωνα με τη δική τους άποψη είναι κυρίως η γλώσσα, πρώτη απάντηση και η νομιμοποίηση τους, δεύτερη απάντηση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με την ολοκλήρωση της έρευνας έχουν προκύψει κάποια γενικά συμπεράσματα τα οποία αφορούν το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Κύπρο και ειδικότερα στη Λεμεσό.

Εκατομμύρια μεταναστές στο κόσμο, άνθρωποι σε κίνηση, μετακινούνται ακριβώς γιατί το μεταναστευτικό φαινόμενο συνδέεται με τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα. Μέσα από την έρευνα αποδεικνύεται ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης πλήττει κυρίως υποανάπτυχτες περιοχές, όπου οι κάτοικοι τους αναγκάζονται να μεταναστεύσουν για την απόκτηση καλύτερων συνθηκών εργασίας για ορισμένο χρονικό διάστημα με κύριο στόχο την απόκτηση χρημάτων, και την επιστροφή στη πατρίδα τους.

Στο θεωρητικό μέρος αναφέρεται ότι η απασχόλησης των μεταναστών εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της προσωρινότητας. Αυτό επιβεβαιώνεται από την έρευνα στο παράδειγμα της Λεμεσού, αφού ένα πολύ σημαντικό ποσοστό (30,8%) των μεταναστών, εργάζονται προσωρινά.

Τόσο η διεθνής όσο και η κυπριακή εμπειρία δείχνουν ότι οι μετανάστες χρησιμοποιούνται συνήθως σε εργασίες που οι εγχώριοι εργαζόμενοι δεν τις δέχονται. Αν δεν χρησιμοποιούνταν οι μετανάστες, τότε πιθανόν το παραγόμενο προϊόν σ' αυτούς τους τομείς να ήταν ποσοτικά λιγότερο. Επίσης, αρκετές επιχειρήσεις, οι οποίες χρησιμοποιούν τους μετανάστες ως φτηνή εργατική δύναμη, πιθανόν, να μην μπορούσαν να αντέξουν υψηλότερο εργατικό κόστος και να έκλειναν, με αποτέλεσμα να έμεναν άνεργοι και οι ντόπιοι εργαζόμενοι στη συγκεκριμένη επιχείρηση, αλλά και να μειωνόταν η παραγωγή. Η απουσία θέσεων εργασίας (ανεργία) για τον γηγενή πληθυσμό, όπως αποδεικνύεται μέσα από την ερευνά μας δεν οδηγεί σε δυσμενείς διακρίσεις κατά των μεταναστών, αναφορικά με την απασχόληση. Μόνο ένα ελάχιστο ποσοστό (5%) δηλώνει ότι αντιμετωπίζει προβλήματα ένταξης και αποκλεισμού από τους ντόπιους.

Στο θεωρητικό μέρος αναφέρεται ότι οι μετανάστες αποτελούν φτηνό εργατικό δυναμικό, κάτι το οποίο επιβεβαιώνεται μέσα από την έρευνα όπου το μεγαλύτερο

ποσοστό των μεταναστών που δεν είναι ευχαριστημένοι από την εργασία τους δηλώνουν ως αιτία το χαμηλό ημερομίσθιο.

Στο θεωρητικό μέρος αναφέρεται ότι οι συνθήκες εργασίας των μεταναστών εργατών χαρακτηρίζονται ως «άθλιες». Τα επαγγέλματα που απασχολούνται στην χώρα υποδοχής είναι κυρίως εργάτες, τεχνίτες, οδηγοί, αγρότες και κτηνοτρόφοι. Μέσα από την έρευνα το 71,7% του μεταναστευτικού πληθυσμού δηλώνει ικανοποιημένο από την εργασία του. Ένα υποθετικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι παρόλο που οι εργασίες είναι κατώτερες δηλώνουν ικανοποιημένοι γιατί στην χώρα τους ίσως να ήταν άνεργοι ενώ στη χώρα υποδοχής εργάζονται.

Ένα σημαντικό ποσοστό αλλοδαπών φτάνει στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας ως φοιτητές, με στόχο την εξασφάλιση άδεια παραμονής για εργασία, εγγράφονται σε ιδιωτικά πανεπιστήμια και κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους δεν παρουσιάζονται καθόλου.

Η σύγχρονη προβληματική για το μεταναστευτικό φαινόμενο δίνει μια άλλη διάσταση στη γυναικεία μετανάστευση, που ξεπερνά το στερεότυπο της γυναικείας μετανάστευσης ως συμπληρωματική της ανδρικής. Η εικόνα της γυναίκας που παραμένει στη χώρα καταγωγής, ενώ ο σύζυγος μεταναστεύει ή ακόμα της γυναίκας που ακολουθεί το σύζυγο μετά από κάποιο χρονικό διάστημα στη χώρα υποδοχής, δεν αντιπροσωπεύει τη συνολική πραγματικότητα. Η μετακινούμενη από μόνη της μετανάστρια δίνει μια νέα διάσταση και νέα προοπτική στο φαινόμενο της μετανάστευσης.

Η μετανάστευση αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για την Κύπρο, εφόσον από τη μια πλευρά προσφέρει μεγάλες ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος της οικονομίας αλλά ταυτόχρονα μπορεί να συνεπάγονται κοινωνικά προβλήματα. Η έκβαση της πρόκλησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών οι οποίες θα μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της μετανάστευσης αλλά συγχρόνως θα αμβλυνθούν τα ενδεχόμενα προβλήματα που προκύπτουν προωθώντας την κοινοτική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών και τονώνοντας την κοινωνική συνοχή.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εργοδότες οι οποίοι επωφελούνται από την υπερεκμετάλλευση οφείλουν να ελέγχονται. Η οφειλή τους είναι η αισχροκέρδεια από πολύτιμη εργασία εις βάρος των μεταναστών εργατών και για υπονόμηση του συστήματος των εργασιακών σχέσεων και κοινωνικών ασφαλίσεων στο σύνολό τους. Από την άλλη δεν είναι αποδεκτό να τιμωρούνται διπλά τα θύματα αισχροκέρδειας, οι μετανάστες.

Σε θεσμικό επίπεδο, απαιτείται η δημιουργία εξειδικευμένων ερευνητικών προγραμμάτων και θεσμών παρακολούθησης όλων των ζητημάτων που αφορούν τις διακρίσεις και ανισότητες στην εργασία και την κοινωνία ευρύτερα. Μια σειρά από πολιτικές, κυρίως κοινωνικές πολιτικές που να εστιάζουν την προσοχή τους, ειδικά στους νέους και που να αφορούν ζητήματα όπως στην εκπαίδευση, σχολείο, ένταξη τους στην αγορά εργασίας και επανένταξη τους τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην απασχόληση.

Να αναπτυχθεί ένα συνολικό θεωρητικό πλαίσιο στη βάση του οποίου θα οικοδομηθεί η μελέτη του πολύπλοκου φαινομένου της μετανάστευσης και της απασχόλησης μεταναστών εργατών.

Σε θεσμικό επίπεδο, απαιτείται η δημιουργία εξειδικευμένων ερευνητικών προγραμμάτων και θεσμών παρακολούθησης όλων των ζητημάτων που αφορούν τις διακρίσεις και ανισότητες της εργασίας. Μια σειρά από πολιτικές, που να εστιάζουν την προσοχή τους στους μετανάστες και που να αφορούν ζητήματα όπως η ένταξη τους στην αγορά εργασίας και επανένταξης του στην απασχόληση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Φύλο: _____

2. Οικογενειακή κατάσταση: _____

3. Ηλικία: _____

4. Εθνικότητα: _____

5. Αριθμός και ηλικία παιδιών:

Αρ.	Ηλικία
0	
1	
2	
3	
4	
5	

6. Με ποιους ζείτε στη Κύπρο;

Μέλη	Αρ.
Μόνος	
Σύζυγο	
Παιδιά	
Γονείς	
Αδέλφια	
Άλλοι συγγενείς	
Συμπατριώτες	
Άλλος αλλοδαπός	
Έλληνα	
Άλλος	

7. Περιοχή προέλευσης από την χώρα καταγωγής:

Χωριό έως 2.000 κατ.	
Επαρχιακή πόλη έως 10.000 κατ.	
Πόλη άνω των 10.000 κατ.	
Πρωτεύουσα	

8. Επίπεδο εκπαίδευσης:

Δεν έχω αποφοιτήσει	
Δημοτικό	
Γυμνάσιο	
Λύκειο	
Τεχνική σχολή	
Πανεπιστήμιο	
Κάτι άλλο(προσδιορίστε)	

9. Χρόνια εκπαίδευσης: _____

10. Τι επάγγελμα κάνατε στη χώρα σας;(Περιγραφή)

11Α. Πόσο καιρό βρίσκεστε συνολικά στη Κύπρο; _____ μήνες

11Β. Πόσο καιρό βρίσκεστε συνολικά στην πόλη της Λεμεσού; _____ μήνες

12. Η εργασιακή σας σχέση είναι:

Αυτοαπασχολούμενος	
Εργαζόμενος σε εργοδότη Κύπριο	
Εργαζόμενος σε εργοδότη Αλλοδαπό	
Νοικοκυρά	
Άνεργος	

13. Η εργασία σας είναι:

Μόνιμη	
Προσωρινή	
Εποχική	
Νοικοκυρά	
Είμαι άνεργος	

14. Πόσο περίπου διάστημα εργαστήκατε τον τελευταίο χρόνο; _____(μήνες)

15. Εάν η εργασία σας είναι προσωρινή:

α) πόσο χρονικό διάστημα διαρκεί η προσωρινότητα; _____ (μήνες)

β) πόσες μέρες εργαστήκατε τον τελευταίο μήνα; _____

16. Εάν είστε άνεργος προσδιορίστε τον χρόνο ανεργίας σας: _____ (μήνες)

17. Σημειώστε την τελευταία εργασία που ασκήσατε εδώ και για πόσο χρονικό διάστημα;
(περιγραφή)

_____ (_____ μήνες)

18. Με ποιο τρόπο βρήκατε την τελευταία εργασία σας;

Μέσω συγγενή	
Μέσω συμπατριώτη	
Μέσω Κύπριου φίλου	
Μέσω άλλου εργοδότη	
Στέκια	
Μέσω αγγελίας σε εφημερίδα	
ΟΑΕΔ	
Από ιδιωτικό γραφείο ευρέσεως εργασίας	
Μόνος μου	
Μου είχε προταθεί πριν έλθω	
Άλλος τρόπος (προσδιορίστε)	

19. Η σημερινή σας εργασία, σας ικανοποιεί;

Ναι	
Όχι	

20. Εάν όχι για ποιο λόγο; (μέχρι δύο απαντήσεις)

Συνθήκες εργασίας	
Χαμηλό ημερομίσθιο	
Λόγω προσωρινότητας	
Ανασφάλιστος	
Συμπεριφορά εργοδότη	
Συμπεριφορά συναδέλφων	
Δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα μου	
Άλλοι λόγοι(προσδιορίστε)	

21. Είστε ασφαλισμένος;

Ναι	
Όχι	

22. Εάν ναι τι ασφάλιση έχετε; _____

23. Εκτός από τον μισθό σας έχετε άλλου είδους απολαβές από τον εργοδότη σας;

Ναι	
Όχι	

24. Εάν ναι τι είδους;

Μου παραχωρεί κατοικία (με πληρωμή)	
Μου παραχωρεί κατοικία (χωρίς πληρωμή)	
Μου προσφέρει φαγητό στην ώρα εργασίας	
Μου δίνει τρόφιμα για την οικογένεια	
Μου δίνει ρουχισμό	
Με προστατεύει από την αστυνομία	
Μου κάνει μικροεξυπηρέτησεις	
Έχει βαπτίσει μέλη της οικογένειάς μου	
Άλλο (προσδιορίστε)	

25. Πόσες ώρες απασχολήστε κατά μέσον όρο;

Λιγότερο από 8 ώρες την ημέρα	
8 ώρες την ημέρα	
Περισσότερο από 8 ώρες την ημέρα	
Επιπλέον τα Σαββατοκύριακα	
Άλλο (κάνω δύο δουλειές)	

26. Έχετε το ίδιο ωράριο με τους άλλους συναδέλφους σας;

Ερωτώμενος	Το ίδιο	Περισσότερο	Λιγότερο
Κύπριοι συνάδελφοι			
Αλλοδαποί συνάδελφοι			

27. Πληρώνεστε το ίδιο με τους Κύπριους συναδέλφους που κάνουν την ίδια εργασία με εσάς;

Ναι	
Λιγότερο	
Περισσότερο	
Δεν ξέρω	

28. Σε τι ποσό περίπου ανέρχεται το ημερομίσθιο σας; _____ ευρώ

29. Σε τι ποσό περίπου ανέρχεται το μηνιαίο ατομικό εισόδημα σας (κατά μέσο όρο);
_____ ευρώ

30. Ποια είναι η κυριότερη ανάγκη που καλύπτετε μέσα από την εργασία σας;(δύο απαντήσεις)

Ατομική διαβίωση	
Οικογενειακή διαβίωση	
Αποταμίευση	
Εμβάσματα στην πατρίδα	
Οικονομική ανεξαρτησία	
Δημιουργικότητα	
Κοινωνική καταξίωση	
Άλλο(προσδιορίστε)	

31. Γιατί πιστεύετε ότι οι Κύπριοι εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες;(μέχρι δύο απαντήσεις)

Είναι φτηνό εργατικό δυναμικό	
Είναι αποδοτικοί	
Είναι ειδικευμένοι	
Δεν βρίσκουν Κύπριους για την ίδια δουλειά	
Για κοινωνικούς κυρίως λόγους	
Είναι ευέλικτοι στη δουλειά τους (δουλεύουν οπουδήποτε και οποτεδήποτε)	
Άλλο(προσδιορίστε)	

32. Ποια είναι τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την γνώμη σας οι μετανάστες στη Λεμεσό; (μέχρι δύο απαντήσεις)

Θέματα Εργασίας (συνθήκες, μισθός)	
Εύρεσης Εργασίας	
Ασφάλισης	
Διαβίωση /στέγαση	
Επικοινωνία-γλώσσα	
Εμπιστοσύνη – Αποδοχή από τους ντόπιους	
Νοοτροπία	
Νομιμοποίησης	
Άλλο (προσδιορίστε)	

33. Τι θα επιθυμούσατε μελλοντικά; (μία απάντηση)

Να βελτιωθούν τα εργασιακά μου ζητήματα	
Να αποκτήσω περισσότερες κοινωνικές σχέσεις	
Να αποκτήσω καλύτερη ποιότητα ζωής	
Να πάρω άδεια παραμονής & εργασίας	
Να φέρω την οικογένεια μου	
Να επιστρέψω στην πατρίδα μου	
Να πάω σε άλλη χώρα	
Άλλο(προσδιορίστε)	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

- 📖 Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ. (επιμέλεια) «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- 📖 Αναστασιάδου Σ. «Η Μετανάστευση και η Επίδραση της στην Ανθρώπινη Συμπεριφορά», Κοινωνική Εργασία (τεύχος 9, 10,) Αθήνα, 1988.
- 📖 Αναπτυξιακή Σύμπραξη για την ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή.2003.
- 📖 Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Μ. Παύλου, «Μετανάστες στην Ελλάδα», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
- 📖 Απογραφή Πληθυσμού, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, 2001.
- 📖 Αργυράκη Μ. Ανεργία. 24/08/2007
- 📖 Βαρβιτσιώτη Ι. Μ. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα, Αποτίμηση, εξελίξεις και προοπτικές, 2007.
- 📖 Βρύζας Κ. «Παγκόσμια Επικοινωνία – Πολιτικές Ταυτότητες». Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1997.
- 📖 Δημήτρης Καλατζόπουλος, Τα Νέα: Ξενοφοβία και Ρατσισμός 03 Νοεμβρίου 2000.
- 📖 Δημογραφική Εκθεση. Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, 2004.

📖 ΕΚΚΕ «Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα», Τόμος Α, Β, Αθήνα, 1996.

📖 Ελληνικές και Ευρωπαϊκές Εμπειρίες Διακρίσεων, Μετανάστες, Ρατσισμός και Ξενοφοβία, Διεθνές Συνέδριο στην Αθήνα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκουλα, Αθηνά – Κομοτηνή, 1998

📖 Εργασία Κύπριου Λοχία της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, Η Λαθρομετανάστευση στην Κύπρο, 2005.

📖 Εργασία Κύπριου Λοχία της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, Η Μετανάστευση στην Κύπρο, 2005.

📖 Ζαϊμάκης Ιωάννης, Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002.

📖 Ζωγράφος Α. « Η Κατάσταση των Τριτοκοσμικών Εργατών στην Ελλάδα» , Κοινωνική Εργασία, (Τεύχος 23), Αθήνα, 1991.

📖 Ιωακείμογλου, Μετανάστευση, Αθήνα, 2001.

📖 Ίδρυμα Μαραγκόπουλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου. «Τα Δικαιώματα των Μεταναστών Εργατών», Αθήνα, 1994.

📖 Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα, «Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1993.

📖 Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα, «Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός αποκλεισμός», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998.

📖 Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, Οι όροι Απασχόλησης των μεταναστών εργατών και ο ρόλος του Συνδικαλιστικού Κινήματος στη Προστασία των Εργατικών Κεκτημένων και την ένταξη τους στο Κυπριακό Εργατικό κίνημα: ΠΕΟ, 2004.

📖 Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στον Αγροτικό Τομέα, Ομάδα Έργου, Αθήνα, 2005.

📖 Θεοδοσίου Μ., Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, Λευκωσία, 2003.

📖 Καμαράς Ι. «Πληθυσμός της Ελλάδος, Φυσική Αύξηση και Μετανάστες», περιοδικό εκλογή 1/12/99.

📖 Κανακίδου Ε. – Παπαγιάννη Β., «Διαπολιτισμική Αγωγή», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994.

📖 Καραμάνου Άννα, Κοινωνικό Κεφάλαιο και Μετανάστευση, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα, 2006

📖 Καρασαβόγλου Α. Μαδυτινός Δ. Νικολαϊδής Σ Μ. Καστορίδας Δ. «Ξένοι Εργάτες στο Νομό Καβάλας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Νοέμβριος, 1996.

📖 Κατσούλης Ηλίας, Διαστάσεις Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Εθνικών Ερευνών, 1999.

📖 Κασιμάτη Κ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία, Κέντρο Κοινωνικής μορφολογίας και κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998.

📖 Κασιμάτη Κ. «Μετανάστευση και Παλλινόστηση, Η Προβληματική της Δεύτερης Γενιάς. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1984.

📖 Καστορίδας Δ. «Αλλοδαποί Εργαζόμενοι στην Ελλάδα και Συνθήκες Διαβίωσης τους», ΙΝΕ, ΓΣΕΕ, Αθήνα, 1996.

📖 Καστορίδας Δ. «Ξένοι Εργάτες στην Ελλάδα, εκδόσεις Ίαμος, Αθήνα, 1994.

📖 Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, Κοινωνικός αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία, Gutenberg, Αθήνα, 1998.

📖 Κοιλιάρη Α. «Ξένος στην Ελλάδα: Μετανάστες, Γλώσσα και Κοινωνική Ένταξη, παρατηρητής Θεσσαλονίκη 2001.

📖 Κωσταντόπουλου ΧΡ. Μαρατου – Αλιπράντη Λ. Γερμανός Δ. Οικονόμου Θ. (επιμέλεια) «Εμείς και οι Άλλοι, αναφορά στις στάσεις και τα Σύμβολα, ΕΚΚΕ, Τυποθήτω, Αθήνα, 2000.

📖 Λινάρδος – Ρύλμον Π. «Αλλοδαποί Εργαζόμενοι και Αγορά Εργασίας στην Ελλάδα, ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα, 1993.

📖 Λινάρδος – Ρύλμον Π. Ζητήματα Πολιτικής Σχετικά με την Μονιμοποίηση των Αλλοδαπών στην Ελλάδα, τετράδια του ΙΝΕ, Τ. 18-19, Ιουλίου, 73-86, 2000.

📖 Λυμπεράκη Α. και Πελαγίδης Θ. «Ο Φόβος του Ξένου στην Αγορά Εργασίας: Ανοχές και Προκαταλήψεις στην Ανάπτυξη, Πόλις, Αθήνα, 2000.

📖 Μαρβάκης Αθ., Παρσανόγλου Δ., Παύλου Μ., (επιμέλεια) «Μετανάστες στην Ελλάδα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.

📖 Μαρκόπουλου Χρ. «Ψυχοκοινωνικά Προβλήματα Μεταναστών», Εκλογή, (Τεύχος 30, Μάρτιος), Αθήνα, 1974.

📖 Μάρκου Γ. «Προσεγγίσεις της Πολυπολιτισμικότητας και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Εκδόσεις Γ.Γ.Λ.Ε., Αθήνα, 1996.

📖 Μάρκου Γ. «Η Πολυτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας, Η Διαδικασία Διεθνοποίησης και η Αναγκαιότητα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, εκδόσεις Γ.Γ.Λ.Ε.

📖 Μαστρογιάννη Ε.. Ανεργία. 24/08/2007.

📖 Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης Ι.Α.Π.Α.Δ. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Στατιστικά Δεδομένα για τους μετανάστες στην Ελλάδα, 2004.

📖 Μιχάλης Μ., «Οι Οοκονομικές επιδράσεις των Ξένων Εργατών στην Κύπρο», Δεκέμβριος, 2005.

📖 Μπαγκαβός Χ. Παπαδόπουλου Δ. «Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, Μελέτες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ 2003.

📖 Μπαγκαβός Χ. Παπαδοπούλου Δ. «Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Έλληνική Κοινωνία, Gutenberg, Αθήνα, 2006.

📖 Μουσούρου Λ.Μ. «Οικογένειες κα Μετανάστευση: Προβλήματα και Προβληματική, εκλογή, τεύχος.87, σ.σ. 147-153, 1990.

📖 Μουσούρου Λ.Μ. « Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, Gutenberg, Αθήνα, 1991.

📖 Modgil Souan, (Ζώνιου - Σιδέρη, Αθήνα), Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση Προβληματισμοί Προοπτικές, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1997.

📖 Ναζάκης Χ., Χλέτσος Μ., (επιμέλεια), «Μετανάστες και Μετανάστευση», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2001.

📖 Οικονομική και Κοινωνική επιτροπή της Ελλάδας, «Μετανάστευση – Οικονομική και Κοινωνική Ενσωμάτωση των μεταναστών», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση..

📖 Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Η Μεταναστευτική Πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης».

📖 Ο Περί Αλλοδαπών και Μεταναστεύσεως Νόμος.

📖 Οργάνωση Εργατική Δημοκρατία, 'Να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα των μεταναστών', 26/02/2006.

📖 Παλαιολόγου Νεκταρία. Διαπολιτισμική Παιδαγωγική.Αθήνα:2003. Εκδόσεις: Ατραπος

📖 Παπαδημητρίου Ζ., «Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός» Ελληνικά Γράμματα Αθήνα, 2000.

📖 Παπαδοπούλου Δέσποινα 'Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία' Αθήνα 2006. Gutenberg.

📖 Παπαστάμου Στ, «Οι Μειονότητες και η Στρατηγική τους», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1988.

📖 Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Οδηγός του Μετανάστη, Αθήνα, Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών «Ανδρέας Παπανδρέου», 2002.

📖 Πετρινώτη Ξ., «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα μια πρώτη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση», εκδόσεις Οδυσσέας, 1993.

📖 Πράξης. Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΙΘΑΚΗ» με ομάδα στόχο τους αιτούντες ασύλου/πρόσφυγες. 2007.

📖 Πρέντζας, Ρ., Η Συνδικαλιστική Ελευθερία: ένα καθοδηγητικό βοήθημα για λειτουργούς συνδικαλιστικής κατάρτισης και συνδικαλιστές. Σειρά: Συνδικαλιστική Κατάρτιση, 6, Εκδόσεις Ερμολένης, 1997.

📖 ΣΑΜΙΖΝΤΑΤ. Ρατσισμός και ξеноφοβία στην Ελλάδα- Φαινόμενα και επιφαινόμενα.

📖 Σημειώσεις μαθήματος «Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη», 2001.

📖 Σημειώσεις μαθήματος «Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία».

📖 Σπαρσής, Μ. Το Κυπριακό Σύστημα Εργασιακών Σχέσεων και Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Πρότυπο, ΠΑΣΥΔΥ, Ιούλιος 2003

📖 Σταμάτη Α, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Νέα έρευνα για την απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις των μεταναστών στην Ελλάδα

📖 Συλλογικό, «Ξένοι Εργάτες στο νομό Καβάλας», Τ.Ε.Ι. Καβάλας, εκδόσεις Κυριακή Ανθουλίδου, Καβάλα, 1996.

📖 Σύμβαση Schengen.

📖 Σωτηρίου Χρυσούλα, Ετήσια Έκθεση για τα ανθρώπινα Δικαιώματα,. 2006.

📖 1^η Συνάντηση Εθνικού Διαλόγου για την Μετανάστευση, Προτάσεις για την ένταξη των Μεταναστών, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του ανθρώπου.

📖 Τριμικλιγιώτης Ν. (ΙΝΕΚ/ΠΕΟ). Μετανάστες εργαζόμενοι και εργασιακές σχέσεις στην Κύπρο.

📖 Τσιάκαλος Γ., (επιμέλεια) «Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και κοινωνικός Αποκλεισμός», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.

📖 Τσιάκαλος Γ., «Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.

📖 Τσαούσης Δ., Στοιχεία κοινωνιολογίας, Αθήνα, 1987,

📖 Υπουργείο Εσωτερικών, Αρχείο Πληθυσμού και Μετανάστευσης. .

📖 Χαντζόπουλος Β., Μετανάστευση – Ρατσισμός – Ξενοφοβία, Κομοτηνή, 2002.

📖 Χλέτσος Μ., «Μετανάστευση, Αγορά εργασίας και Ρατσισμός μια Εναλλακτική Προσέγγιση», περιοδικό Οικονομικά Χρονικά, τ.74, 1994.

📖 Χλέτσος Μ., «Μετανάστες και Μετανάστευση: Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές».

📖 Φάκιολας Ρ., «Ανεργία και Νομιμοποίηση των Οικονομικών Μεταναστών», περιοδικό Τάσεις 28/1/2000.

ΑΓΓΛΙΚΗ:

📖 Bach R.L and" Schami L.A: (1982). Migration crisis and theoretical conflict. International Migration Review.

📖 Scadplus. Μετανάστευση, Ένταξη και Απασχόληση. 2007

📖 Stiglitz J., Alternative theories of wage determination and unemployment in LDCs , 1976.

VPRC Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κύριες συνθήκες, διατάξεις και οδηγίες, 2006